

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
кафедра української мови та прикладної лінгвістики

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЗИВНИХ УКРАЇНСЬКИХ БІЙЦІВ У ВІЙНІ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня «магістр»
студента II року навчання
галузі знань 03 «Гуманітарні науки»
спеціальності 035 «Філологія»,
спеціалізації 035.01 «Українська мова
та література», ОНП «Українська
філологія та західноєвропейська мова»
Руслана Ігорьовича РАХІМОВА

Науковий керівник:

к.філол.н., доцент кафедри української
мови та прикладної лінгвістики
Вікторія КОЛОМІЙЦЕВА

«Допущено до захисту»

Протокол засідання

кафедри української мови та прикладної лінгвістики

протокол № 14 від «08» травня 2024 року

завідувач кафедри _____ (підпис)

к.філол.н., доц. Сергій РІЗНИК

КИЇВ – 2024

АНОТАЦІЯ

З огляду на суспільно-політичні реалії, в яких сьогодні перебуває Україна, великого поширення серед антропонімних одиниць набули військові позивні. Дослідження міліті-псевдонімів дозволяє краще зрозуміти систему українських неофіційних найменувань соціального (військового) спрямування та описати шляхи вираження мовної картини світу та культурно-світоглядних домінант в антропонімних одиницях сучасної української мови. Праця мала на меті дослідити мотиваційні, лексичні, граматичні, структурні та дериваційні особливості становлення та функціонування позивних військовослужбовців Збройних Сил України, що беруть участь в російсько-українській війні після повномасштабного вторгнення.

Для досягнення цієї мети було використано описовий метод, функціональний, контекстуальний та компонентний аналіз. Комбінація цих методів дозволила отримати глибоке та всебічне розуміння диференціовальних ознак, функцій, особливостей творення та функціонування сучасних українських міліті-псевдонімів, що відкрило нові перспективи для подальших досліджень в межах різних лінгвістичних напрямів (лінгвокультурологія, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика, гендерна лінгвістика тощо) та інших гуманітарних наук.

Аналіз фактичного матеріалу, в кількості 509 міліті-псевдонімів, зібраних з відкритих джерел та шляхом анкетування військовослужбовців, дозволив нам ґрунтовно описати український антропонімікон військового спрямування. Результати дослідження довели, що сучасна система позивних бійців Збройних Сил України є надзвичайно розгалуженою на різних мовних рівнях.

Ключові слова: позивний, міліті-псевдонім, псевдо, антропонімна система, мотив номінації, лексико-семантичні групи військових позивних, лексико-семантичний спосіб творення, морфологічний спосіб творення.

SUMMARY

Given the socio-political realities in which Ukraine is today, military call signs have become widespread among anthroponymic units. The study of military pseudonyms allows us to better understand the system of Ukrainian unofficial names of social (military) orientation and to describe the ways of expressing the linguistic picture of the world and cultural and ideological dominants in anthroponymic units of the modern Ukrainian language. The work aimed to investigate the motivational, lexical, grammatical, structural and derivational features of the formation and functioning of call signs of the military personnel of the Armed Forces of Ukraine participating in the Russian-Ukrainian war after the full-scale invasion.

To achieve this goal, the descriptive method, functional, contextual and component analysis were used. The combination of these methods allowed us to gain a deep and comprehensive understanding of the differentiating features, functions, peculiarities of creation and functioning of modern Ukrainian military pseudonyms, which opened up new prospects for further research in various linguistic fields (linguistic and cultural studies, sociolinguistics, cognitive linguistics, gender linguistics, etc) and other humanities.

The analysis of the factual material, in the amount of 509 military pseudonyms collected from open sources and by questioning military personnel, allowed us to thoroughly describe the Ukrainian anthroponymicon of the military. The results of the study have proved that the modern system of call signs of the Armed Forces of Ukraine is extremely extensive at different language levels.

Key words: call sign, military pseudonym, pseudo, anthroponym system, nomination motive, lexical and semantic groups of military call signs, lexical and semantic method of creation, morphological method of creation.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПОЗИВНИХ ЯК ЕЛЕМЕНТУ АНТРОПОНІМНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	10
1.1. Історія антропонімних досліджень у вітчизняній лінгвістиці	10
1.2. Історія вітчизняних досліджень українського псевдонімікону	13
1.3. Дослідження позивних як елементу антропонімної системи української ономастики.....	Ошибка! Закладка не определена.
1.4. Проблемні питання досліджень позивних.....	23
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. МОТИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННІ ПОЗИВНИХ УКРАЇНСЬКИХ БІЙЦІВ.....	29
2.1. Позивні українських бійців з номінацією за ознакою “реальне життя денотата”	33
2.1.1. Відантропонімні позивні.....	34
2.1.2. Позивні, утворені від професії чи роду діяльності денотата	37
2.1.3. Позивні, утворені внаслідок okazіональних ситуацій.....	42
2.1.4. Позивні на позначення етнічної приналежності або місця проживання денотата.....	46
2.1.5. Позивні, мотивом номінації яких є вподобання денотата	49
2.2. Позивні українських бійців з мотивом номінації за ознакою “характеристики денотата”	51
2.2.1. Позивні, мотивом номінації яких є зовнішні характеристики денотата	51
2.2.2. Позивні, мотивом номінації яких є внутрішні характеристики денотата	66

2.2.3. Позивні, мотивом номінації яких є вади носія	71
2.2.4. Позивні, мотивом номінації яких є вік денотата	75
Висновки до розділу 2.....	77
РОЗДІЛ 3. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МІЛІТІ-ПСЕВДОНІМІВ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	81
3.1. Лексична база позивних українських бійців.....	81
3.1.1. Позивні, утворені від апелювативних лексем	83
3.1.2. Позивні, утворені від онімних лексем	87
3.2. Граматичні характеристики позивних	91
Висновки до розділу 3.....	95
РОЗДІЛ 4. ДЕРИВАЦІЙНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЗИВНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	97
4.1. Лексико-семантичний спосіб творення міліті-псевдонімів.....	97
4.1.1. Власне номінативний спосіб творення	99
4.1.2. Метафоричні перенесення як спосіб творення позивних	100
4.1.3. Метонімічні перенесення як спосіб творення позивних	103
4.1.4. Трансонімізація як спосіб творення позивних.....	104
4.1.5. Фонетичні модифікації як спосіб творення позивних	107
4.2. Морфологічний спосіб творення міліті-псевдонімів	108
4.3. Структура міліті-псевдонімів	111
Висновки до розділу 4.....	116
ВИСНОВКИ	120
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	122
ДОДАТКИ.....	127

СЛОВНИК ЧОЛОВІЧИХ ПОЗИВНИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	134
СЛОВНИК ЖІНОЧИХ ПОЗИВНИХ БІЙЧИНЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	149

ВСТУП

Антропоніми – мовні одиниці, які відповідають за ідентифікацію окремої особи в суспільстві. В антропонімах відбиваються культурологічні риси певної історичної епохи, етап розвитку мовного матеріалу на конкретному хронологічному зрізі, національно-психологічні рефлексії тощо.

Вивчення способів та форм мовної ідентифікації особи з найдавніших часів виявляє зародження, становлення та стабілізацію української антропонімної системи. Розвиток цієї системи був завершений разом із запровадженням кодифікованого права, що зумовило юридичне закріплення прізвищ. Це дає нам підстави говорити про початок розрізнення двох основних антропонімних систем – офіційної (загальної) та неофіційної (обмеженої певними сферами вживання).

У 2014 році через початок гібридної війни на Сході України значно зріс науковий інтерес до військових позивних як соціально спрямованого елементу неофіційної антропонімії. Після початку повномасштабної війни в 2022 році український міліті-псевдонімкон значно розширився, але й досі не був послідовно опрацьований ономастами, що й зумовлює **актуальність** цього дослідження.

Мета дослідження: проаналізувати функціонально-мотиваційні, лексико-семантичні, граматичні, словотвірні та структурні особливості формування та функціонування міліті-псевдонімів бійців Збройних Сил України, що беруть участь у війні між росією й Україною.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- висвітлити погляди науковців щодо такого різновиду онімів як позивні;
- проаналізувати типологію класифікаційних підходів до цих одиниць серед вітчизняних лінгвістів;
- з'ясувати особливості семантики й функціонування міліті-псевдонімів, визначити їхнє місце в ономастичній системі української мови;

- на матеріалі відкритих джерел та польових досліджень здійснити вибірку міліті-псевдонімів;
- укласти словник позивних українських військовослужбовців;
- дослідити мотиви номінації сучасних українських міліті-псевдонімів, створити їхню типологізацію;
- стратифікувати лексику, що формує позивні, за семантичними розрядами
- дослідити граматичні, дериваційні та структурні особливості сучасних українських міліті-псевдонімів;
- окреслити потенційні напрями майбутніх наукових досліджень.

Об'єктом дослідження стали сучасні міліті-псевдоніми військовослужбовців Збройних Сил України, що беруть участь у російсько-українській війні.

Предметом дослідження стали функціонально-мотиваційні, лексико-семантичні, граматичні, дериваційні та структурні особливості позивних бійців ЗСУ.

Методи вирішення поставлених завдань: описовий метод (опис класифікаційних типів міліті-псевдонімів); функціональний метод (виявлення функцій сучасних позивних в умовах війни); контекстуальний аналіз (розбір міліті-псевдонімів як результату мисленнево-творчого процесу людини), компонентний аналіз (виявлення сем у позивних і з'ясування їхнього змісту).

Джерельною базою дослідження стали дослідження Л. Белея, О. Дея, В. Еппеля, В. Капелюшного, Р. Керсти, І. Ковалика, Ю. Копитка, Л. Кравченко, М. Лесюка, В. Німчука, Н. Павликівської, Л. Підкуймухи, О. Селіванової, П. Чучки, Н. Шульської, Р. Яцківа, М. Саєвича.

Фактичним матеріалом стали 509 позивних українських бійців, які були зібрані з відкритих онлайн-джерел та шляхом усного опитування респондентів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше було здійснено аналіз і типологізацію міліті-псевдонімів бійців, що беруть

участь у російсько-українській війні після повномасштабного вторгнення 2022 року. Уповні описано лексико-семантичні, граматичні, функціонально-мотиваційні, дериваційно-структурні особливості функціонування позивних як окремого класу неофіційних антропонімів.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його матеріалів для вивчення соціально спрямованих неофіційних антропонімів у курсі ономастики в закладах вищої освіти, застосування результатів роботи в потенційних майбутніх дослідженнях із соціолінгвістики, лінгвокультурології, гендерної лінгвістики, психолінгвістики тощо.

Робота складається зі вступу, чотирьох розділів (одного теоретичного та трьох практичних), висновків, списку використаних джерел (54 позиції), додатків (21 діаграма), словника чоловічих позивних (15 сторінок) та словника жіночих позивних (2 сторінки).

Загальний обсяг роботи – 149 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПОЗИВНИХ ЯК ЕЛЕМЕНТУ АНТРОПОНІМНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Антропоніміка – “розділ ономастики, що вивчає власні імена людей (імена, прізвища, по батькові, псевдоніми, прізвиська) в аспектах їхнього виникнення, унормування, розвитку систем іменування, номінативних структур, специфіки значень, способів творення, історичних, соціальних, територіальних, культурних й інших чинників функціонування” (за визначенням О. Селіванової) (Селіванова 2006, с. 46).

1.1. Історія антропонімічних досліджень у вітчизняній лінгвістиці

Початок наукового дослідження антропонімії в українській лінгвістиці припадає на кінець XIX століття – першу половину XX століття. Це час, коли важливу роль відіграли праці передусім етнографічного та історичного спрямування. Першими науковими роботами з української антропонімії були доробки А. Степовича, М. Сумцова, К. Кахникевича та інших. У цей період розвитку ономастики можна говорити лише про окремі наукові розвідки, які висвітлюють вузьке коло проблемних питань. Ці розвідки стосувались передусім окремих локусів і спирались на нечисленну джерельну базу. (Худаш 1977, с. 23).

Найбільш значущими в той період були праці В. Охримовича, які заклали перші цеглини в формуванні української антропоніміки як наукової дисципліни. У розвідці “Знадоби до пізнання народних звичаїв і поглядів правних” виділяє категорію прізвиськ, якій присвячує розділ “Про сільські прозвища”, де вперше наводить класифікацію антропонімічних груп. У цій праці В. Охримович акцентує увагу на формуванні родових найменувань, тобто прізвищ, які утворилися через письмове закріплення прізвиськових форм у метриках, що сприяло дальшому розвитку цього класу антропонімів та стабілізації його функціонування в різних видах правових актів (Охримович 1895). Попри обмежений обсяг статті вона поклала початок розроблення цієї теми іншими науковцями.

Однією з найцитованіших стала праця І. Франка “Причинки до української ономастики”, де науковець, послуговуючись класифікацією В. Охримовича, висвітлює власні погляди на становлення антропонімії як наукового вчення, наводячи приклади оброблення цього пласта лексики в розробках інших народів за допомогою філологічного аналізу. Праця Івана Франка вирізняється обширним антропонімійним фактичним матеріалом, який він запозичив у виданні “Описи королівщин в землях руських в XVI ст.”, доповнивши його своїми спостереженнями за родинним побутом мешканців Галичини. Праця “Причинки до української ономастики” залишила неабиякий слід в історії становлення української антропоніміки та впливала на наступні студії в цій галузі.

Найпродуктивніший етап у розвитку вітчизняної антропоніміки розпочинається в повоєнний час після Другої світової війни та ознаменується виникненням різних наукових напрямів та підходів до дослідження українського особового іменника (ім'я, прізвище, по батькові). Так, наприклад, праці Л. Гумецької вирізняються історичним підходом до опрацювання онімної лексики. Вона досліджує словотвірні особливості особових назв литовського походження, звертаючи при цьому увагу на діалектні риси творення антропонімних одиниць.

У цей час науковці активно розробляють власні концепції онімних одиниць на фактичному онімному матеріалі конкретних територіальних одиниць. Так, у науковому доробку І. Сухомлина досліджується антропонімікон Полтавщини (Сухомлин 1964), О. Неділька – Лівобережної України, А. Білоруса – Західної Волині. Останній працював над онімним матеріалом XVI століття, у якому вбачав риси багаточленності та староруської традиції. На думку науковця, волинський іменник зазнавав впливу польської мови, але при тому мав усі риси, які характерні для сучасних форм найменувань (Білорус 1970, с. 36-42).

Неоціненним є доробок й І. Ковалика, який передусім опирався на словотвірний підхід. Він розробляв проблематику демінутивів на прикладі

українських особових імен, досліджував відмінності онімної та апелятивної лексики в структурному аспекті. Окрім того, його внесок у розвиток антропонімного вчення полягає в тому, що він переніс акцент з досліджень найменувань чоловіка, який панував тривалий час в роботах інших ономастів, на важливість опрацювання й онімних лексем на позначення дружин та дітей, хоч і не заперечував того, що прізвисько голови сім'ї є первинним та формує базу для створення антропонімів інших членів родини (Ковалик 1967, с. 15-30). Найбільш значущими стали його праці “Типологія системи словотвору прізвиस्क жителів села Млинів Жешівської області ПНР”, “Про власні і загальні назви в українській мові”, “Смислова структура особових імен”.

Продовжив традицію дослідження словотвірного аспекту В. Німчук, який у своїй праці “Українська ономастична термінологія” подав класифікацію антропонімів за структурою, поділяючи їх на прості, складні та складені, залежно від кількості основ чи слів (Німчук 1966, с. 24-43). Подібну до цього класифікацію запропонувала і Р. Керста, вона базувалась на кількості структурних одиниць. Учена у своїй праці “Українська антропонімія XVI ст.” виділяла три рівні ієрархії антропонімних одиниць, де перший рівень вона ділила на одно-, дво- та тричленні імена; а на другому рівні вводила диференціацію, де одночленні оніми поділялись за походженням, а дво- та тричленні – за семантикою другого та третього складника відповідно (Керста 1984, с. 92). Класифікація Р. Керсти вирізняється своєю детальністю та чітко відповідає антропонімній системі досліджуваного вченою того часу.

Працював у царині структурно-словотвірного підходу до вивчення антропоніміки й Ю. Редько, який значно розширив об'єкт дослідження цього розділу ономастики. Він розглядав способи творення та структуру вітчизняних онімів, порівнюючи їх з власними назвами інших мов. Ядром його наукового доробку став “Довідник українських прізвищ”, у якому вчений дав дефініцію терміна “прізвище”, відокремивши його від поняття “прізвисько”. У цій же праці Ю. Редько досліджує історію формування онімного складу прізвищового типу

української мови та наводить джерела, із яких походили власні назви. Окрім того, об'єктом його дослідження стають словотвірні характеристики антропонімів, їхній правопис та особливості акцентуації (Редько 1968, с. 34, 71-103). Беручи до уваги багатогранність дослідженого матеріалу, можна з впевненістю стверджувати, що довідник Ю. Редька став одним з найбільших скарбів української антропонімії того часу.

Варто також згадати й монографію П. Чучки “Антропонімія Закарпаття”, яка базується на територіальному аспекті досліджень антропонімних одиниць. У ній він розмежовує офіційну систему номінування та народно-розмовну на базі лексики певного регіону України, зіставляючи різні історичні періоди функціонування антропонімів з сучасним для нього станом іменника (Чучка 2008).

На сучасному етапі розвитку української антропоніміки поле наукових досліджень дедалі більше розширюється. Досить продуктивним є лексикографічний опис онімів, який бере свій початок з праць О. Тулуба, І. Огієнка, О. Ізюмова. Дедалі більшого поширення набувають дослідження прізвищ, псевдонімів, нікнеймів.

Отож історія становлення української антропоніміки як окремого розділу ономастики мала свої особливості. Її формування відбулося завдяки численним працям як українських лінгвістів, так і істориків та етнографів, які розбудували наукове поле дослідження онімної лексики різними підходами та класифікаційними аспектами. Внаслідок кропіткої праці український науковців чітко окреслились об'єкт, предмет, методи аналізу та дослідження фактичного матеріалу, постала численна джерельна база антропоніміки.

1.2. Дослідження позивних як елементу антропонімної системи в ономастиці

Псевдоніми як один з видів антропонімів виникають у зв'язку з практичними потребами шифрування та засекречення офіційного особового

імені в певній сфері публічної діяльності задовго до початку системного наукового опрацювання цієї категорії лексики. Уже в XVI столітті під час Реформації виникають численні полемісти, які виступають проти католицької церкви. Для власної безпеки, намагаючись уникнути переслідувань з боку Риму, більшість з них писала свої праці під вигаданими іменами – псевдонімами. Найвідомішими полемістами були Стефан Зизаній, Іван Вишенський, Клирик Острозький та інші.

Перші спроби систематизування та дослідження псевдонімікону відбуваються в епоху Відродження з появою книжки І. Сауреса "Про підписи і знаки, під якими приховані справжні імена", трактата Ф. Гейслера "Про зміни імен та анонімних письменників", праці В. Плакція "Огляд анонімів і псевдонімів".

Псевдоніми відіграють важливу роль в системі антропонімних одиниць усякої мови, оскільки репрезентують історичні, політичні, соціальні процеси всередині країни в конкретний історичний період на матеріалі функціонування онімної мови народу (Клочко 2019, с. 181-188). Ця категорія власних назв глибоко досліджена в працях численних українських мовознавців, серед яких: О. Тулуб, О. Дей, П. Чучка, В. Німчук, В. Еппель, Н. Павликівська, Л. Підкуймуха та інші.

В історії досліджень українського псевдонімікону важливу роль відіграла праця О. Дея "Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI – XX ст.)", у якому він зібрав понад 10 000 одиниць псевдонімізованих лексем діячів культури. У цій праці вчений послуговувався доробками своїх вітчизняних попередників, серед яких вирізняється робота О. Тулуба "Словник псевдонімів українських письменників", що налічував близько 1500 псевдонімів. У своєму словнику О. Дей, окрім фіксування масиву псевдонімів, надає їхнє пояснення, що ґрунтувалось переважно на архівних матеріалах, а подекуди й на усних відомостях (Дей 1969).

Мине близько 30 років і, внаслідок швидкого розширення фактичного матеріалу українських псевдонімізованих лексем (у тому числі й недосліджені шифрувальні антропоніми українських діячів культури, що перебували закордоном), які суттєво відрізнялись на різних рівнях мови від псевдонімів, опрацьованих О. Деєм, вийде друком доповнення “Словника українських псевдонімів та криптонімів (XVI – XX ст.)” – праця В. Еппеля “Нові матеріали до словника українських псевдонімів”. У цій роботі вчений не тільки досліджує псевдоніми, які залишились поза увагою попередніх науковців, а й вносить свої правки та пояснення до матеріалу, який зібрав О. Дей (Еппель 1999).

Окрім того, значущою в історії досліджень українського псевдонімікону є праця П. Чучки “Українські псевдоніми: статус, структура і функції”, автор якої підходив до об’єкту вивчення з різних боків. У своїй роботі вчений пояснює місце, яке посідають псевдоніми в антропонімному напрямі ономастичної науки, вирізнити їх ознаки, сформулювати дефініції у терміносистемі. Учений розглянув структуру та способи словотвору українського псевдонімікону та акцентував особливу увагу на їхній інформативності. Варто більш детально розглянути ознаки псевдонімів, які виділив П. Чучка: 1) псевдоніми є **самоназвою**, на відміну від інших антропонімних класів; 2) псевдоніми є **неофіційним антропонімним класом**, адже не регламентується жодними законодавчими та правовими актами; 3) це **факультативні** одиниці; 4) псевдоніми **не передаються за спадком**; 5) один денотат може мати **декілька псевдонімів**; 6) кожен псевдонім є **мотивованим**, промовистим, та не просто ідентифікує особу, а й має характеризувальні ознаки позитивного забарвлення (Чучка 2001, с. 81-82).

Н. Павликівська пристає до класифікаційного підходу П. Чучки, при цьому зауважуючи, що вона стосується псевдонімів, радше тільки літературно-мистецького дискурсу. У статті “Вивчення псевдонімів у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці” авторка наводить приклади ознак шифрувальних найменувань часів підпільної боротьби, які часто не були самоназвами, а

надавалися поплічниками чи командирами. Окрім цього, основною їхньою ознакою була не промовистість чи характеристика, а власне приховування офіційного імені, що суперечить дефініції П. Чучки (Павликівська 2011, с. 46).

Спробу типологізації псевдонімізованих лексем є в науковому доробку Т. Комісаренко. Учена поділяла псевдоніміні одиниці на: 1) власне псевдоніми, що слугують для приховання справжнього імені; 2) узагальнювальні (колективні) псевдоніми; 3) описові псевдоніми або фразіоніми; 4) топонімічні псевдоніми (утворені від локативних лексем); 5) аллоніми (приховання власного прізвища шляхом називання чужого); 6) графоніми (виражені значками, символами, позначками, цифрами) (Комісаренко 2013, с. 3).

Дослідження псевдонімів з погляду мотиваційної типології здійснила О. Петрова у дисертації “Особливості номінації в псевдонімії німецької та української мов”. У своїй праці вчена зіставила літературні шифрувальні найменування української та німецької мов, знайшовши спільне та відмінне, наголошуючи на національній специфіці їхнього творення. У цій же роботі вона запропонувала класифікаційну мотиваційну типологію псевдонімів: “людина як така”, “людина в суспільстві”, “людина й навколишній світ”. Такий підхід ліг в основу багатьох подальших досліджень псевдонімів різного соціального спрямування (Петрова 2005, с. 3-15).

Неоціненним є й вклад у розробку проблематики псевдонімікону В. Німчука. На противагу П. Чучці, учений говорить про те, що псевдоніми можуть бути як самоназвами, так і надаватися іншими членами суспільства. При цьому також відходить від думки Н. Павликівської про конспірологічне спрямування таких онімів, наголошуючи на тому, що часто псевдоніми можуть мати прозору семантику, хоч вона є й небажаною для цього класу антропонімів, адже, на думку В. Німчука, основною причиною, чому людина вдається до шифрування власного особового імені є прагнення особи уникнути переслідувань. Тож автор наголошує на тому, що псевдонім доти вважається релевантним, доки про нього знає обмежене коло людей (Німчук 2002, с. 39).

Досі точаться дискусії серед наукових ономастичних кіл про дефініцію поняття “псевдонім”. Воно має досить багато тлумачень в лексикографічних працях. Так, наприклад, подає дефініцію псевдоніма Універсальний словник-енциклопедія – “набута або названа назва (напр., прізвище чи ім’я), або будь-який знак, що заміняє назву (напр., анаграма, криптонім); відрізняються від юридично наданої особі назви” (Попович 2006). У Словнику іншомовних слів псевдонім – це 1) прибране ім’я, прізвище або авторський знак, яким послуговується письменник, журналіст, актор замість власного прізвища; псевдо. 2) Людина, що виступає під прибраним ім’ям, прізвищем (Мельничук 1974). Такі ж дефініції подані й в СУМ-20, Великому тлумачному словнику та в Тлумачному словнику української мови в 11 томах.

Та на нашу думку, цим тлумачень бракує повноти. Натомість Н. Павликівська у праці “Питання української псевдонімії ХХ століття” пропонує ширшу дефініцію: псевдонім – “різновид антропоніма, прибране (вигадане) особове іменування, яке використовують представники окремих груп суспільства (письменники, публіцисти, композитори, актори, художники, співаки, громадсько-політичні діячі, злочинні елементи) поряд із своїм справжнім іменем та прізвищем або замість них з метою конспірації через причини особистісного, політичного та юридичного характеру” (Павликівська 2009, с. 296-297).

У цій же монографії Н. Павликівська здійснила детальний аналіз псевдонімів різного соціального спрямування (політичні, літературні, кримінальні), визначила особливості формування та функціонування цієї категорії онімів. Учена пропонує ділити ознаки псевдонімів на дві групи:

“1) ознаки лексичної семантики: вторинна назва особи; факультативна назва, нерегламентована законодавством; назва позначена інформативністю та характеристичністю; дефініція, що залежно від сфери вживання може набувати різних конотацій та виконувати у зв’язку з цим додаткові функції (естетичну, оцінну, символічну та ін.);

2) соціокомунікативні та функціональні ознаки: стосуються неофіційної назви особи, хоча може заступати особу й може в офіційному форматі; псевдоніма має утаємничувати справжнє іменування носія; псевдонім виконує езотеричну функцію, здійснюючи референцію між справжнім та приховувальним іменем, що відомо лише вузькому колу людей; використання псевдоніма зумовлене суспільним статусом носія (актори, письменники, журналісти; підпільники, громадсько-політичні діячі, злочинні елементи та ін.); псевдоніми можуть бути самоназвами або надаватися з боку оточення; функційне навантаження псевдоніма залежить від віднесеності його до певного класу: літературномистецькі псевдоніми можуть заступати справжнє ім'я людини, для інших псевдонімізованих лексем характерне вживання лише впродовж якогось часу, допоки ним послуговується сам носій; якщо псевдонім стає єдиним джерелом номінації денотата, він втрачає свою специфіку й переходить в інший антропонімічний розряд; псевдоніми не успадковуються; особа може мати один, кілька або багато псевдонімів” (Павликівська 2009, с. 136-137).

У контексті класифікаційних типів псевдонімів за соціальним спрямуванням варто згадати працю М. Торчинського “Денотатно-номінативна структура антропонімікону української мови”, у якій вчений поділяє псевдонімікон на: 1) арті-псевдонім (у сфері мистецтва); 2) віртуал-псевдонім (у межах інтернет-комунікації); 3) клерикал-псевдонім (у сфері духовенства); 4) логос-псевдонім (у сфері науки); 5) okazіонал-псевдонім (у побуті); 6) політик-псевдонім (у сфері політики); 7) спорт-псевдонім (у спортивній сфері); 8) міліті-псевдонім (у військовій сфері) та їх підвиди (Торчинський 2007, с. 59-60).

Дослідженням міліті-псевдонімів як окремого виду антропонімів в історії української лінгвістики займались С. Ковтюх, Н. Павликівська, М. Торчинський, Н. Шульська, Н. Яцків, В. Німчук, М. Лесюк, П. Чучка, Л. Підкуймуха, Л. Белей, Л. Кравченко. Їхні праці ознаменувались різними підходами до опрацювання

онімного матеріалу військовослужбовців (номінативні, лексико-семантичні, структурні та словотвірні особливості).

На думку Л. Белея, початок функціонування українських військових позивних можна пов'язувати з добою козаччини, оскільки велика кількість козацьких прізвищ первинно були міліті-псевдонімами (Белей 2020, с. 50). “Запорозькі прізвиська надавалися в різні часи і з різних мотивів, але основа їхньої появи була однакова — або пам'ятний вчинок людини, або незвичайна подія в її житті, або особлива риса її характеру, поведінки чи зовнішнього вигляду. В основу прізвищевих назв часто закладалися жарт, гумор, насмішка. Тому ці прізвиська експресивні, емоційно-оцінювальні. Тепер цю експресивність складно або й неможливо встановити. Тому вони не відрізняються від особових назв, даних колись як генетично автохтонні власні імена” (Білоусенко 2007).

Та все ж таки, на нашу думку, поняття «позивний» у сучасному розумінні почало функціонувати під час національно-визвольних змагань для приховування офіційних імен політичних діячів та бійців ОУН та УПА. В історії української ономастики цю тему висвітлено досить широко. Так, дослідженнями псевдонімікону вищезазначених організацій займався В. Німчук. Учений наголошував на тому, що політичні та військові псевдоніми можуть бути як самоназвами (тобто втіленням позитивних характеристик), так і надаватись колективом. Головною функцією таких позивних було приховування справжнього імені та ознак денотата, де *Кучерявим* могли називати людину без волосся тощо (Німчук 2002, с. 44).

Н. Павликівська зіставляє дослідження оунівських псевдонімів з польською партизанською псевдонімією, що висвітлена в праці С. Вархола “*Nazewnictwo partyzanckie okręgu Biała Rodlaska w latach 1939-1944*”. Учена наголошує на схожості способів та засобів номінування бійців, основний метод яких полягав у семантичному переосмисленні лексем, що витікав в онімізацію та трансонімізацію при творенні позивних (Павликівська, Прокопчук 2020, с. 298).

М. Лесюк досліджував псевдонімікон членів підрозділів УПА, які функціонували на території Прикарпаття, старшин та провідних членів ОУН-УПА в статтях “Псевда вояків Української Повстанської Армії” та “Неофіційний антропонімікон УПА”. Науковець загострював увагу на чинниках, які відігравали важливу роль при виборі чи найменуванні бійця псевдонімом (освіта, походження, соціальний статус, родинні та загальнонаціональні традиції). М. Лесюк поділяв такі псевдоніми на **відонімну** та **відапелятивну** групи, акцентуючи увагу на тому що основний масив становлять саме псевдоніми, утворені від апелятивів. Також вчений відзначав різнобічність оунівських найменувань та строкату словотвірну базу, що говорила про творчий потенціал повстанців. М. Лесюк, дослідивши псевдонімікон УПА, подає таку дефініцію псевдоніма – “це неофіційна конотативна назва особи, яка відображає якусь певну її характерну ознаку, несе інформаційне та емоційне навантаження і відома певному колу осіб” (Лесюк 1999, с. 58-70).

Н. Павликівська наголошує на тому, що частина партизанських позивних, особливо тих, що утворилися шляхом модифікації справжнього імені денотата, не мають жодних конотативних нашарувань (Павликівська, Прокопчук 2020, с. 290-302). Учена також розглянула історичний аспект формування та функціонування псевдонімів діячів ОУН-УПА, висвітлюючи при цьому краєзнавчі відомості та їхній вплив на антропонімну систему тих часів (Павликівська 2007).

Р. Яцків досліджувала лексичну базу, на якій формувались міліті-псевдоніми українських бійців в різних хронологічних зрізах, зіставивши лексично-мотиваційну базу позивних часів національно-визвольних змагань та сучасності, акцентуючи увагу на спільних та відмінних рисах у розвідці “Псевдоніми учасників національно-визвольних змагань – позивні військовослужбовців Збройних сил України: семантичні паралелі” (Яцків 2014, с. 99-106).

Способи та особливості творення українських військових псевдонімів повстанських часів досліджував В. Капелюшний у своїй монографії “Замасковані імена: псевдоніми і криптоніми та проблеми атрибуції авторства в історіографії українських національно-визвольних змагань 1917-1921 рр.”, в якій він стило схарактеризував фактичний матеріал, який містився в архівних даних того часу, на наявність в них зашифрованих іменних сполук (Капелюшний 2001).

С. Ковтюх досліджував псевдонімікон української мови, зосередивши також свою увагу й на військових псевдонімах, на позначення яких він використовував термін «міліті-псевдоніми» (від лат militia “військовий”), який вважав родовим значенням відносно до видових термінів “псевдо” та “позивний”. Науковець виокремив найбільш значущі ознаки військових псевдонімів: 1) присутність чи відсутність образності; 2) системність; 3) номінативність; 4) неофіційність; 5) є вторинними номінаціями; 6) може бути самоназвою; 7) наявність чітко вираженої або прихованої мотивації номінування; 8) виконують маскувальну функцію; 9) однакові псевдоніми можуть позначати різних людей; 10) функціонує в обмеженому колективі (Ковтюх 2021, с. 39).

Надзвичайно цінною для дослідження функціональних типів, критеріїв та особливостей функціонування сучасних позивних у військовому середовищі є стаття Л. Белея “Позивні учасників АТО й ООС – творення та функціонування”. Автор наводить норми з “Радянської воєнної енциклопедії”, що стосуються позивних: “Позивні вводять в обіг лише на певний час за розпорядженням штабу, що організовує зв’язок. Довільне призначення заборонено, а зміна цього виду найменувань неможлива без дозволу керівництва”. Також наголошує на тому, що ця норма збереглася і в статуті Збройних Сил України: “Для управління підрозділами і вогнем старшим командиром призначаються єдині орієнтири, сигнали, умовні назви та позивні. Змінювати їх забороняється” (Статут 2016).

Попри такі усталені норми використання бойових позивних, Л. Белей акцентує увагу на тому, що під час проведення АТО, багато бійців були членами

добровольчих батальйонів, які не так строго дотримувались статуту, а саме тому “відбулося схрещування військових псевдонімів та позивних, тобто культурної традиції, яка передбачала використання прізвиська на війні, й тактична необхідність маскуванню особи під час координації бойових дій за допомогою радіозв’язку”, що привело до стрімкого розвитку жанру військових позивних (Белей 2020, с. 51).

Л. Белей, посилаючись на проведене ним анкетування військовослужбовців, виділив такі функціональні типи позивних: 1) оперативні – формуються для конкретної операції, після завершення якої не використовуються); 2) посадові – закріплені за певними посадами в складі підрозділів; 3) позиційні – закріплюються за певними територіями, місцевостями, позиціями, спостережними пунктами; 4) гетеронімні – використовуються в радіоефірах та в особистісному спілкуванні між бійцями.

Також шляхом анкетування науковцеві вдалося встановити критерії, які повинні задовільняти позивні: “1) В одному колективі не може бути двох однакових позивних; 2) позивний має бути коротким і однослівним (двослівні трапляються вкрай рідко); 3) позивний має звучати чітко, щоб не виникало плутанини у радіоефірі; 4) позивний повинен маскувати особу” (Белей 2020, с. 52).

Досить самобутньою була робота Н. Шульської, яка дослідила неофіційні антропоніми терористів самопроголошених ДНР та ЛНР, які трапляються в мовленні українських засобів масової інформації. Вчена відзначила, що багато таких позивних утворено від лексем з негативним конотативним значенням та наголошувала на тому, що частотність їхнього відображення в масмедіа була помилкою державної політики України, адже вони сприяли розголосу в суспільстві ідей соціально-небезпечних угруповань (Шульська 2015, с. 809).

Великий внесок у розбудову наукових досліджень мотиваційної та лексичної бази сучасних позивних українських військових зробила Л. Кравченко

у своїй праці “Лексична база позивних українських бійців – учасників озброєного конфлікту на сході України в 2014 р.”, створивши типологію відонімних та відапелятивних лексичних баз українських міліті-псевдонімів та проаналізувавши мотиваційного складника найменування більш ніж 700 військовослужбовців (Кравченко 2015).

Заслуговує на увагу й праця Л. Підкуймухи “Позивні учасників антитерористичної операції на Донбасі: спроба аналізу”, яка комплексно розглядає проблематику формування та функціонування позивних. Матеріал роботи ґрунтується на інтерв’ю з бійцями, медиками, волонтерами та іншими людьми, які напряду пов’язані з бойовими діями. Окрім лексичної бази вона опрацювала також семантичну структуру досліджуваних міліті-псевдонімів (Підкуймуха 2016).

Також варто згадати словник Ю. Копитка з понад 900 позивними, зібраних у “Книзі пам’яті полеглих за Україну”, який став основою для опрацювання лінгвістами цього масиву антропонімного матеріалу (Книга пам’яті полеглих за Україну).

1.3. Проблемні питання стратифікації та дослідження антропонімів військового спрямування

Антропоніміка в українській науці сформувалась не так давно, а тому досі опрацьована ономастами неоднорідно. Офіційний іменник української мови досліджений досить глибоко та різнобічно. Звертає на себе увагу те, що ця система найменувань вирізняється відносною сталістю і зазнає незначних змін впродовж років. Якщо ж говорити про неофіційну антропонімію, то тут невирішених питань доволі багато в різних аспектах. Міліті-псевдоніми залишаються мало дослідженими через те, що довгий час не функціонували в сучасній Україні, пильну увагу науковців вони привернули після початку гібридної війни на Сході України. Що стосується позивних військовослужбовців, які стали на захист нашої країни, після повномасштабного

вторгнення 2022 року, то результати їх опрацювань не публікуються в зв'язку з потребою тримати військову таємницю й безпеку наших захисників.

Через такі обставини досі не до кінця упорядковано типології міліті-псевдонімів в їхній мотиваційній, лексичній базі, на рівні структури та словотвору. Окрім цього досі точаться дискусії щодо термінологічної системи цього виду антропонімів, оскільки й зараз науковці не дійшли остаточного висновку щодо термінів “позивний”, “псевдо”, “міліті-прізвисько”, “міліті-псевдонім”.

Як ми зазначали в попередніх підпунктах цього розділу М. Торчинський використовує термін “міліті-псевдонім” як гіперонім до гіпонімних лексем “позивний” та “псевдо”. Тим часом Н. Шульська на позначення такого ж явища використовує термін “позивний” (Шульська 2015, с. 2, 4).

Найменш підходящою, на нашу думку, є лексема “міліті-прізвисько”, оскільки прізвисько як неофіційне найменування людини формується для додаткової ідентифікації, на відміну від, наприклад, псевдонімів, які використовуються переважно для маскуванню та шифрування особового імені з метою безпеки. Окрім того псевдоніми, як ми розуміємо з попередніх досліджень, переважно є самоназвами, проте інколи надаються іншими особами. Тим часом прізвисько денотат завжди отримує від когось. При цьому ні прізвисько, ні псевдонім не має обмежень у сфері побутування, тому вважаємо за доцільне на позначення військових найменувань використовувати композитний компонент міліті-.

Дискусійним є й питання використання форманта міліті- чи мілітарі-, оскільки лексема “міліті” не трапляється в жодному лінгвістичному полі інших мов, хоча деякі науковці пов'язують її появу з латинським словом *militia*, що перекладається як “військовий”. Натомість “мілітарі” – запозичення з англійської мови, де *military* – relating to the army, navy, or air force (з англ. “військовий – стосується армії, морських чи повітряних сил”) (Cambridge

Dictionary). Попри те, що на нашу думку, коректніше було б використовувати форму мілітарі-псевдонім, ми не зафіксували такого терміна в вітчизняних дослідженнях військової антропонімії, а тому будемо користуватися усталеним варіантом міліті-.

Беручи до увагу сферу використання псевдонімів та міліті-псевдонімів багато науковців пропонують поділяти їх на дві категорії, де перші використовуються в мирний час і зазвичай зникають після завершення служби, а другі функціонують під час активних бойових дій чи операцій. Такий підхід, на нашу думку, ще більше ускладнить проблему диференціації понять та їх досліджень, оскільки з'являться додаткові елементи, які впливатимуть на віднесення антропонімної одиниці до того чи того класу.

Тож, ми вважаємо, що доцільно використовувати термін “прізвиська” на позначення неофіційного антропоніму, що функціонує в міжособистісному побутовому спілкуванні; термін “псевдонім” як родове поняття для класів неофіційних антропонімів, що використовуються для маскуванню особового імені; термін “міліті-псевдонім” як неофіційний (квазі-офіційний) антропонім з обмеженою сферою побутування (військовий колектив).

Розмежування такої тріади понять як “псевдо”, “позивний” та “міліті-псевдонім” є ще складнішим. С. Ковтюх використовує термін “міліті-псевдонім”, хоча й наголошує на тому, що лексема “псевдо” також є нормативною, оскільки в ній розкриваються військові та патріотичні традиції українського народу. Заперечуючи думку М. Торчинського, вчений акцентує увагу на тому, що “міліті-псевдонім” не може трактуватися як гіперонім щодо термінів “позивний” чи “псевдо” (Лесюк 2002, с. 134).

Н. Павликівська у своїх працях використовує усі вищезгадані терміни, але вказує на те, що у свідомості бійців саме термін “позивний” асоціюється з військовою антропонімною назвою, а тому надає перевагу саме цій лексемі (Павликівська 2009).

Л. Підкуймуха у статті “Позивні учасників антитерористичної операції на Донбасі: спроба аналізу” зазначає: “...ми ототожнюємо поняття псевдонім, псевдо й позивний, адже в кожного із них спільне призначення— «приховати, замаскувати» справжнє ім’я носія. Очевидно, що псевдонім має найширшу сферу застосування (окрім військово-політичної, також мистецтво, література). Термін псевдо використовують стосовно учасників національно-визвольних змагань (ОУН— УПА), і нині ним послуговуються бійці багатьох добровольчих батальйонів. Та найвживанішим у сучасному дискурсі є поняття позивний, який служить для того, аби в радіоефірі не називати своїх персональних даних” (Підкуймуха 2016, с. 138).

Ми вважаємо думку Л. Підкуймухи доцільною, а тому в нашому дослідженні ми послуговуємось усіма термінами як тотожними.

Висновки до розділу 1

Антропоніміка – це розділ ономастики, що вивчає власні імені людей в аспектах їхнього виникнення, унормування, розвитку систем іменування, номінативних структур, специфіки значень, способів творення, історичних, соціальних, територіальних, культурних й інших чинників функціонування.

Антропонімічні системи будь-якої мови можна поділити на офіційні та неофіційні. Український паспортний іменник є тричленним, тобто структурно складається з прізвища, імені та по батькові, що є виявом чітко сформованої системи з гідною поваги патріархальною традицією. Перші антропонімічні наукові розвідки в історії української ономастики належали В. Охримовичу, І. Франку, Л. Гумецькій, Ю. Редьку, П. Чучці. Досить продуктивним в початкових дослідженнях антропонімікону було територіальне спрямування: було описано антропонімічні категорії Лівобережної України, Західної Волині, Полтавщини та інших адміністративних одиниць. У цей час були сформовані різні підходи до вивчення антропонімічного складу мови: структурний, лексикографічний, лексико-семантичний, морфологічний і т. ін.. Питання

офіційного українського іменника достеменно розроблені в сучасній ономастиці, чого не можна сказати про неофіційний антропонімікон, який ще потребує глибшого дослідження.

Важливою для нашого дослідження є категорія псевдонімів як одного з класів неофіційних антропонімів, оскільки вони найбільше співвідносяться з військовими позивними через суміжні функціональні характеристики. Серед здобутків українських вчених є дефініція терміна “псевдонім”, розроблення функцій, особливостей мотивів номінації та номінувальних одиниць, способів творення цього типу антропонімів. Найбільш значущим для цього дослідження було здійснення типологізації псевдонімів за соціальним спрямуванням, серед який постають й міліті-псевдоніми.

Традиція неофіційного найменування суспільно-політичних та військових діячів бере свій початок ще з часів козаччини, але найбільшого поширення набула в часи національно-визвольних змагань 1917-1921 в колах членів ОУН та УПА. Дослідження військового псевдонімікону цих організацій посідає ключове місце в розробленні теоретичних та практичних питань з вивчення неофіційних антропонімів військового спрямування. Так були визначені основні функції міліті-псевдонімів, їхні види, особливості функціонування та творення. На сучасному етапі розвитку української ономастики представлені численні наукові роботи, у яких автори зіставляють позивні діячів національно-визвольних змагань з позивними бійців ЗСУ часів АТО та ООС.

Найбільш проблемним питанням досліджень неофіційних антропонімів військового спрямування є терміносистема цих одиниць. Досі не узгодженим є використання термінів “позивний”, “псевдо” та “міліті-псевдонім”. Більшість науковців схиляються до розрізнення їх як синонімічних, проте існують й думки, що “міліті-псевдонім” є гіперонімом до гіпонімних лексем “позивний” та “псевдо”. Окрім того дискусійним є й питання щодо форманту “міліті”, який вважаємо за доцільне замінити на “мілітарі”.

Незважаючи на довгу історію українських антропонімічних досліджень, проблематика неофіційних антропонімів військового спрямування є недостатньо розробленою. Більшість наукових праць у цій сфері є фрагментарними, спрямованими на окремі характеристики позивних. Дослідження сучасних позивних українських військовослужбовців, що беруть участь у війні росії проти України після повномасштабного вторгнення досі не були проведені. Важливим напрямом дослідження у цій сфері є розкриття особливостей функціонування та шляхів творення сучасних міліті-псевдонімів.

РОЗДІЛ 2. МОТИВАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЗИВНИХ УКРАЇНСЬКИХ БІЙЦІВ

Як ми раніше зазначали в розділі 1, міліті-псевдоніми або позивні мають багато спільних рис з іншими антропонімічними категоріями, серед яких виділяли і прізвиська як один з найпоширеніших видів неофіційної антропонімії. Оскільки принципи найменування в мотиваційному аспекті прізвиськ та позивних цілком збігаються, ми вважаємо за доцільне розглядати їх мотиваційну базу на таких же підставах, послуговуючись науковими здобутками ономастів у сфері побутових неофіційних найменувань при дослідженні військових іменників.

Тож одну з головних ролей при номінуванні військовослужбовців відіграє мотиваційний чинник як рушійна сила мисленнево-творчого процесу називання денотата, через що більшість науковців проводять семантичний аналіз позивних, зважаючи на категорію мотиву чи мотивації найменування.

В ономастичному дискурсі поняття мотиву розглядається як позамовна умова виникнення або вибору оніма для конкретного денотата або ж як комплекс причинно-наслідкових відношень, що репрезентуються в офіційних чи неофіційних іменниках. Тож можна зробити висновок, що мотив формується в більшості випадків певною ознакою, ситуацією чи їх сукупністю. З цієї тези випливає, що позивні, як й інші антропонімічні категорії, можуть бути одномотивовані чи багатомотивовані залежно від кількості стрижневих та периферійних мотивувальних складників. Цю класифікаційну категорію кількісної вмотивованості будемо розглядати в наступних пунктах цього розділу.

Л. Белей наголошує на тому, що термін “мотивація утворення” позивних є не зовсім точною, оскільки первинна мотивація утворення та функціонування усіх псевдонімізованих лексем, до яких відносимо й позивні, одна – приховати справжнє ім’я денотата з метою анонімності чи безпеки. Більш коректно щодо бойових псевдонімів, на думку науковця, використовувати поняття “історія творення” (Белей 2020, с. 53). Через недостатню опрацьованість теми міліті-псевдонімів в наукових колах досі залишаються численні дискусійні питання,

зокрема й щодо терміносистеми. У цій роботі ми будемо послуговуватися терміном “мотивація утворення” позивних, оскільки вважаємо за необхідне розрізнявати маскувальну функцію військових псевдонімів як окремого виду псевдонімізованих одиниць у межах неофіційної антропонімії та творення кожного окремого позивного як виявлення індивідуальної чи колективної думки, світогляду та знань, які лежать в основі мотивації найменування конкретної особи.

Ю. Копитко виділяє чотири групи позивних за мотивацією утворення:

1. Номінація за ознакою “людина в суспільстві” (за родом діяльності чи професією; етнічною належністю; за соціальним становищем тощо).
2. Номінація за рисами денотата (за зовнішніми та внутрішніми якостями; за характерними особливостями мовлення та будови тіла (різних його частин); за зброєю чи військовою технікою; відчислівникові позивні; конотоніми на позначення знаменитих людей тощо).
3. Номінація за ознакою “реалії навколишнього світу” (фауномени, флоромени, топоніми, назви матеріалів та сумішей тощо).
4. Відіменні (відантропонімні) номінації (утворені від офіційних іменників: прізвища, імені, по батькові) (Копитко 2019, с. 15).

Поширеною є й класифікація Л. О. Кравченко, яка багато в чому суголосна з попередньою:

1. Номінація за ознакою “характеристика людини” (за зовнішніми та внутрішніми ознаками денотата, звичками та мовленням).
2. Номінація за ознакою “реальне життя” (реальний стан речей навколо, пов’язаний з діяльністю людини, місцем проживання, походженням; а також оказіональні випадки).

3. Номінація за ознакою “духовний світ людини, її творчість” (розкриває світогляд бійців, віру, вподобання креативність у сприйнятті офіційного іменування тощо).
4. Невідомий мотив номінації (Facebook. Кравченко 2020).

У цій роботі ми послуговуватимемось синтезом обох вищезазначених класифікацій, оскільки вважаємо їх доцільними та взаємодоповнювальними.

Окрім того, варто зазначити, що при дослідженні мотивувального аспекту творення міліті-псевдонімів, ми насамперед звертатимемо увагу не на кінцевий спосіб їх оформлення, а на їх походження, оскільки саме воно вказує на причини та наміри найменування, що підпадає під визначення поняття мотиву номінації. У першому ж випадку йдеться радше про лексичну базу, через яку виражається результат мисленнево-творчого процесу, який своєю чергою є закономірним продовженням опрацювання мотиваційного матеріалу індивідом чи колективом. Наприклад, позивний *Професор* може мати різні мотивувальні варіанти найменування особи (від прізвища, від професії, від внутрішніх якостей або шляхом асоціювання денотата з героями книг, фільмів тощо). Тож при одній кінцевій формі міліті-псевдоніма спостерігаємо можливість наявності різних шляхів його походження, що й розкривається за допомогою мотивувальних варіантів.

Мотивація при неофіційному найменуванні людей може бути об'єктом дослідження ономастики як власне лінгвістичного напрямку, лінгвокультурології та етнолінгвістики (відображення мовних традицій певного етносу, реалізації мовної картини світу народу в неофіційних антропонімах), когнітивної лінгвістики (реалізація індивідуальної свідомості конкретної особи, концептуалізації та категоризації світу через номінативну функцію мови), соціології, соціолінгвістики тощо.

Опрацьовуючи фактичний матеріал, а саме 509 позивних, ми розподілили його на 2 великі групи за мотивами номінації: характеристики денотата та

реальне життя денотата. Найчастотнішими стали позивні, які ми віднесли до категорії “реальне життя” – 55% від опрацьованого матеріалу, “характеристики денотата” – 45% (див. додаток 1).

2.1. Позивні українських бійців з номінацією за ознакою “реальне життя денотата”

Початок активних бойових дій на території нашої держави 2014 року відбився насиченням бойових підрозділів Збройних Сил України новими людьми, а також формуванням нових загонів добровольців. Очевидно, що більшість з цих людей не мали жодного досвіду чи освіти в військовій сфері і жили звичайним цивільним життям впродовж багатьох років.

Зі слів військовослужбовців, одним з найважливіших чинників ефективності війська є командний дух та моральний складник всередині бойових підрозділів. У такому середовищі критичне значення мають взаєморозуміння та взаємопідтримка, спільна відповідальність за кожного бійця, з яким ти пліч-о-пліч борониш державу. Формування міцних соціальних зв'язків між військовими стає фундаментом для успішного виконання завдань та збереження внутрішнього злагодження підрозділу. Процес побудування дружніх стосунків всередині колективу дозволяє військовим зрозуміти поруч з якими людьми вони перебувають, чого від них очікувати, якими навичками та вміннями вони володіють. Довоєнний життєвий досвід бійців, їхні професійні шляхи, особистісні цінності відіграють ключову роль у формуванні їх поведінки, реакцій та прийняття рішень під час служби. Розуміння того, звідки приходять їхні товариші до Збройних Сил, які випробування вони пережили, які цінності та моральні чесноти вони несуть із собою, сприяє формування міцних зв'язків та підтримує бойовий дух. Відомості про минуле кожного воїна стають важливим ресурсом для планування операцій, розвитку стратегій та підтримки один одного в складних ситуаціях.

Саме тому знайомство з довоєнним життям побратимів є ключовим етапом підготовки та адаптації військовослужбовців, що й відбилась на частотності позивних з номінацією за ознакою “реальне життя”, кількість яких становить 272 одиниці.

До цієї категорії позивних за мотивами номінації ми віднесли відантропонімні міліті-псевдоніми – 33%, утворені від професії чи роду діяльності денотата – 31%, okazіональні позивні – 27%, утворені за етнічною приналежністю чи місцем проживання денотата – 10%, від дня народження денотата – 1% (див. додаток 2).

2.1.1. Відантропонімні позивні

Відантропонімні позивні – позивні, мотив номінації яких є внутрішньомовним, тобто вони утворені від офіційного (паспортного) імені денотата (прізвище, ім'я, по-батькові), а не від зовнішньої характеристики. До цієї категорії ми також відносимо позивні, які були утворені від неофіційних антропонімів, які були закріплені за особою раніше (прізвисько, позивний).

При наданні таких позивних військовослужбовці часто співвідносять форму антропоніма, від якого утворюється міліті-псевдонім, з співзвучним словом або шляхом асоціювання чи метафоризації надають позивному завершеної форми повнозначного слова, проте інколи залишають усічену форму прізвища, імені тощо, інколи модифікуючи її афіксами. Серед відантропонімних позивних виділяємо такі групи:

1) Утворені від прізвища денотата (48%): *Бер, Бес, Бурік, Венгерка, Верба, Вовк, Глок, Горинич, Дацик, Дерун, Дон, Дюк, Запейро, Звір, Злак, Кавун, Каран, Карась, Катана, Коваль, Корч, Котик, Крава, Крим, Луна, Мажор, Мартин, Машик, Меля, Одін, Остап* (зустрічаються два однакових позивних від різних прізвищ), *Пахом, Порох, Пуцук, Свіді, Солод, Соломон, Хвост, Шева, Шишка, Юн, Яр* (див. додаток 3).

Ця група позивних серед антропонімних була найчастотнішою, що можна пояснити перш за все тим, що більшість українських прізвищ мають прозору семантику та легко співвідносяться з певними предметами чи явищами. Окрім того українці глибоко шанують своїх предків та рід, з якого походять, тому з паспортних даних виділяють саме прізвище. Ще однією причиною використання

таких сполук є те, що в підрозділах рідко трапляються бійці з ідентичними прізвищами, а от з іменами чи по-батькові – частіше, тому для кращої ідентифікації особи позивні в більшості випадків утворюють не від них.

2) Утворені від особового імені денотата (39%): *Аладдін, Андроїд, Апостол, Біс, Вал, Гаррі, Гриня, Денді, Джул, Дрон, Есес, Кардан, Льонза, МАЗ, Марока, Медок, Мішель, Мура, Павук* (зустрічається два позивних в різних людей з однаковим ім'ям), *Паха, Паштет, Паштет, Раміль, Руха, Санчез, Сірко, Шурік, Шуріо, Юзік, Юрпех, Яр, Яша, Онікс* (див. додаток 3).

Серед цієї групи відантропонімних позивних бачимо декілька цікавих одиниць. Наприклад, *Медок* та *Юрпех* утворені за однією не поширеною методикою, а саме складання усічених форм особового імені та назви роду діяльності на війні. *Медок* – *медик* + *Оксана*; *Юрпех* – *Юрій* + *піхота*.

Цікавим також є шлях утворення позивних *Марока* та *Онікс*. Перший є поєднанням перших складів особових імен бійця та його сім'ї (*Ма* – *Максим* (ім'я військовослужбовця), *Ро* – *Роман* (ім'я його сина), *Ка* – *Катерина* (ім'я його дружини)). Позивний *Онікс* у свою чергу утворено шляхом абрєвіації прізвиська бійця та особових імен його сім'ї з додаванням інтерфіксу для легшої вимови (*О* – *Оладик* (прізвисько, яким називає воїна його мати), *Н* – *Настя* (ім'я дружини), *І* – *вставлений інтерфікс*, *К* – *Кирило* (ім'я сина), *С* – *Соломія* (ім'я дочки)).

Позивний *Есес* утворено поєднанням особового імені та по-батькові бійця, що фактично відповідає вимові ініціалів його паспортного імені.

Варто також наголосити ще на двох позивних, а саме *МАЗ* та *Павук*, які утворені шляхом асоціювання. *МАЗ* утворили від назви автомобіля підвищеної прохідності МАЗ-6317, якого також називають МАЗ-Богдан, що відповідає особовому імені бійця з цим позивним. Цікаво також, що частотним для імені Богдан є позивний *Павук*, оскільки зустрічається в нашому дослідженні два рази. Поява асоціативного ряду Богдан-павук відсилає нас до пісні “Павук” відомого

українського попгурту DZIDZIO, де Богдан є іменем власне цього павука (“*Бодька – бос всіх павуків...*”).

Окрім того варто сказати, що написання позивних часто залежать від того, як вони вимовляються в колективі, саме тому в нашому реєстрі є позивні *Паштет* та *Паштєт*, які за лексичною базою є однаковими, оскільки називають один об’єкт, але пишуться та звучать по-різному через особливості спілкування всередині колективу. Фонетична модифікація е-є в межах позивного *Паштєт* може бути результатом російськомовного середовища або ж діалектних особливостей мовлення бійця чи кількох бійців.

3) Утворені від прізвиська денотата (11%): *Спілберг, Шламбон, Тайсон, Буря, Карась, Зеля, Кім, Перс, Міг, Кирик* (див. додаток 3).

Більшість прізвиськ бійців, які вони набули впродовж цивільного життя, стають позивними, не змінюючись (*Кирик, Спілберг, Шламбон, Тайсон, Карась, Зеля, Кім, Кирик*). Але трапляються й випадки коли прізвиська набувають іншої форми. У нашому дослідженні зустрічаються позивні, які утворені від прізвиська, за допомогою усічення (*Буря* – від прізвиська *Бурят*; *Перс* – від прізвиська *Персик*).

Окрім того двоє військовослужбовців залишили в ролі позивного своє родове прізвисько, яке передається в їхній сім’ях від батька до сина (*Шламбон* – родове прізвисько від прадіда; *Карась* – родове прізвисько від прадіда).

Цікавим також є утворення позивного *Міг*, що відбиває асоціативне номінування за допомогою заміщення родового поняття видовим в межах родових відношень (прізвисько *Самальот* (укр. *Літак*) перетворилось на міліті-псевдонім *Міг* (вид літака, військовий винищувач)).

4) Утворені від по батькові денотата (1%): *Ромашка* (див. додаток 3).

Позивний *Ромашка* є яскравим прикладом подвійного мотиву номінації, оскільки військовослужбовиця отримала його через те, що була Романівною, і разом з тим дуже любила квіти.

Попри те, що у нашому дослідженні зустрічається лише один відантропонімний позивний утворений від по-батькові денотата, варто зазначити, що ця група позивних є досить частотною в деяких підрозділах Збройних Сил, де трапляються зовсім не змінені імені по-батькові (наприклад, *Іванич, Пилипич тощо*). Передусім подібні найменування використовують військовослужбовці поважного віку, які не мали військового досвіду до моменту залучення до війська, що можна пояснити традицією називання співрозмовників на по-батькові в усній бесіді та не розуміння важливості маскуванню офіційного імені військових.

5) Утворені від іншого позивного (1%): *Бумка* (див. додаток 3).

Інколи під час долучення до Сил Оборони військовослужбовці беруть позивні, які належать членам їхньої родини. Подібна історія виникла і в бійця з позивним *Бумка*. Коли він став у лави Збройних Сил, то не зміг вигадати собі позивного. Його побратими, знаючи, що його старший брат воює під іменем *Бум*, дали йому найменування *Бумка*, утворене від позивного старшого брата за допомогою додавання суфіксу -к-, який в цій ситуації має значення зменшеності.

Випадки утворення позивного від іншого позивного трапляються досить рідко, тому такий приклад є значущим у нашому дослідженні.

2.1.2. Позивні, утворені від професії чи роду діяльності денотата

Другою за чисельністю категорією серед позивних з номінацією за ознакою “реальне життя” денотата є міліті-псевдоніми, утворені від професії чи роду діяльності денотата. В її межах ми виділяємо 3 групи:

1) Позивні, що вказують на професію денотата до військової служби (67%): *Адвокат, Артист, Археолог, Атом, Бармен* (два позивних різних військовослужбовців), *Бичок, Боцман, Вчитель, Дантист, Депутат, Директор,*

Дід Ту-ту, Ектор, Електрик, Єгер, Завхоз, Ікарус, Кольщик, Комісар, Композитор, Кон, Купол, Леший, Лінукс, Лісник, Лісоруб, Мелман, Механик, Механік, Ментік, Моноліт, Морячок, Музикант, М'ясник, Офіцер, Пастор, Пекар, Поршень, Прораб, Професор, Сенсей, Танкіст, Танцор, Толмач, Тренер, Фаза (3), Феля, Фізрук, Фокс, Фотік, Фотограф, Хакер, Художник, Шериф, Шумахер (див. додаток 4).

Більшість позивних цієї групи мають пряму вказівку на професію денотата, тобто повністю називають її назву (*Адвокат, Артист, Археолог, Бармен, Вчитель, Дантист, Депутат, Електрик, Директор, Єгер, Лісник, Лісоруб, Механик, Механік, Ментік, Музикант, М'ясник, Пастор, Пекар, Прораб, Танцор, Тренер, Фізрук, Фотограф, Художник*).

Також трапляються позивні, які мають опосередковану вказівку на професію, в яких зберігається головна сема (позивний *Сенсей* на позначення професії вчителя збігаються в семі “вчити”; позивний *Композитор* на позначення професії вчителя музики збігаються в семі “музика” тощо).

Деякі позивні відображають професії через лексеми різного спрямування (позивний *Кольщик* – жаргонізм на позначення тату-майстра; позивний *Толмач* (*товмач*) – застаріла лексема на позначення професії перекладача).

Цікавим є передавання професії поліцейського в досліджуваних позивних (*Комісар, Кон, Ментік, Шериф*). *Комісар* – асоціювання комісар-поліцейський ґрунтується на владних повноваженнях, *Шериф* – службова особа, що виконує адміністративні, поліційні, судові функції в деяких країнах (в цьому випадку хочемо наголосити на тому, що військові знаються на закордонних правоохоронних органах); *Кон* – сленгове зневажливе найменування поліцейського, яке поширене в англійських країнах; *Ментік* – сленгове зневажливе найменування поліцейського, яке поширене в пострадянських країнах, з додаванням зменшувально-пестливого суфікса -ик-, фонетично модифікованого в -ік-. Цікаво, що *мент* це зневажлива назва, проте додавання

цього суфіксу говорить про авторитет бійця з цим позивним та повагу до нього з боку побратимів попри їхні стереотипи, що стосуються його професії.

Цікавим є й позивний *Леший* на позначення професії лісника, адже тут вирізняється асоціювання лісу з міфічною істотою Лешим (зросійщений варіант українського Лісовик).

Окрім того поширеним у цій групі позивних є метод відапелятивного називання, в основі якого лежить репрезентація характерного для того чи того заняття предмета як уособлення суті робочої галузі. Наприклад, *Поршень* – позивний, що утворився від назви автомобільної деталі, шляхом метонімічного перенесення вказує на професію тракториста; *Купол* – позивний, який вказує на професію будівельника (робив дахи на церквах) через окремий елемент; *Фаза* – позивний, який є вузькогалузевим терміном, що нерозривно пов'язаний з професією електрика; *Лінукс* – позивний, який є вузькогалузевим терміном на позначення операційної системи, що вказує на професію програміста; *Фотік* – позивний, який позначає інструмент діяльності фотографа; *Ікарус* – позивний, який вказує на марку автобуса, на якому працював водієм; *Бичок* – позивний, який вказує на сленгову назву автомобіля ЗІЛ-5301, на якому працював водієм. Сюди ж можна приєднати й позивний *Дід Ту-ту*, в основі якого лежить звуконаслідування потягу, на якому працював військовий.

У цій групі позивних зустрічаються й міліті-псевдоніми, утворені шляхом трансонімізації імен, які асоціюються з професією. Прикладами є позивні *Мелман* і *Шумахер*. *Мелман* позначає професію лікаря, що відсилає нас до мультфільму “Мадагаскар 2” (2008), де Мелман є іменем одного з персонажів, який стає лікарем. *Шумахер* позначає професію водія, посилаючись на одного з найвідоміших автогонщиків Міхаеля Шумахера.

2) Позивні, що вказують на рід діяльності денотата до військової служби (20%): *Фіксік, Поет, Кіллер, Пікассо, Студент (2), Соловей, Самбіст,*

Тамада, Мемфіс, Монах, Джура, Волей, Камрад, Давінчі, Танго, АТБ (див. додаток 4).

Як і в попередньому пункті більшість позивних цієї групи прямо вказують на діяльність військовослужбовця до служби: *Поет* – писав вірші; *Студент (2)* – навчались у ЗВО; *Самбіст* – займався бойовим самбо; *Тамада* – проводив масові розважальні заходи. Окрім того в цій групі позивних бачимо й пряму вказівку на рід діяльності з усіченням (*Волей* – займався волейболом).

Трапляються тут і метонімічні перенесення, як у випадку з позивним *АТБ* (боєць працював до війни в мережі супермаркетів АТБ), з позивним *Мемфіс* (писав музику у стилі мемфіс-реп), з позивним *Камрад* (боєць до вступу в Збройні Сили займався пошуком дорогоцінних монет), в основі називання якого лежить репрезентація характерного знаряддя праці для робочої галузі (“Камрад” – марка металошукачів); *Танго* (займався танцями) – асоціативне заміщення родового поняття видовим в межах родо-видових відношень, де танець – родове, а танго – видове; асоціювання за спільною семою: *Джура* – займався бойовим гопаком (спільна сема – “козацтво”), *Кіллер* (від англ. *killer* “вбивця”) – займався розведенням свиней та продажем свинини (спільна сема роду діяльності поза військом та у війську – “вбивати”).

Цікавим також є трансонімізовані позивні – *Фіксик, Пікассо, Давінчі*. Міліті-псевдонім *Фіксик* дали військовослужбовцю, який вмів полагодити будь-що; лексична база цього позивного відсилає нас до мультсеріалу “Фіксики”, де персонажі жили всередині техніки та виправляли її поломки. Військовослужбовець з позивним *Пікассо* займався малюванням, за що й отримав своє найменування на честь відомого художника Пабло Пікассо. Так само трансонімізований позивний *Давінчі* з’явився на честь художника Леонардо да Вінчі у військового, який мав художню освіту.

Цікавим також є й творення позивного *Соловей*, який утворився за допомогою метафоричного перенесення на позначення красивого співу

військовослужбовця, який порівняли з птахом. У цьому прикладі розкривається й культурна складова українського народу, оскільки саме соловей в нашій культурі є символом як співу, так і загалом всієї України.

3) Позивні, що вказують на рід діяльності денотата під час військової служби (13%): *Шеф, Джек, Медок, Смута, Покемон, Механ, Вжик (2), Гром, Док* (див. додаток 4).

Ми виділили як окрему групу позивні, що вказують на рід діяльності або посаду бійця під час військової служби. На жаль, нам не вдалось дізнатись, чи мали військові інші позивні, але можемо стверджувати, що більшість позивних цієї групи могли бути вторинними, оскільки позивні часто закріплюються за бійцями до розпорядження на певну посаду.

Тож у цій групі позивні вказують на рід діяльності людей всередині військового колективу, наприклад *Шеф* отримав свій псевдонім через те, що готував їжу для побратимів.

Хотілось би зауважити, що в нашому дослідженні зустрічається два позивних *Вжик* у різних людей з різних підрозділів, але обидва вони служать у військах безпілотних літальних апаратів. Переконливим є й той факт, що вони мають різний мотив номінації, що доводить тезу про те, що важливо вивчати саме мотивацію називання, а не лише форму позивних. Перший військовослужбовець отримав найменування *Вжик* через характерний звук безпілотників, який схожий на дзижчання, окрім того в слові “вжик” наявна сема швидкості, яка також притамана БПЛА. Інший же військовослужбовець отримав позивний *Вжик* шляхом трансонімізації імені персонажа мультфільма “Чіп і Дейл” – невеликої мухи, яка може пролетіти всюди. Тож тут також вбачається метафоричне перенесення характеристик персонажа на характеристики дрона, яким керує борець.

Варто розглянути і мотив номінації позивного *Джек*, що також є трансонімізованим іменем британського серійного вбивці Джека-Різника. Це

псевдо отримав боєць-кулеметник шляхом асоціювання шкоди, якої завдавав вбивця, та шкоди, яку може завдати ворогам кулемет. Окрім цього позивного кулеметники отримали й позивні *Смута* й *Покемон*. Перший отримав боєць, тому що “він несе ворогам смуту” (прим. *Смута* – “невеселий, важкий настрій, викликаний горем, невдачею і т. ін.”), у змісті цього псевдо відбивається важливість кулеметника в бойовому підрозділі. *Покемон* утворено шляхом метонімічного перенесення зі знаряддя, яким користується боєць, а саме ПКМ (прим. *ПКМ* – з рос. “пулемет Калашникова”), а також його асоціацією з персонажами відеоігор та аніме компанії Nintendo покемонами (прим. *Покемон* (англ. *rocket monster*) “кишеньковий монстр”).

Цікавим для нашого дослідження є й мотив номінації позивного *Гром*, що отримав військовослужбовець, який був гранатометником. Шляхом метафоризації характеристик природного явища грому, за яким слідує небезпека, розкривається небезпека з неба при падінні гранати, запущеної бійцем.

2.1.3. Позивні, утворені внаслідок okazіональних ситуацій

Позивні, як і прізвиська, є видом антропонімії, одним з принципів творення якого частіше за все буває виокремлення певних диференціальних, тобто значущих, ознак особи, які б відрізняли її з-поміж інших. Надзвичайно важливо в такому контексті розглянути міліті-псевдоніми, мотив номінації яких полягає в репрезентації okazіональних ситуацій, що відбулися в житті конкретного військовослужбовця.

Більшість позивних цієї групи денотат отримує під час тривалого перебування в бойовому колективі, проте трапляються й випадки, коли okazіональні ситуації, які стають фундаментом для формування псевдо бійця, відбувались з ним до вступу в лави Збройних Сил.

Важливість окреслення цього виду мотивів номінації полягає в тому, що в них розкривається побутове життя військовослужбовців як у відносно безпечних

місцях, так і в гарячих точках несення служби; атмосфера в колективі; сприйняття бійцями різних ситуацій та їх переосмислення й втілення в позивних; реалізація природного гумору українського народу при номінуванні тощо.

У нашому дослідженні нам вдалося виокремити 73 (25%) позивних, які утворились внаслідок оказіональних ситуацій: *Актор*, *Акула*, *Арта*, *Ахілес*, *Баобаб*, *Бармен*, *Безсмертний*, *Белка*, *Біблія*, *Бродяга*, *Відьма*, *Вінні (2)*, *Дед*, *Джампер*, *Джміль*, *Диван*, *Дракон*, *Дюша*, *Єва*, *Жекльор*, *Каспер*, *Кіт*, *Комар*, *Кримінал*, *Крюк*, *Кум*, *Лансер*, *Мавік*, *Маестро*, *Мажор*, *Мазаний*, *Машка*, *Міністр*, *Мішель*, *Монах*, *Муравей*, *Одесит*, *Пасатік*, *Перукар*, *Піксар*, *Пірат*, *Посейдон (2)*, *Пророк*, *Пупсік*, *Редмі*, *Ролекс*, *Ромашка*, *Смокі*, *Снайпер*, *Сова*, *Сонечко*, *Сонік (2)*, *Тор*, *Тхір*, *Тюльпан*, *Фенікс*, *Філін*, *Фонтан*, *Харел*, *Харлі*, *Харон*, *Хімік*, *Хортиця*, *Че*, *Черокі*, *Чорний*, *Шарней*, *Шляхтич*, *Юрист*, *Ялта*.

Найбільша кількість позивних утворились під час кумедних ситуацій, які ставалися з денотатами до чи впродовж служби. Наприклад, *Актор* – танцював на бойових позиціях, чим підіймав настрій побратимам; *Акула* – прокусила руку побратиму, *Арта* – випадково влучив недопалком в тарілку командира; *Баобаб* – під час проходження строкової служби впав з дерева, після чого потрапив до госпіталю; *Бармен* – часто жонглював будь-чим; *Белка* – під час строкової служби заснув на дереві; *Диван* – не змігши знайти свій спальний мішок, кричав: “Де мій диван?!”; *Єва* – купила в магазині “Єва” капці, з яких забули зняти охоронний магніт, через що жартували, ніби вона їх вкрала; *Кримінал* – в молодості побився з поліцейським; *Крюк* – впав у риболовні снасті; *Мавік* – впав з двоярусного ліжка; *Пірат* – гільза побратима потрапила в око; *Пупсік* – так називала дружина, коли говорив з нею по телефону на гучному зв’язку; *Тюльпан* – подарував на Міжнародний день жінок усім посестрам тюльпани; *Тор* – зламав кувалду, коли ремонтував техніку; *Фенікс* – поки спав, загорівся спальний мішок від буржуйки; *Харлі* – під час навчань бігала з дерев’яним молотком; *Хортиця* – наліпили на каску наклейку з однойменної марки горілчаних виробів; *Чорний* – бо завжди вилазив з-під танка весь в мазуті; *Юрист* – захищав магістерську

роботу, перебуваючи в зоні бойових дій; *Ялта* – переплутав паролі і назвав неправильний “Ялта”.

Як бачимо, багато позивних утворені шляхом метафоризації за різними ознаками: за родом діяльності – *Актор, Арта, Бармен*; за ознаками тварини чи рослини – *Акула* (гострі зуби), *Баобаб* (високе дерево), *Белка* (живе на деревах); за кольором – *Чорний* (мазута має чорний колір); за схожістю – *Піксар* (після поранення втратив ногу, тому іноді рухається підстрибком, від чого виникла асоціація з персонажем-лампкою, що фігурує на заставці анімаційної студії “Піксар”, яка переміщується подібним чином). Цікавим також є творення позивного *Мавік* (DJI Mavic – квадрокоптер з дистанційним керуванням), оскільки тут асоціюється обладнання, яке використовується в бойових задачах, з подією що сталась. БПЛА часто падають через засоби РЕБ або фізичне збиття, тому побратими й охрестили падіння денотата як падіння дрона.

Трапляються й позивні, в яких виокремлюється якесь слово чи об’єкт як такі, що нерозривно поєднуються з оказіональною ситуацією, виносяться на передній план та стають маркерами цієї ситуації, онімізуючись в позивний: *Диван, Єва, Пупсік, Тюльпан, Хортиця, Ялта*.

У цій групі маємо й позивні, які утворені шляхом метонімічного перенесення ознаки на інструмент діяльності (риболовні снасті – риболовля – *Крюк*), на кіноперсонажів, які асоціюються з певним об’єктом (*Тор* – кувалда; *Харлі* (Харлі Квін) – молоток).

Базою для формування позивних, утворених від оказіональних подій, стають і важкі бойові ситуації або заслуги військовослужбовця під час служби: *Безсмертний* – вижив після 3 кульових поранень; *Каспер* – декілька днів був зниклий безвісти, а потім повернувся до побратимів; *Муравей* – забирав на полі бою багато трофеїв (сленг. *Трофей* – “захоплене у противника озброєння, військова техніка та інше військове майно, яке може використовуватися стороною, що їх захопила”); *Посейдон* – добре себе відрекомендував під час

злив; *Снайпер* – влучно стріляв; *Філін* – метафоричне перенесення з птаха за ознакою гарного зору в темну пору доби – гарно себе зарекомендував у нічних боях.

Серед масиву позивних, утворених від okazіональних ситуацій, виокремлюємо й такі, які вказують на дорогий для денотата предмет чи істоту, про які він постійно згадує, або які асоціюються побратимами з ним: *Біблія* – всюди носив з собою Біблію; *Лансер* – володів автомобілем Mitsubishi Lancer; *Пасатик* – володів автомобілем Volkswagen Passat; *Редмі* – мав телефон Xiaomi Redmi; *Ролекс* – на навчаннях мав наручний годинник; *Черокі* – володів автомобілем Jeep Cherokee; *Шарпей* – мав собаку породи шарпей.

Варто виділити відмінності номінування жінки та чоловіка за однаковим мотивом. Чоловік, який передбачав багато подій, отримав позивний *Пророк*; жінка з такими ж здобутками отримала позивний *Відьма*. Хочу зазначити, що попри те, що слово “відьма” майже завжди має негативні конотації, при номінації військовослужбовиці не можна говорити про будь-який негатив чи сексистські елементи з боку побратимів, адже вони наголошували на тому, що дуже поважають і довіряють цій людині. На нашу думку, в такому контексті варто говорити про культурні стереотипи, де жінка з будь-якими надприродними здібностями сприймається як щось нечисте. Саме ці стереотипи й відбилися в процесі номінування.

Можна говорити про вроджений гумор українців на прикладі позивного *Жекльор*, що фактично означає автомобільну деталь. Військовий, що носить це ім'я, отримав його за те, що зовсім не знається на машинах, тож маємо справу з методом антонімічного називання, який часто використовується для підкреслення комічності.

Цікавий також випадок найменуванні бійця з позивним *Че*. Військовий в 2013 році брав участь в Революції Гідності. Ця його революційна діяльність асоціювалась з діяльністю латиноамериканського революціонера Ернесто

Че Гевари, окрім того вони були схожі між собою, тож можемо говорити про подвійну мотивацію найменування бійця.

Також більш детально варто розглянути однакові позивні, що мають різні мотиви номінації. Наприклад, маємо двох бійців з однаковими псевдо *Вінні*. Перший військовослужбовець отримав своє найменування шляхом метафоризації його вподобань, подібних до вподобань персонажа мультфільму Вінні Пуха (обоє вони люблять солодке). Ще цікавішим мотивом володіє інший позивний *Вінні*, оскільки він походить від марки автомобіля, яким володіє денотат – БМВ. Побратими розшифрували абрєвіацію як “бойова машина Вінні Пуха”, тому й назвали водія цієї машини *Вінні*. У цьому випадку розкривається творчість та гумор наших бійців, які не втрачають їх в найважчих ситуаціях.

Маємо також два псевдо *Посейдон*. Обидва вони були надані денотату через асоціацію з водою, але за різних обставин. Перший – добре проводив бої під час дощів, другий – облив командира водою. Подібними є й два позивних *Сонік*. Обидва вони утворені шляхом метафоризації ознаки “швидкість” персонажа відеогри “Sonic the Hedgehog”, але сформувались за різних ситуацій. Перший – найшвидше бігав на військових навчаннях, другий – швидко бігав по окопу під час першого обстрілу.

2.1.4. Позивні на позначення етнічної приналежності або місця проживання денотата

Ще однією групою позивних за мотивом номінації за ознакою “реальне життя” денотата є міліті-псевдоніми на позначення етнічної приналежності або місця проживання денотата (%). Кожне відхилення від норми при називанні людей в будь-якій сфері відіграє ключову роль, оскільки в неофіційних антропонімах частіше за все виділяється ознака, яка диференціює особу з-поміж інших. У зв'язку з цим часто трапляються позивні на позначення інших національностей, які нарівні з українцями, захищають демократію та світовий порядок, беручи пряму участь в російсько-українській війні. Окрім того українська діаспора є однією з найбільших у світі, що сприяє залученню

громадян інших країн до бойових дій. Також варто зазначити, що війна розпочата Росією, є досить освітленою закордонними ЗМІ, завдяки чому в більшості світової спільноти чітко сформована думка про добру та злу сторони конфлікту, що також сприяє появі іноземних воїнів у лавах ЗСУ. Саме такі чинники, на нашу думку, впливають на формування позивних на позначення етнічної приналежності денотата.

Значущими є й численні розповіді військових про те, що у випадку, коли військовий не може придумати собі найменування, а колектив не встиг детальніше обзнаномитись, часто обирається позивний на позначення місця проживання військовослужбовця. Така ж ситуація з позивними на позначення дня народження воїнів, які онімізуються в ряд позивних.

У нашому дослідженні нам випала нагода ознайомитись з 23 одиницями міліті-псевдонімів на позначення етнічної належності або місця проживання денотата: *Айнене, Афган, Ахмед, Барон, Білорус, Вінниця, Галичина (Галич), Грузія, Дніпр, Дніпрянин, Єврей, Жолудь, Кавунчик, Лемберг, Марік, Маріо, Одеса, Салам, Тремпель, Француз, Харків, Херсон, Янтар*.

З поданих вище позивних бачимо, що часто в цій групі позивних найменування є прямою вказівкою на місце проживання або етнічність денотата: *Білорус, Вінниця, Галичина (Галич), Грузія, Дніпр, Дніпрянин, Одеса, Француз, Харків, Херсон*. Варто звернути увагу на паралельні форми *Галичина* та *Галич*, що підкреслює особливості функціонування позивних у військовому колективі, де можуть однаково вживатись різні форми одного найменування. Коротша форма *Галич* частіше вживається при радіозв'язку для чіткішого розуміння та в ситуаціях підвищеної небезпеки, коли кожна секунда – важлива. Інша ж форма *Галичина* вживається рідше, переважно в особистому спілкуванні за безпечних обставин. Окрім того серед дослідженого матеріалу наявний позивний *Афган*, який є усіченою формою повної назви етнічності воїна (афганець).

Значущими для нашої роботи є й позивні на позначення воїнів родом з Маріуполя – *Марік та Маріо*. У першому найменування спостерігаємо усічену назву населеного пункту, модифіковану за допомогою афікса -к-. У другому ж випадку до усічення додається й асоціативне переосмислення назви міста з наданням йому нових конотацій з персонажем відеоігор компанії “Нінтендо”.

У позивних *Айнене* та *Барон*, які позначають воїнів ромської етнічності, спостерігаємо використання найбільш поширених серед українців фактів щодо творчості та устрою ромського народу. *Айнене* асоціюється з їх піснями, де часто трапляються подібні конструкції, а *Барон* асоціюється з старійшиною, головою ромського табору. У цьому випадку, на нашу думку, використовуються культурні стереотипи, оскільки культура ромського народу надзвичайно багатогранна, проте більшості українців відомі лише загальновідомі мовні кліше, які й стали основою до утворення вищезазначених міліті-псевдонімів.

Позивний *Жолудь* отримав військовослужбовець, який жив біля дубового лісу, тож це псевдо утворене шляхом метонімічного перенесення з дерева на його плоди.

Проречестим є й позивний *Лемберг*, що фактично є фонетично модифікованою назвою міста Лемберг. Саме таку назву мав Львів, коли перебував у складі Австро-Угорщини впродовж кінця XVIII – початку XX століття. Цей позивний розкриває історичну обізнаність наших військовослужбовців, їх освіченість та розум.

Яскравим прикладом використання стереотипів при творенні позивних є найменування *Євреї* на позначення військовослужбовця родом з Бердичіва, оскільки це місто сприймається як центр осередку великої кількості представників цієї національності.

Окрім того варто звернути увагу на принцип творення позивних *Кавунчик* та *Янтар*. Псевдо *Кавунчик* військовослужбовець отримав через те, що був родом з Херсонщини, яка, як відомо, славиться своїми баштанами. Боєць з

позивним *Янтар* отримав свій позивний через те, що був родом з Полісся, яке вирізняється великими покладами янтарю (бурштину). Тож у цьому випадку знову спостерігаємо творення позивного методом метонімічного перенесення з територіальної одиниці на елементи, властиві цим місцевостям.

Досить рідкісним є принцип творення позивного *Тремпель*, оскільки військовослужбовець отримав його за діалектною лексемою місця, де він проживав. Боець був родом з Харківщини, територія якої відноситься до місця побутування Слобожанського говору, де й використовується діалектизм “тремпель” на позначення плічка для розвішування одягу. Серед опрацьованого нами масиву позивних подібне найменування єдине, тому й становить велике значення для нашого дослідження.

Через нечисленність позивних з мотивом номінації дня народження денотата не виноситимемо цю групу в окремий пункт розділу, але їх теж варто розглянути, тож зробимо це в межах цього підпункту. Як вже було зазначено вище, подібні найменування даються за умови, що військовослужбовець не зміг придумати собі позивний, а побратими не виокремили якусь ознаку денотата через обмежений час перебування в колективі. У нашому дослідженні нам трапились 2 таких псевдо: *Жовтень* і *Лев*.

Позивний *Жовтень* є прямою вказівкою на місяць народження денотата, а *Лев* передає місяць народження через знак зодіаку, що характерний для нього.

2.1.5. Позивні, мотивом номінації яких є вподобання денотата

До групи позивних за мотивом номінації за ознакою “реальне життя” денотата ми також віднесли міліті-псевдоніми, мотивом номінації яких є вподобання носія. У таких позивних яскраво висвітлюються світоглядні домінанти особистості військовослужбовця, відображаючи не лише його вподобання, а й внутрішній світ. За таких умов позивний стає не просто ідентифікатором окремої особи в колективі, а й стає символом його індивідуальності.

Розкриття духовного світу денотата в змісті позивного може мати сакральну глибокий сенс для людини, а тому й мати певні практичні переваги в контексті бойових дій. Міліті-псевдоніми, що відображають внутрішні цінності, можуть підтримувати мораль військового під час виконання важких завдань, нагадувати про важливість його місії залежно від його власних світоглядних засад чи етичних принципів. Крім того, такий позивний може стимулювати спільноту, в якій знаходить борець, до взаєморозуміння та підтримки на основі спільних переконань; створювати сприятливий клімат для розвитку психологічної стійкості та командного духу серед членів військового колективу.

Тож серед масиву опрацьованих нами міліті-псевдонімів ми змогли виокремити 18 одиниць на позначення вподобань денотатів: *Азнаурі*, *Байкер*, *Бйорн*, *Бонд*, *Бордо*, *Бумер*, *Вишня*, *Денді*, *Жор*, *Маестро*, *Поттер*, *Ромашка*, *Сладкий*, *Сталкер*, *Текіла*, *Фанат*, *Філософ*, *Чіф*.

Серед них можна виділити позивні на позначення улюбленого алкогольного напою бійців: *Азнаурі* – назва бренду коньяків та ігристих вин; *Текіла* – назва мексиканського спиртного напою із соку блакитної агави. До інших шкідливих звичок, що відбилися в позивних, можемо віднести псевдо *Бонд* – скорочена назва бренду тютюнових виробів “Bond Street”.

Бачимо й приклади вподобань в їжі денотатів: *Жор* – сленгове слово на позначення нестримного апетиту (від слова жерти “жадібно їсти”) (Кондратюк 2006, с. 127); *Вишня* – полюбляв ягоди та вишневий колір; *Сладкий* (з рос. солодкий) – любить їсти солодощі.

Частотними є й позивні на позначення виду спорту, яким захоплюється денотат, або ж улюбленої комп’ютерної гри: *Байкер* (з англ. bike “мотоцикл”) – захоплювався мотоспортом; *Бордо* – був фанатом французького футбольного клубу “Bordeaux”; *Фанат* – полюбляв футбол; *Денді* – любив грати в відеоігри (від назви ігрової приставки “Dendy”), *Сталкер* – від назви серії улюбленої комп’ютерної гри “S.T.A.L.K.E.R.” української компанії “GSC Game World”.

Цікавим є й мотив утворення позивного *Чіф*, військовослужбовець, якого ним ознаменували, полюбляв грати в гру “World of Tanks”, де його улюбленим танком був британський “Chieftain” або скорочено Чіф.

Трапляється й позивний *Поттер* на позначення улюбленого літературного твору денотата – серії книг “Гаррі Поттер” Джоан Роулінг.

Варто розглянути й позивні, які якнайкраще відображають світогляд носіїв: *Бйорн* – бо захоплювався скандинавською історією та міфологією (від імені напівлегендарного короля Швеції Бйорна I Залізнобокого); *Філософ* – полюбляв читати філософські праці різних поколінь.

Більшість з позивних цієї групи утворено шляхом метонімічних перенесень, онімізації чи трансонімізації об’єкту вподобання денотата.

2.2. Позивні українських бійців з мотивом номінації за ознакою “характеристики денотата”

Окрім громіздкої групи позивних на позначення “реального життя”, досить численною є й група міліті-псевдонімів, об’єднаних за ознакою “характеристики денотата” (45%). Як вже було зазначено вище, фундаментом для формування прізвиськ та позивних частіше за все стають ознаки людини, які вирізняють її з-поміж інших представників соціальної групи. Зауважмо, що саме в цьому виражаються одні з основних функцій цього типу неофіційної антропонімії – розпізнавальна та ідентифікаційна.

Під “характеристиками” денотата у цій роботі ми розуміємо внутрішні (характер) та зовнішні (зовнішній вигляд: зріст, вага, особливості окремих частин тіла тощо) якості людини, що є носієм певного найменування. Окрім того, до цієї групи позивних ми відносимо номінації на позначення віку денотата та його вад (див. додаток 5).

2.2.1. Позивні, мотивом номінації яких є зовнішні характеристики денотата

Найпродуктивнішим класом позивних з мотивом номінації за ознакою “характеристики денотата” стали міліті-псевдоніми, які відображають зовнішні якості військовослужбовця, частка яких склала близько 61% (див. додаток 5). В основу таких позивних переважно лягає характерна ознака денотата, яка часто сприймається колективом чи суспільством як відхилення від норми, а точніше як відхилення від загальноприйнятого стереотипу. Цей вид номінування трапляється ще з часів давньоруської писемності, коли почали закріплюватись неофіційні найменування людей (своєрідні прізвиська). Такі лексеми в ті часи мали переважно прикметникові форми (субстантивовані прикметники): *Малий, Старий, Німий тощо*. За М. Демчуком, саме з таких форм починався розвиток неофіційної антропонімії.

За лексико-семантичними критеріями опрацьовані нами позивні на позначення зовнішніх характеристик українських бійців можна розподілити на декілька груп:

1) Позивні, мотивом номінації яких є зріст денотата (25%)
(див. додаток 6).

Зріст людини – характеристика, яка найбільше впадає в око колективу при найменуваннях військовослужбовців, тож не дивно, що однією з найчисленніших серед груп позивних, мотивованих зовнішніми характеристиками денотатів, є саме вона. Вважаємо за доречне додати, що більшість дослідників неофіційної антропонімії при описі прізвиськових сполук зазначає, що найменування на позначення низького зросту є більш поширеними серед чоловіків, а високого – серед жінок. Це легко пояснюється статистичними даними щодо фізіологічних особливостей обох статей. Окрім того в суспільній думці побутує твердження, що чоловік повинен бути високим, а жінка низькою.

Зважаючи на те, що значна частина військовослужбовців – чоловіки, беручи до уваги попередні дослідження прізвиськ, ми повинні були б мати значне переважання в кількісному плані позивних на позначення саме низького

зросту. Попри це, в нашій роботі категорії високого та низького зросту – ідентичні, обоє по 18 одиниць. Для пояснення такого феномену, варто говорити про особливості військового колективу та специфіку надання позивних. Як уже було зазначено вище, дружність бойового підрозділу та атмосфера в ньому відіграють одну з ключових ролей у боєздатності військового формування. З цього випливає теза про те, що позивні часто формуються з позитивним наміром, а тому беруться до уваги перш за все характеристики, які не будуть негативно впливати на моральний стан бійців. Саме тому, на нашу думку, позивні, на відміну від чоловічих прізвищ, мають більшу частотність одиниць на позначення високого зросту.

Значущою тезою є і те, що найменування людей зі середньостатистичним зростом не представлено в позивних, оскільки не сприймається суспільством, в тому числі й військовим колективом, як відхилення від норми. Через це й не виникає мотивації номінувати людей за цим параметром.

Тож серед позивних цієї категорії ми виділили такі групи:

- **Позивні на позначення високого зросту (50%):** *Амбал, Балу, Бамбула, Гном, Джордан (2), Довгий, Квіточка, Малиш (2), Малюк (2), Манюній, Манюня (2), Мелман, Метр, Шпала* (див. додаток 7).

Як бачимо з представлених позивних, серед міліті-псевдонімів на позначення високого зросту досить частотним є метод антонімічного називання, де за основу береться сема “малий”, яка модифікується різними суфіксами: -иш- (*Малиш (2)*), -юк- (*Малюк (2)*), -юн- (*Манюня (2), Манюній*). Окрім того, на прикладі позивного *Квіточка*, бачимо метафоричне антонімічне називання. Заслуговує уваги і позивний *Гном*, який є онімізованою формою назви персонажа міфології та фольклору європейських народів, основною характеристикою якого була його карликовість. Таке поширення антонімічного називання в способах творення міліті-псевдонімів вкотре підкреслює гумор українського народу та українських бійців.

Також варто звернути увагу на трансонімізовані позивні з посиланням на персонажів мультфільмів. Так, позивний *Балу* утворився через асоціацію з персонажем книги Редьярда Кіплінга “Книга джунглів” ведмедем Балу; позивний *Мелман* утворився через асоціацію з персонажем мультфільму “Мадагаскар” жирафом Мелманом. Обидва цих оніми позначали імена тварин, які відрізняються великим зростом чи розміром, що й привело до їх трансонімізації в позивні українських військових.

Окрім того нам трапилося 2 позивних *Джордан*, що відсилають нас на відомого американського баскетболіста Майкла Джордана, зріст якого сягав 198 сантиметрів. З частотності цього оніма можна зробити висновок, що, по-перше, представники баскетбольного спорту асоціюються нашими бійцями з високим зростом, по-друге, військові знаються на спорті та його представниках.

- **Позивні на позначення низького зросту (50%):** *Білка, Гном, Горох, Дюймовочка, Ельф, Кролик, Ляля, Малий, Малиш, Малюк, Муха, Пуцик, Рататуй, Фродо (2), Чип, Шампик, Шуруп* (див. додаток 7).

Хотілось би зазначити, що виділення низького зросту військовослужбовців як диференціувальної риси особи при номінуванні в більшості випадків не має негативних намірів, а несе суто гумористичний характер. Ця теза доводиться передусім лексемами, що обираються на позначення цієї характеристики, адже переважно вони мають позитивний конотативний ряд. Як приклад можна навести позивні *Ляля, Дюймовочка* (позитивний персонаж казки Крістіана Андерсена “Дюймовочка”), *Ельф* (міфологічна істота, яка в епоху романтизму та в сучасній попкультурі набула позитивних якостей), *Рататуй* (мультфільм), *Фродо* (позитивний персонаж циклу романів “Володар перснів” Джона Р. Р. Толкіна), *Чип* (позитивний персонаж мультсеріалу “Чіп і Дейл” компанії “Дісней”).

Окрім того позитивні наміри при найменуванні військовослужбовців підкреслюються зменшувально-пестливими суфіксами (*Дюймовочка, Кролик, Малиш, Малюк, Пуцик, Шампік*).

2) Позивні, мотивовані особливостями одягу, тіла чи певних частин тіла денотата (24%) (див. додаток 6).

Другою за чисельністю групою позивних, мотивом номінації яких є зовнішній вигляд денотата, є міліті-псевдоніми, що позначають найменування таких ознак: особливості одягу, тіла чи певних частин тіла денотата. Серед них ми виділили такі види:

- **Татуювання (28%):** *Анубіс, Зірочка, Киця, Конор, Мічений, Наруто, Оділ, Перший, Пітон, Якудза.*
- **Загальний зовнішній вигляд (12%):** *Афродіта, Кіндер, Лялька, Малий.*
- **Одяг (9%):** *Ніндзя, Тетріс, Чорний.*
- **Шкіра (9%):** *Вампір, Чорний (2).*
- **Зуби (9%):** *Акула, Бобер, Вампір.*
- **Голова (9%):** *Кабак, Кірпіч, Лунтік.*
- **Ніс (6%):** *Ніс, Рататуй.*
- **Очі (6%):** *Китасць, Якудза.*
- **Вуха (6%):** *Радар, Старлінк.*
- **Брови (3%):** *Ворон.*
- **Пальці (3%):** *Піаніст* (див. додаток 8).

Найбільш поширеними позивними стали найменування на позначення татуювань денотата. Попри те, що орнаментування тіла сьогодні є досить поширеною практикою, у свідомості суспільства та військового колективу це часто залишається диференціувальною ознакою, передусім через оригінальність татуювань. За умов, що денотат не має інших яскраво виражених ознак, які могли б відігравати ідентифікувальну роль, часто перевага надається саме називанню за татуюваннями.

Серед них можемо виділити позивні з прямою вказівкою на певне тату на тілі: *Анубіс, Зірочка, Киця, Наруто, Одін*. Як бачимо, у татуюваннях бійців часто відображаються елементи їхньої віри (теоніми Анубіс – бог стародавньої єгипетської міфології, Одін – верховний бог германської та скандинавської міфологій) або ж вподобання (“Наруто” – японська культова манга та анімесеріал).

Цікавим є спосіб творення позивного *Пітон*, адже його обрали на позначення людини, яка мала численні татуювання змії. Тож можна говорити про виокремлення видового явища на позначення родового як один зі способів формування військових найменувань.

Трапляється й мотивація найменування за схожістю татуювання з орнаментом відомої людини, так позивний *Конор* утворився через тату, подібне до натільного малюнка відомого ірландського бійця змішаних єдиноборств Конора МакГрегора.

Варто розглянути й позивні на позначення наявності великої кількості татуювань по всьому тілі: *Мічений* та *Якудза*. Термін “мічений” є елементом тюремного жаргону. Раніше татуювання часто використовувалися для ідентифікації осіб, особливо в контексті кримінального підпільного світу. Так, наприклад, у деяких в’язницях або серед злочинних груп тілесні орнаменти могли вказувати на членство в конкретній банді або ж на вчинені особою злочини. Тож такі татуювання могли слугувати як своєрідне “маркування” людини. Звідси і походить жаргонізм “мічений”. Попри те, що в сучасному світі тату можуть бути вираженням індивідуальності, культурної спадщини особи чи просто художнім витвором, у деяких людей, особливо старшого віку, досі побутує думка, що татуювання нерозривно пов’язані з кримінальною діяльністю, а тому при найменуванні людей з подібними ознаками в їхній свідомості мимовільно зринає жаргонізм “мічений”, як і сталося у випадку нашого позивного.

Другий наведений міліті-псевдонім *Якудза*, відсилає нас до японської мафіозної організації, яка має глибоку історію та власні традиції тілесного розпису. У культурі якудз татуювання, відомі як “ірезумі”, відігравали важливу роль, оскільки є символами приналежності особи до цієї злочинної організації та висвітлюють статус цієї людини всередині кримінальної общини. Ірезумі покривають значну частину тіла, часто від шиї до стегон, і пов’язуються з діяльністю якудзи. Саме тому численні татуювання, які займають велику площину тіла, асоціюються з японською мафією, що й відбилось під час формування позивного нашого воїна.

Другими за чисельністю у цій групі є позивні, утворені від загального зовнішнього виду денотата. Серед них є міліті-псевдоніми на позначення молодого віку: *Кіндер* (з нім. *Kinder* “дитина”) і *Малий*; та на позначення вродливої зовнішності: *Афродіта* та *Лялька*. *Афродіта* є трансонімізованим теонімом, іменем давньогрецької богині краси та любові. *Лялька* є онімізованим апелятивом, який часто використовується на позначення вродливої людини через його асоціацію з виглядом ляльок, які зазвичай мають ідеалізований зовнішній вигляд з пропорційним та чистим обличчям, великими очима та приємною усмішкою.

Трапляються в нашому дослідженні й позивні, найменування яких мотивоване особливостями одягу денотату, який частіше за все має оказіональну ситуацію в своїй основі. Наприклад, *Тетріс* – носив зшиті дві піксельні куртки, що асоціювалось колективом з відеогрою-головоломкою “Тетрісом”, головна задача якої полягала в поєднанні різних геометричних фігур; *Чорний* – на початку повномасштабного вторгнення брав участь в бойових діях у чорному цивільному одязі; *Ніндзя* – постійно носила балаклаву (головний убір, який майже повністю закриває обличчя), що асоціювалась із традиційним закритим вбранням середньовічних японських найманих убивць.

Усі інші позивні в цій групі позначають особливості різних частин тіла денотатів (шкіра, зуби, голова, очі тощо). Більшість з них утворено шляхом

метафоризації за формою – *Акула, Бобер, Вампір* (форма зубів), *Кабак, Кіпріч, Лунтік* (форма голови), *Китаєць, Якудзка* (форма очей), *Радар, Старлінк* (форма вух), *Ворон* (форма брів). Окрім того бачимо метафоризацію за кольором (позивний *Чорний*) та пряме називання об'єкту диференціовальної ознаки – *Ніс*. Більшість з наведених позивних – апелятивного походження, хоч і трапляються номенклатурна назва (*Старлінк*) та онім мультиплікаційного персонажа (*Лунтік*).

3) Позивні, мотивовані особливостями статури (20%) (див. додаток 6).

Ще однією групою позивних, номінації яких мотивовані зовнішніми характеристиками носіїв є міліті-псевдоніми, які утворені за особливостями статури денотатів. Такі позивні є досить частотними, оскільки в національній свідомості українців, та й загалом в людській природі, статура є відображенням здоров'я та працездатності людини.

Надмірна повнота чи худина стають фундаментом творення неофіційних антропонімів (як прізвиськ, так і позивних), адже сприймаються суспільством як відхилення від норми. Часто такі найменування набувають негативних конотацій через те, що людина із зайвою чи недостатньою вагою підсвідомо трактується як така, що не може виконувати певні функції. Але як ми вже зазначали раніше, у військовому колективі будь-які негативні смислові відтінки у найменуваннях можуть призводити до погіршення внутрішньої атмосфери та боєздатності підрозділу, тому в контексті позивних варто говорити не про негативне забарвлення, а про гумористичне виділення диференціовальної ознаки.

У нашому дослідженні, окрім позивних на позначення надмірної повноти та худини, ми виділяємо і такі, що позначають спортивну статуру денотата.

Якщо вдатися до статистичного аналізу, то бачимо, що міліті-псевдоніми на позначення надмірної повноти склали 81%, спортивної статури – 11,5%, надмірної худини – 7,5%. Із цих даних можна зробити висновок, що в цій категорії позивних відображається культурна картина світу українців, де люди із недостатньою вагою сприймаються як більш рухливі та здатні до корисної суспільної та професійної діяльності, ніж люди із зайвою вагою.

Окрім того варто підкреслити той факт, що позивні на позначення спортивної статури денотата є більш численними, ніж найменування людей з надмірною худиною. На нашу думку, це може бути результатом занурення у військове середовище, де фізична форма та підготовленість відіграють одну з ключових ролей, дозволяють швидше та краще виконувати як побутові, так і професійні завдання. За таких умов виділення фізичної форми бійця з-поміж інших його характеристик набуває більшої ваги та поширення.

Тож позивні на позначення статури денотата ми розподілили на такі групи:

- **Надмірна повнота (81%):** *Алабай, Амбал, Балю (2), Бізон, Годзила, Дюймовочка, Кабан, Каливан, Коливан, Кроха, Круглий (2), Малиш (2), Малюк, Манюня, Пумба, Пух, Пухляш, Санта* (див. додаток 9).

Надзвичайно поширеними серед позивних, що позначають надмірну повноту денотата, є трансонімізовані лексеми, які шляхом асоціювання з персонажами кіно- та мультфільмів, літературних творів та міфологічних уявлень за спільною семою “великої ваги” перейшли до розряду військових найменувань. Наприклад, маємо 2 позивних *Балю*, що походять від персонажа “Книги джунглів”, позивний *Годзила* походить від назви вигаданого чудовиська (зазвичай гігантський динозавр-мутант) із однойменних японських фільмів, *Пумба* – від імені кабана, персонажа мультфільма “Король Лев” компанії “Дісней”, *Пух* – від імені іграшкового ведмедя Вінні Пуха, героя книг Алана Александра Мілна, *Санта* – від імені різдвяного персонажа західноєвропейської культури Санта Клауса.

Також у нашому дослідженні трапляється два варіанти написання позивних (*Каливан, Коливан*), які утворені шляхом трансонімізації імені персонажа мультиплікаційного циклу “Три богатирі”.

Окрім того, знову спостерігаємо антонімічне називання як один зі способів творення позивних – *Дюймовочка, Кроха, Малиш (2), Малюк, Манюня*.

Цікавим є й позивний *Бізон*, оскільки він утворений шляхом метафоризації, тобто перенесення ознак тварини (бізона), в цьому випадку його ваги, на людину. Також варто зробити акцент і на псевдо *Алабай*, який теж є метафоризацією ознаки тварини. Воно утворилось, що цікаво, від давньої породи собак середньоазійської вівчарки або, як її ще називають, туркменського алабая, який вирізняється з-поміж інших видів цієї тварини розмірами та вагою.

Звернімо уваго й на позивний *Круглий*, який трапляється при найменуванні двох осіб. Це субстантивований прикметник на позначення геометричної фігури, який метафорично передає уявлення про форму людини, яка має надмірну вагу.

- **Спортивна статура (11,5%):** *Бруствер (Бруст), Вітамін, Халк, Спортік, Булава, Паркур* (див. додаток 9).

Дуже значущими для нашого дослідження є позивні на позначення спортивної статури денотата, оскільки спостерігаємо надзвичайно цікаві мотиви номінації при їх наданні. Так, наприклад, позивний *Бруствер*, який також має паралельну скорочену форму *Бруст* для легшої комунікації передусім в радіоэфірі, утворений шляхом онімізації лексеми “бруствер” (невеликий земляний насип для захисту бійців від ворожого вогню й зручнішої стрільби з окопу, траншеї). Побратими цього воїна казали, що коли вони перебувають поруч з ним “почуваються захищеними”. Тобто первинним мотивом номінації була сема “захищеності”, яка передусім утворювалась від спортивної статури бійця. Шляхом метафоризації цієї семи й утворився позивний *Бруствер*.

На позначення людини зі спортивною статурою бачимо і використання лексем родової категорії – *Спортік*, та видової категорії – *Паркур* (фізична дисципліна).

Важливо й розглянути творення позивного *Булава*, який став результатом втілення подвійної мотивації (номінування за двома мотивами). Перший мотив – метафоризація форми булави (вужьке руків'я з розширеною ударною частиною) з формою тулуба бійця. Другий – сприйняття фізичної сили як елементу лідерства та влади і асоціювання з булавою як з символом влади українських козаків.

Трапляється тут і трансонімізований позивний *Халк*, що походить від імені супергероя Халка всесвіту коміксів “Marvel Comics”.

- **Надмірна худина (7,5%):** *Мелман*, *Тінь* (див. додаток 9).

У нашому дослідженні ми виокремили лише два позивних, які позначають надмірну худину денотата: *Мелман* та *Тінь*. Перший є трансонімізованим іменем персонажа мультфільма “Мадагаскар”, другий – утворений шляхом метафоризації за формою.

4) Позивні, мотивом номінації яких є наявність волосяного покриву на обличчі та тілі, а також його особливостей (20%) (див. додаток 6):

- **Колір волосся (41%):** *Білий*, *Грач*, *Золота*, *Золотий*, *Ніфертіті*, *Ніч*, *Пума*, *Рижий*, *Седий*, *Сивий*, *Сідий*, *Фокс*.
- **Наявність волосся на обличчі (35%):** *Барбер*, *Борода (2)*, *Бритва*, *Вікінг*, *Леший*, *Пушок*, *Санта*, *Таліб*, *Шайтан*.
- **Зачіска (17%):** *Ніфертіті*, *Росомаха*, *Торетто*, *Фестер*, *Череп*.
- **Наявність волосся на тілі (7%):** *Бурий*, *Єті* (див. додаток 10).

Позивні, найменування яких мотивоване наявністю та особливостями волосяного покриву денотатів, в межах групи міліті-псевдонімів, утворених за зовнішніми характеристиками носіїв є досить частотними (20% від загального

обсягу позивних цієї групи). Хочеться наголосити на тому, що така поширеність подібних найменувань пов'язується не тільки з виокремленням диференціувальної ознаки особи, а й часто є відображенням її додаткових характеристик. Лексеми, які використовуються на позначення особливостей волосся, асоціативно пов'язуються із здобутим досвідом бійця, його світоглядом, характером тощо.

Серед таких позивних найбільш частотними є міліті-псевдоніми на позначення кольору волосся, при чому не завжди як основа для називання береться найменування окремого кольору, як, наприклад, у позивних *Білий*, *Золота*, *Золотий*, *Рижий*. Поширеними є метафоричні перенесення з представників тваринного світу – *Грач*, *Пума*, *Фокс* (з англ. *Fox* “лисиця) – за характерним окрасом їх пір'яного чи шерстяного покриву; з абстрактних понять – *Ніч*.

Варто також зробити акцент на тому, що серед позивних на позначення кольору волосся носіїв здебільшого трапляються субстантивовані прикметники (*Білий*, *Золота*, *Золотий*, *Рижий*, *Седий*, *Сивий*, *Сідий*).

Частотними є лексеми на позначення сивини денотата, оскільки маємо аж 3 таких лексеми: *Седий*, *Сивий*, *Сідий*. Усі вони відрізняються за формою, хоч і мають пряму вказівку на цю ознаку. Як бачимо, *Сивий* повністю відповідає парадигмі української мови, а *Седий* відповідає звучанню цього ж слова російською мовою. Щодо позивного *Сідий*, то воно фонетично модифіковано, більш наближене до закономірностей нашої мови. Цікавим є і той факт, що ознаку за сивиною денотата вирізняють у молодих бійців (усі молодші за 30 років), оскільки в людей молодого віку сивина є відхиленням від загальноприйнятого суспільного стереотипу.

Жіночий позивний *Ніфертімі* варто розглянути окремо, оскільки він має подвійну мотивацію, що дозволило нам віднести його до двох груп: ознака за кольором волосся та за зачіскою. За цими ознаками військовослужбовиця

асоціюється з єгипетською царицею, образ якої чітко закріпився в масовій культурі. На прикладі цього позивного можна розглянути й складники, які можуть впливати на підбір лексичного матеріалу під час неофіційних найменувань осіб. Як відомо передусім з вигляду бюсту Нефертіті, який є мистецьким витвором Стародавнього Єгипту, достеменно не можна говорити про зачіску, яку мала цариця, оскільки вона зображена з головним убором. Основну роль у закріпленні за нею темного каре відіграла масова культура (фільм “Нефертіті” 1995 року, комп’ютерні ігри, живопис тощо). Тому можна говорити про те, що трансонімізовані імені історичних осіб можуть ставати неофіційними антропонімами залежно від ознак, які вони набули шляхом поширення образу в попкультурі.

Досить поширеними також є позивні на позначення наявності волосся на обличчі денотата, їх кількість склала близько 35%. Серед них вирізняємо позивні, які є прямою вказівкою на ознаку – *Борода (2)*; трансонімізовані міфоніми – *Леший, Санта, Шайтан* (у більшості міфологічних текстах зображуються з бородою, окрім того Шайтан – образ, що виник у мусульманській міфології, а представників ісламської віри українці часто асоціюють з наявністю волосся на обличчі); метафоризовані назви історичних соціальних груп – *Вікінг* (вікінги – середньовічні скандинавські воїни, що зображуються в масовій культурі переважно з бородами), *Таліб* (таліби – представники ісламського радикального релігійно-політичного руху Талібан); метонімічні перенесення з ознаки на знаряддя – *Бритва* (у цьому випадку можна говорити й про метод антонімічного називання, оскільки бритва асоціюється з голінням, що є прямою протилежністю до волосся на обличчі).

Ще одна група, яку ми виділили серед позивних, мотивованих волоссяним покривом денотата, є міліті-псевдоніми з ознакою за зачіскою носія. Більшість з них утворені шляхом трансонімізації імен історичних постатей чи персонажів кінофільмів: *Нефертіті* – єгипетська цариця; *Росомаха* – головний герой однойменних коміксів та фільмів компанії “Marvel Comics”; *Торетто* – Домінік

Торетто, один з головних героїв кінофраншизи “Форсаж”; *Фестер* – герой коміксів Чарльза Адамса та телесеріалу “Родина Адамсів”. Трапляється також і позивний утворений шляхом метафоризації – *Череп*. Більшість міліті-псевдонімів цієї групи позначають лису людину, адже це сприймається як меншість, а тому й як відхилення від норми, що як ми пояснювали в попередніх пунктах є одним з основних мотивів номінації будь-якого неофіційного антропоніма, в тому числі й віськового.

Нечисленною, але теж досить значущою, є група на позначення волосся на тілі денотата. Нам трапилося 2 таких позивних, в яких виділяється ознака надмірного волосяного покриву на тілі носія – *Бурий* та *Єті*. Перший – метафоризація ознаки тварини (бурого ведмедя), другий – метафоризація ознак легендарної людиноподібної істоти.

5) Позивні, мотивовані схожістю денотата на представників інших національностей, на персонажів кіно- та мультфільмів, на відомих особистостей тощо (11%) (див. додаток 6).

Ця група позивних серед міліті-псевдонімів, мотивованих зовнішніми характеристиками денотатів, є найменш чисельною. Оскільки йдеться не про схожість окремих зовнішніх характеристик, а загальну схожість носія військового найменування на представників інших національностей, персонажів кіно- чи мультфільмів, на відомих особистостей, то тут варто говорити передусім не про метафоризацію за ознаками, а про асоціативне сприйняття узагальненого зовнішнього вигляду денотата чи його образу. Тож ми розподілили позивні цієї групи на такі підвиди:

- **Мають характерні ознаки інших національностей (53%):** *Барон, Ганс, Дієго, Монгол, Рагнар, Таліб (2), Хабіб, Циган.*
- **Мають схожість з відомими постатями (23,5%):** *Браво, Натік, Фідель, Че.*

- **Мають схожість з персонажами літературних творів, кіно- та мультфільмів (23,5%):** *Вінні, Грінч, Мері, Теді* (див. додаток 11).

Частотними у позивних, які відображають спільність характерних ознак денотата з іншими національностями, є форми особових імен – *Ганс, Дієго, Рагнар, Хабіб* – які асоціативно сприймаються як узагальнений образ певного етносу чи їх груп. Асоціація імені з певним етносом може бути результатом різних культурних, історичних, літературних та соціальних чинників. Наприклад, деякі особі імена можуть бути традиційними та типовими для конкретних культур, походити з окремих мов. Інколи імена можуть закріплюватись за певним етносом через літературні чи кінематографічні твори, де вони часто використовуються для позначення персонажів конкретної етнічної ідентичності. Окрім того таке асоціювання може будуватися на стереотипах, що існують в суспільстві.

Тож позивний *Ганс* військовослужбовець отримав через схожість з німцем, *Дієго* – з представниками латиноамериканській країн, *Рагнар* – з представниками скандинавських країн, *Хабіб* – з представниками кавказьких народів.

Також трапляються міліті-псевдоніми з прямою вказівкою на національність, з якою асоціюється зовнішність денотата: *Монгол* та *Циган*. Окрім того, бачимо і два позивних *Таліб*, які асоціюються з країнами мусульманського світу через представників загальновідомого радикального ісламістського руху “Талібан”, що сформувався на теренах Афганістану.

Надзвичайно цікавою для нашого дослідження була й підгрупа позивних, які утворені за схожістю денотата з відомими постатями, оскільки вони вирізняються строкатістю онімів, взятих за лексичну базу для міліті-псевдоніма. Так, наприклад, псевдо *Браво* утворилося від частини прізвища українського шеф-кухаря колумбійського походження Ектора Хіменеса-Браво (окрім того варто зазначити, що лексема “браво” може розглядатися як номенклатурна назва

військового призначення, адже вона використовується військовослужбовцями США на позначення другої роти піхотного батальйону); *Намік* – від псевдоніма українського співака Монатіка з усіченням першого складу; *Фідель* – від особового імені диктатора Фіделя Кастро; *Че* – від прізвища латиноамериканського революціонера Ернеста Гевара.

Варто розглянути й позивні, які сформувались за схожістю денотата з персонажами літературних творів, кіно- та мультфільмів. Позивний *Вінні* утворився від імені ведмедя Вінні Пуха, що став відомий завдяки текстам Алана Александра Мілна; *Грінч* – від персонажа книги Доктора Сьюза “Як Грінч украв Різдво”; *Мері* – від імені персонажа Мері Поппінс в казкових повістях Памели Треверс. На нашу думку, варто більш детально розглянути позивний *Тедді*, оскільки ця лексема має цікавий шлях становлення в масовій культурі. “Тедді” у свідомості суспільства асоціюється з іграшковим ведмедиком завдяки президенту США Теодору Рузвельту. На одному з полювань від відмовився вистрілити у ведмедя, що привело до масового виробництва м’яких ведмедиків, яких називали пестливою формою імені президента на його честь – *Teddy Bear* (з англ. “ведмідь Тедді”). Цей образ надовго закорінився в свідомості не тільки американського суспільства, а й всього світу, тому асоціація імені Тедді з ведмедем стала дуже популярною, що привело до її поширення в масовій культурі. Через схожість з іграшковим ведмедиком та персонажем фільму “Третій зайвий”, де Тедді є одним з головних героїв, військовослужбовець і отримав свій позивний, можна сказати, завдяки американському президенту.

2.2.2. Позивні, мотивом номінації яких є внутрішні характеристики денотата

Другим за чисельністю класом позивних з мотивом номінації за ознакою “характеристики денотата” стали міліті-псевдоніми, які відображають внутрішні якості військовослужбовця, частка яких склала близько 23% (див. додаток 5). В основу таких позивних можуть лягати як загальне відображення характеру носія, так і окремі його вияви, які найяскравіше закарбовуються в сприйнятті

побратимами. Варто зазначити, що українці схильні відображати в неофіційних найменуваннях переважно негативні якості, оскільки вони залишають найбільший відбиток у міжособистісному спілкуванні. Виділення таких характеристик може нести як суто негативний намір, так і гумористичний залежно від контексту.

Позивні цієї групи ми розподілили за емоційною забарвленістю, оскільки вважаємо її ключовою при дослідженні внутрішніх якостей та мотиву номінування денотатів. Тож опрацьовані нами позивні ми поділили на:

1) Негативно емоційно-забарвлені позивні (49%): *Академік, Арестович, Бабай, Бес, Бомба, Вампір, Вишня, Грінч, Джокер, Зараза, ЗОЯ, Коливан, Кіпіш, Лімон, Лютий (2), Малий, Мігера, Німий, Патіфон, Псих, Розбійник, Тихий, Філін, Харлі, Шалена, Шило* (див. додаток 12).

Відзначаємо, що як і в позивних на позначення зовнішніх характеристик, тут часто трапляються форми субстантивованих прикметників: *Лютий (2), Малий, Німий, Тихий, Шалена*.

Частотними є й трансонімізовані міфоніми, які позначають негативних персонажів у слов'янській (*Бабай, Бес*) та давньогрецькій міфологіях (*Мігера*). Також в цьому контексті варто розглянути позивний *Вампір*, який хоч і є літературним образом, проте історично пов'язується з фольклорними упирями. Вампіри відомі тим, що висмоктують кров у своїх жертв, що співвідноситься з сленговим висловом “присмоктатись до когось”, тобто причепитись, набридати. Саме за те, що військовослужбовець часто чіплявся до побратимів з різними питаннями чи докорами, він й отримав позивний *Вампір*. З фразеологічним висловом (мати шило в дупі) пов'язане й творення позивного *Шило* на позначення непосидючої людини.

Досить продуктивними є й позивні, що утворились шляхом метафоризації. Так, наприклад, позивний *Бомба* використовується на позначення людини з запальним характером як щось вибухове, енергійне, імпульсивне або потенційно

небезпечно. Вибір такого найменування можна пояснити тим, що люди з запальним характером можуть мати нестабільний емоційний фон та поведінку, що може асоціюватись з бомбою, яка може вибухнути в будь-який момент. Позивний *Лимон* отримав військовослужбовець, який постійно був незадоволений. У цьому випадку лексема “лимон” використовується не в прямому значенні фрукта, а пов’язується з певними властивостями, що йому притаманні, а саме з кислим смаком. Природня реакція людини на кислоту – зморщення обличчя, що асоціюється з незадоволеним виразом. Позивний *Патіфон* отримав боєць, який забагато говорив. Це метафоризація з патефоном як пристроєм для відтворення звуку чи музики. Варто розглянути й позивний *Філін*, який утворився передусім через символізм образу сови в українській культурі, де птах пов’язується з мудрістю. При найменуванні військовослужбовця спостерігаємо антонімічний метод номінування, оскільки позивний свій він отримав через те, що постійно говорив дурниці.

Надзвичайно значущими для нашого дослідження є позивні *Вишня* та *ЗОЯ*, оскільки без пояснень денотатів неможливо встановити мотив їх номінування. На позначення характеру військовослужбовиці побратими використали лексему “вишня”, пояснивши його так: *“Ти, як вишня: кладеш у рот – спочатку солодко, потім кисло, а вкінці кістка в горлі”*. В основу творення цього міліті-псевдоніма лягло метафоричне порівняння характеру дівчини з колективним досвідом споживання ягоди, де метафора відбувається на трьох рівнях. Перший – початкове враження від особи порівнюється з первинним відтінком смаку вишні; другий – при детальнішому знайомстві виявляються негативні риси характеру, що порівнюються з кислим посмаком вишні; третій – порівняння остаточної думки щодо характеру людини з кісткою в горлі, що викликає дискомфорт або роздратування. Тож через такий метафорично порівняльний метод, позивний *Вишня* відображає послідовність вражень колективу від спілкування та взаємодії з особою, яка спочатку здається позитивною, але з часом виявляє негативні риси характеру. Такий підхід до творення позивного, який не лише ідентифікує

денотата, а й має гумористичний і образний складник, є відображенням української мовної традиції та вкотре свідчить про ментальність українців, якій характерні природня творчість та гумор.

Варто розглянути й позивний *ЗОЯ*, що має форму особового імені, але нічого спільного з ним не має. Воно утворено шляхом абрєвіації словосполучення, яким побратими охарактеризували характер своєї посестри – “змія особливо ядовита”. Образ змії в українській мовній традиції переважно символізує супутника диявола, що завжди намагається шкодити людям, тож асоціюється зі злом. Лексема “особлива” вживається для підкреслення останнього слова “ядовита”, яке на додаток до образу змії, вказує на негативні риси характеру денотата. Також “ядовита” може співвідноситись з англіцизмом “toxic”, яке набуло неабиякої популярності в українській інтернет-комунікації та розмовному мовленні як опис чогось шкідливого. Зазвичай це слово використовується для опису “токсичних” стосунків, тобто таких, які можуть негативно впливати на фізичний та психічний стан людини.

2) Позитивно емоційно-забарвлені позивні (40%): *Балу, Веселий, Джип, Добрий, Добряк, Душа, Живчик, Зефір, Кент, Кіт, Колібри, Мамка, Позитив, Самовар, Санта (2), Смайл, Улибашка, Фарт, Філ (Філософ), Флеш, Шут* (див. додаток 12).

Попри те, що людям притаманно робити акцент на негативних сторонах, досить численною є група позивних, що відображають позитивні риси характеру денотатів, що пояснюється формуванням цієї групи найменувань у військовому колективі.

Серед них виділяємо позивні з прямою вказівкою на характерні риси: *Веселий, Добрий, Добряк, Позитив, Смайл, Улибашка*.

Більшість з міліті-псевдонімів цієї групи утворені шляхом метафоризації. Наприклад, позивний *Душа* отримала військова, яка виявляла високі моральні цінності. Категорія душі в багатьох культурах розглядається як джерело

духовності, також душа в багатьох релігіях та філософських вченнях пов'язується з моральними цінностями людини. Саме тому для передачі глибокого внутрішнього світу денотата використали таку форму позивного. Міліті-псевдонім *Зефір* є перенесенням якостей десерту, що асоціюється з легкістю, ніжністю та приємністю, на характер людини; позивний *Кім* є відображенням символізму образу цієї тварини в українській культурі, де він пов'язується зі спокоєм та впевненістю. *Колібри* утворений шляхом перенесення якостей птаха на характер людини, який характеризується швидкістю та непосидючістю. Позивний *Санта* шляхом метафоризації передає позитивні якості денотата через асоціювання його з відомим різдвяним персонажем, що в свідомості суспільства є відображенням високих моральних чеснот. Таким самим чином утворений і трасонімізований позивний *Балу*, що передає внутрішні якості денотата через образ персонажа твору “Книга джунглів”.

Позивний *Мамка* отримала військовослужбовиця завдяки своїй відповідальності. Це пов'язується з образом матері в світосприйнятті українців, що асоціюється з турботою, захистом, увагою та відповідальністю.

Цікаво розглянути і мотив номінації позивного *Самовар* як відображення характеристик розумної людини. Передусім така форма міліті-псевдоніма пов'язана з семою “варити”, яка присутня в лексемі “самовар” та фразеологізмі “голова добре варить” на позначення метикуватої людини.

Непересічним прикладом використання лексеми з негативним конотативним рядом для відображення позитивної риси є позивний *Шут*, який отримав військовослужбовець що вирізнявся своєю веселою вдачею.

Варто звернути увагу й на позивний *Джип*. Лексичною базою для творення цього міліті-псевдоніма є марка машини “Jeep” корпорації “Chrysler”, що спеціалізується на виробництві позашляховиків. Через поширення такого типу автомобілів назва марки стала загальною назвою усіх машин підвищеної прохідності, що характеризуються як такі, що здатні легко долати різноманітні

перешкоди та виходити з найскрутніших становищ. Саме ці характеристики й стали об'єктом метафоризації на характер військовослужбовця з позивним *Джип*.

3) Нейтральні позивні (11%): *Арктика, Стіч, Тихий (2), Фрост, Шорох* (див. додаток 12).

До нейтральних позивних ми віднесли такі, які не підпадають під позитивне чи негативне емоційне забарвлення. В основному це міліті-псевдоніми на позначення характеристик, які залежно від контексту можуть сприйматись по-різному. Більшість з них позначають мовчазну людину: *Арктика, Тихий (2), Шорох*.

Арктика – майже безлюдний регіон Землі, що асоціюється з тишею та спокоєм, що й метафоризувалось у однойменному позивному. Інші лексеми на позначення мовчазної людини напряду пов'язані з тишиною.

Позивний *Стіч* отримав військовослужбовець завдяки своїй активності, що асоціювалась з персонажем мультсеріалу “Ліло та Стіч”.

Фрост – боєць, що вирізнявся своєю беземоційністю. З англійської мови *frost* – мороз або холод. В українській мовній картині світу холод може описувати відчуття емоційної закритості у взаємодії з іншими людьми (наприклад, холодне ставлення), байдужості.

2.2.3. Позивні, мотивом номінації яких є вади носія

Досить продуктивною є й група позивних, мотивом номінації яких є вади денотата (9%) (див. додаток 5), адже будь-які відхилення від поняття норми в свідомості суспільства можуть стати мотивацією до найменування. Військова служба нерозривно пов'язана з ризиками, відповідальністю, тяжкою фізичною працею та вмінням комунікувати в колективі, тому, наприклад, вади здоров'я бійців можуть негативно впливати на швидкість та ефективність виконання завдань, ускладнювати досягнення поставлених цілей. В умовах постійного спілкування всередині військового колективу усі його члени добре знають

характеристики своїх побратимів, проте часто в ході ведення бойових дій трапляються ситуації, коли військові різних підрозділів повинні співпрацювати. Для більш ефективного виконання конкретних завдань в таких обставинах, для правильного розподілу роботи та бойових завдань, позивні як відображення певних недоліків чи слабкостей військовослужбовців можуть відігравати ключову роль. Тож хоч вади людини не завжди стають вирішальною ознакою при найменуванні бійців, вони можуть вважатися важливими факторами при оцінюванні їхньої придатності та ефективності у військовій службі.

Ми поділили міліті-псевдоніми цієї групи на такі види:

1) Вади, пов'язані з зовнішнім виглядом (45%): *Гаррі, Гатс, Гог, Ноздря, Панда, Фестер, Фіксік, Шрам (2)* (див. додаток 13).

Численними є позивні, що позначають шрами на шкірі денотатів. Так, наприклад, позивні *Шрам (2)* утворені власне номінативним способом називання диференціювальної ознаки, а *Гаррі* метафорично переносить наявність шрама на лобі військовослужбовця на ознаки головного героя серії романів британської письменниці Джоан Роулінг. При найменуванні військовослужбовців за наявності на їхній шкірі рубців, важливу роль відіграють їх розмір (як у випадку зі *Шрамом*) та локалізація на тілі, що може бути асоційована з різними історичними постатями, літературними героями чи персонажами кіно- чи мультфільмів.

Прямою вказівкою на диференціювальну ознаку є й позивний *Ноздря*, який відображає характерну травму носової перегородки, що вилилася в розширення одного з каналів носа.

Трапляються в нашому дослідженні й міліті-псевдоніми на позначення вад зовнішнього вигляду, які утворені шляхом метафоризації ознак персонажів мульт-, кінофільму та аніме-серіалу (*Гатс* – головний герой манги та анімаційного серіалу “Берсерк”). Позивний *Фестер* отримав військовослужбовець через глибоко посаджені очі, що асоціювалось з

персонажем Фестером Адамсом з фільму “Родина Адамсів”; *Гатс* своє найменування отримав у зв’язку з відсутністю одного ока, що співвідноситься з персонажем Гатсом, головним героєм популярної манги та аніме-серіалу “Берсерк”. Псевдо *Фіксик* використали для найменування бійця, який не мав двох пальців. Ця ознака асоціативно перенеслась на рід діяльності (оскільки військовослужбовець втратив їх під час професійної діяльності) персонажа мультфільму “Фіксики”.

Бачимо й позивний *Панда*, що утворився шляхом метафоризації однієї з диференціювальних ознак тварини (чорні кола навколо очей) на ознаку військовослужбовця, який мав яскраво виражені мішки під очима.

Цікаво розглянути й мотив номінування позивного *Гог*, оскільки він відсилає нас до відомого художника Вінсента ван Гога. Загальновідомим фактом є те, що митець відрізав собі вухо. Ця ознака відсутності вуха метафорично перенеслась на військовослужбовця, який мав імплант замість цієї частини тіла.

2) Вади, пов’язані зі здоров’ям денотата (40%): *Ботан, Гаррі, Глаз, Глухий, Мінус, Орел, Сухарик, Фелікс* (див. додаток 13).

Другою за чисельністю є підгрупа позивних, які утворені на позначення вад, що пов’язані зі здоров’ям денотата. Частотними є міліті-псевдоніми, що відображають поганий зір військовослужбовця, оскільки ця характеристика при несенні військової служби є вкрай важливою. Наприклад, позивний *Ботан* є відображенням стереотипів про сприйняття людей з поганим зором, які носять окуляри, як таких, що значний час проводять за книжками чи комп’ютером, що відбивається в лексемі “ботан” (сленгове чи жаргонне означення людини, яка занадто багато часу приділяє навчанню). *Гаррі* є метафоричним перенесенням ознаки головного героя (а саме поганий зір) серії романів “Гаррі Поттер” Джоан Роулінг. При найменуванні бійця міліті-псевдонімом *Глаз* (з рос. “око”) варто говорити про асоціювання цієї частини тіла з зором, що й призвело до вибору цієї лексеми на позначення вищезгаданої вади. Для позначення короткозорості

людини в медичній сфері використовують термін “зір мінус”, що відбивається на формі позивного *Мінус* на позначення поганого зору. Цікавим є й спосіб найменування міліті-псевдоніма *Орел*, оскільки в ньому поєднується метафоризація ознаки з методом антонімічного називання. Загальновідомим фактом є те, що цей птах вирізняється гостротою свого зору, що адаптований до його способу життя, а саме до потреби виявлення найменших деталей на великій відстані для полювання. Антонімічне перенесення цієї ознаки тварини на поганий зір військовослужбовця і стало мотивом найменування позивного *Орел*. Варто також звернути увагу й на позивний *Фелікс*, мотивація називання якого прихована, оскільки пов’язана з оказіональними обставинами. Тож ця лексема була відібрана на позначення поганого зору денотата через те, що в одного з його побратимів був сліпий кіт на кличку Фелікс.

Також у нашому дослідженні трапляються позивні на позначення поганого слуху та загальної характеристики слабкого здоров’я денотатів. Так, міліті-псевдонім *Глухий* є прямою вказівкою на ваду військовослужбовця, а позивний *Сухарик* відображає погане здоров’я бійця через асоціацію з сухариками як чимось хрумким, ламким, що співвідноситься зі слабкістю та нездатністю до певних фізичних зусиль.

3) Вади, пов’язані з мовленням денотата (15%): *Філін, Француз, Чіназес* (див. додаток 13).

Окрему підгрупу складають позивні на позначення вад мовлення денотата. Першим на це питання звернув увагу М. Сумцов у своїх дослідженнях неофіційних антропонімів (прізвищ), який описав ставлення до людей з особливостями мовлення, ідентифікаційну та характеристичну функцію їх неофіційного називання. Найпоширенішими ознаками, які закріплювались у прізвищу людини, науковець вважав дефекти мовлення та слова-паразити, які відображені й в досліджених нами позивних (Сумцов 1889).

Міліті-псевдоніми, які звертають увагу на слова-паразити у мовленні денотата часто мають дружній, гумористичний ефект. Частіше за все такі позивні виконують функцію насмішки над людиною, що може сприяти покращенню мовленнєвої культури індивіда, якщо це стосується чистоти мови. Найменування військовослужбовців, які ідентифікують особистість за природними дефектами мовлення несуть більш негативний конотативний план, та могли б ставати об'єктом глузувань в сферах, не пов'язаних з військовим колективом.

Позивні на позначення слів-паразитів, що трапляються в мовленні військовослужбовців: *Філін* – постійно “угукав”, що асоціюється з характерним звуком, який продукують сови; *Чіназес* – постійно повторював цю фразу.

У нашому дослідженні ми виокремили лише один міліті-псевдонім, який характеризував природні вади мовлення денотата – *Француз* (гаркавив). Французька мова має певні унікальні фонетичні особливості, які сприймаються українцями як вияви гаркавлення. Окрім того такі особливості вимови широко поширилися через різні медіапродукти, що й закарбувало це кліше в національному світосприйнятті.

2.2.4. Позивні, мотивом номінації яких є вік денотата

Останньою та найменш чисельною серед позивних, мотивованих за ознакою “характеристики денотата” є група міліті-псевдонімів, мотивом номінації яких є вік носіїв (7%) (див. додаток 5). Оскільки на оборону нашої держави стали воїни різних вікових категорій, різноманіття військовослужбовців за цим параметром відбилосся й в антропонімічних одиницях. У традиціях функціонування особових військових найменувань відображаються культурні особливості та цінності української військової громадськості. Найчастіше такі позивні позначають або людей поважного віку, або ж дуже молодих денотатів, що може говорити про сприйняття стереотипної соціальної структури війська, де нормативний вік бійця коливається в межах 30-45 років. Усі денотати нижче та вище цього значення сприймаються військовим колективом як відхилення від норми та можуть

ставати основою для створення позивних. Бійцям, що підпадають під групу середнього віку, в більшості випадків не надають позивні цього типу, оскільки їхній вік не сприймається як диференціувальна ознака.

Окрім випадку зі стереотипним сприйняттям нормативного віку військовослужбовців, міліті-псевдоніми на позначення віку денотату залежить і від колективу, в якому він знаходиться, оскільки частотними є позначення наймолодших та найстарших членів рот, батальйонів, бригад.

Загалом серед позивних, мотивом номінації яких є вік денотата, ми виділили такі підгрупи:

1) На позначення молодого віку (65%): *Гайка, Гном, Грінч, Дед, Ляля, Малий (2), Мальчик, Маля, Пупсік, Пушок* (див. додаток 14).

Серед цієї підгрупи позивних спостерігаємо продуктивність найменування лексемою, яка має пряме відношення до семи “молодий” чи “дитина”. Наприклад, міліті-псевдоніми *Ляля* та *Пупсік* є розмовними словами на позначення дитини: *Ляля* – 1) *Дитина* (звичайно мала); 2) *Те саме, що лялька* (Білодід 1975); *Пупсік* – зменшувально-пестливе до “пупс” – 1) *невелика лялька у вигляді голої дитини (зазвичай немовляти); 2) про симпатичну, угодовану дитину* (Бусел 2005). Окрім того маємо позивні *Малий (2), Мальчик* (з рос. “хлопчик”), *Маля*, які теж пов’язані з вищезгаданими семами.

Також маємо приклад антонімічного називання в позивному *Дед*, де лексема на позначення дорослого віку використовується для найменування наймолодшого бійця в підрозділі.

Варто й розглянути й онімізацію міфоніма *Гном* (в європейській міфології карликова істота), що нерозривно пов’язується з невисоким зростом, що в свідомості суспільства асоціюється з дітьми.

Позивний *Грінч* утворено від імені антропоморфного зеленого персонажа книги “Як Грінч украв Різдво”. Вибір цієї лексеми на позначення бійця молодого

віку розкриває українську мовну картину світу, де “зелений” символізує молодість та незрілість, що відбивається в численних сталих висловах по типу “молодий та зелений”. Окрім того ця семантика закріплена і в українських піснях (“*Ой піду я, молоденька, зеленою долиною*”, “*Ой ти, козаче, зелений барвінку!*”) (Жайворонек 2006).

Від діалектного фразеологізму походить і позивний *Пушок*. Так вислів “ще пушок на губах не виріс” означає молоду, незрілу, недосвідчену людину. Окрім ця лексема може асоціюватись з появою першого волосяного покриву обличчя в підлітковому віці.

2) На позначення дорослого віку (35%): *Батя, Дед (2), Мілфа, Пенсія, Старий* (див. додаток 14).

У позивних на позначення дорослого віку частотними є лексеми на позначення родинних зв'язків (*Батя, Дед (2)*) та слова, які мають семантику поважного віку (*Пенсія, Старий*).

Цікаву форму позивного обрали побратими військовослужбовці з псевдо *Мілфа*. Мілфа – неологістичне вульгарне сленгове позначення жінок старшого віку, що з'явилося в американського культурному просторі від акроніма MILF (mother i'd like to fuck; mother i'd like to find; mother i'd like to fool-around-with). Запозичена лексема з англійської мови набула характерних для української мови граматичних форм.

Висновки до розділу 2

В ономастичному дискурсі поняття мотиву номінації розглядається як позамовна умова виникнення або вибору оніма для конкретного денотата або ж як комплекс причинно-наслідкових відношень, що репрезентуються в офіційних чи неофіційних іменниках.

Оскільки саме мотиваційний чинник при номінуванні військовослужбовців є рушійною силою мисленнево-творчого процесу, в

результаті якого формуються позивні, не можливо розглядати міліті-псевдоніми, не звертаючи увагу на цю категорію. Беручи до уваги класифікаційні типології за мотивом номінації позивних Ю. Копитка та Л. Кравченко, опрацьовані нами 509 одиниць міліті-псевдонімів бійців Збройних Сил України за цим критерієм ми поділили на дві великі групи:

1) Позивні з мотивом номінації за ознакою “реальне життя денотата”. Частка цієї групи склала близько 55% від загального обсягу.

2) Позивні з мотивом номінації за ознакою “характеристики денотата”. Частка цієї групи склала близько 45% від загального обсягу.

Обидві групи ми поділили на підгрупи з конкретним мотивувальним спрямуванням.

Тож в позивних за ознакою “реальне життя денотата” передусім ми виокремили відантропонімні міліті-псевдоніми, які утворились від прізвища (48%), особового імені (39%), прізвиська (11%), по батькові (1%) денотата. Зазначимо, що основою для мотиву номінації слугують як офіційний так і неофіційний іменник, хоч і зі значним кількісним переважанням паспортних даних. Окрім того, серед опрацьованих нами міліті-псевдонімів, трапився один випадок відантропонімного найменування від військового псевдо брата військовослужбовця (1%).

До цієї ж групи ми віднесли позивні, мотивом номінації яких стали професії чи роди діяльності денотатів, які в свою чергу поділили на міліті-псевдоніми, що вказують на професію денотата до військової служби (67%), вказують на рід діяльності денотата до військової служби (20%) та вказують на рід діяльності денотата під час несення військової служби (13%).

Окрім того, до групи з мотивом номінації за ознакою “реальне життя денотата” ми віднесли позивні, які утворилися внаслідок okazіональних ситуацій. Більшість міліті-псевдонімів цієї підгрупи денотат отримує під час тривалого перебування в бойовому колективі, проте трапляються й випадки, коли

оказіональні ситуації, які стають фундаментом для формування псевдо бійця, відбувались з ним до вступу в лави Збройних Сил.

Досить продуктивною підгрупою позивних, які утворились за ознакою “реальне життя денотата” виявились міліті-псевдоніми, що вказують на етнічну приналежність чи місце проживання носія неофіційного антропоніма. Численними у таких псевдонімах є топонімні лексеми, реалізація стереотипних уявлень або ж втілення метафоричних перенесень.

Останнього підгрупою першої групи позивних стали міліті-псевдоніми, що вказують на вподобання денотата. Варто зазначити, що такі позивні не просто ідентифікують особу, а й розкривають її світогляд та внутрішній світ.

До другої групи позивних з мотивом номінації за “характеристиками денотата” ми віднесли міліті-псевдоніми, в основу мотивування яких лягли диференціювальні ознаки зовнішності, характеру носія тощо. Тож першою підгрупою стали позивні, утворені від зовнішніх характеристик денотата (61%), серед яких виділили:

- **мотивацію за зростом (25%)**: високий(50%), низький (50%);
- **за особливостями одягу, тіла чи певних частин тіла (24%)**: татуювання (28%), загальний зовнішній вигляд (12%), одяг (9%), шкіра (9%), зуби (9%), голова (9%), ніс (6%), очі (6%), вуха (6%), брови (3%), пальці (3%).
- **за статурою (20%)**: надмірна повнота (81%), спортивна статура (11,5%), надмірна худина (7,5%).
- **за наявністю та особливостями волоссяного покриву тіла та обличчя (20%)**: колір (41%), наявність волосся на обличчі (31%), зачіска (17%), наявність волосся на тілі (7%).
- **за схожістю з представниками інших національностей або з відомими людьми чи персонажами (11%)**: інші національності (53%), відомі люди (23,5%), відомі персонажі (23,5%).

Серед позивних групи з мотивом номінації за ознакою “характеристики денотата” ми виокремили й міліті-псевдоніми, що вказують на внутрішні характеристики (характер) денотата (23%), які розподілили за емоційним забарвленням на негативно (49%), позитивно (40%) забарвлені та нейтральні (11%).

До цієї ж групи відносимо позивні, що вказують на вади носія (9%). Серед яких виокремили позивні на позначення вад зовнішнього вигляду (45%), здоров'я (40%) та мовлення (15%). Окрім того, до групи з мотивом номінації за ознакою “характеристики денотата” входять позивні з мотивацією за віком (7%), які ми поділили на міліті-псевдоніми на позначення молодого віку (65%) та дорослого віку (35%).

Отже, позивні військовослужбовців Збройних Сил України відзначаються строкатістю мотиваційних чинників їх творення, що дозволяє створити повну ієрархічну типологію міліті-псевдонімів за мотивами номінації. Категорію мотиву варто розглядати при дослідженні неофіційних антропонімів, адже саме мотивація найменувань, а не лише їх кінцева форма дає змогу скласти цілісну картину історії творення псевдо бійців.

РОЗДІЛ 3. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МІЛІТІ-ПСЕВДОНІМІВ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Окрім мотиваційних особливостей формування та функціонування позивних українських військовослужбовців, варто розглянути й їх лексичні та граматичні характеристики, оскільки таке дослідження дозволить розглянути явище військових найменувань більш широко та зрозуміти, як вони утворюються та яке місце займають в ономастичній системі мови.

3.1. Лексична база позивних українських бійців

Лексеми, на основі яких формуються офіційні та неофіційні антропоніми, зокрема соціально спрямовані, є об'єктом вивчення багатьох ономастів, оскільки більшість антропонімів мають свою етимологію, що й розкривається через слова, які використовуються на позначення людей. Аналіз лексичної бази антропонімних одиниць дозволяє розкрити культурний контекст, в якому вони функціонують, встановити зв'язки між їх формою та змістом, що дає змогу краще зрозуміти історичні, культурні та соціальні аспекти використання того чи того антропоніма.

Окрім того, важливо зазначити, що дослідження лексичної бази є важливим, оскільки у ній втілюються семантичні відтінки та конотації, що можуть бути пов'язані з антропонімом, її аналіз дозволяє виявити тенденції в найменуваннях людей у певних культурах чи соціальних умовах.

Дослідженням лексичної бази антропонімів займались М. Худаш, Р. Керста, Ю. Редько, М. Демчук та інші. Більшість з них займались розробкою офіційного українського іменника.

При дослідженні неофіційної антропонімії важливо звертати увагу на взаємозв'язок мотиву номінації та власне номінувальних лексем, оскільки друге є втіленням першого. Через кінцеву форму неофіційного найменування людини рідко можна визначити конкретну мотивацію, що стала основою для її становлення, але вона може відігравати ключову роль в дослідженні мисленнєво-

творчого процесу людей при відборі лексем на позначення тієї чи тієї характеристики.

Перші спроби наукового опрацювання лексичної бази військових найменувань українських бійців належать М. Лесюку, В. Німчуку, Н. Павликівській, які займались передусім дослідженням псевдо бійців ОУН й УПА.

М. Лесюк поділяв міліті-псевдоніми на первинні та вторинні. До первинних науковець відносив більшість позивних, які надавались денотатові уже в готовому варіанті, до вторинних – найменування за місцем проживання чи походження, прикметникові форми позивних (Лесюк 1999, с. 177-178).

У свою чергу В. Німчук поділяв псевдо діячів ОУН-УПА за лексичною базою на такі тематичні групи:

- 1) походять від елементів офіційного імені денотата (зокрема хресні імена, скорочення та зменшувально-пестливі форми);
- 2) походять від офіційних чи неофіційних найменувань видатних українських історичних діячів;
- 3) походять від етнічної належності денотата;
- 4) назви людей за спорідненістю (Німчук 2002, с. 31-35).

Дослідженням лексичної бази українських військовослужбовців, що брали участь в АТО чи ООС, займались Л. Белей, Л. Підкуймуха, Л. Кравченко, Н. Шульська, С. Петрова, Р. Яцків та інші.

У роботах вищезазначених науковців не можна виділити повністю усталену класифікаційну типологію міліті-псевдонімів за їх лексичною базою, проте всі вони користуються спільною класифікацією, яку запропонувала Л. Кравченко. Вчена пропонує поділяти позивні на дві основні категорії, в межах яких формуються усі інші:

1) відапелятивні позивні (зоолексемні, фітолексемні, від назв предметів побуту, від назв професії, архаїзмів, характеристик зовнішності, назв частин тіла, етнонімів, лексем на позначення релігійних та світоглядних переконань, родинних стосунків).

2) відонімні позивні (від власних імен; від прізвищ; від по батькові; відойконімні; від літературних героїв; від бібліонімів, міфонімів; від відомих людей; відергонімні; зоонімні; хрематонімні) (Кравченко 2015, с. 230).

Л. Кравченко наголошувала на тому, що частотнішими є відапелятивні позивні, частка яких складає близько 60%.

У нашому дослідженні ми будемо послуговуватись вищезазначеною класифікацією, оскільки вона є усталеною в наукових доробках усіх сучасних дослідників українського міліті-псевдонімікону та відображає дві найбільш загальних групи позивних за лексичною базою.

3.1.1. Позивні, утворені від апелятивних лексем

Апелятиви (те саме, що “загальні назви”) – іменники, що стосуються багатьох однакових предметів і позначають предмети в цілому.

За лексичною базою досліджені нами позивні відапелятивного походження склали близько 64% (див. додаток 15). Більшість з них утворені шляхом метафоричних та метонімічних перенесень, оскільки апелятиви слугують об’єктом асоціації з денотатом за їхніми спільними ознаками.

Найбільш численною лексико-семантичною групою слів, які використовують для творення позивних українські військовослужбовці, стала група лексем з найменуванням професій та родів діяльності: *Адвокат, Академік, Актор, Артист, Археолог, Байкер, Барбер, Бармен (3), Боцман, Вчитель, Дантист, Депутат, Директор, Док, Електрик, Єгер, Завхоз, Коваль, Кольщик, Комісар, Композитор, Коп, Лісник, Лісоруб, Механ, Механик, Механік, Ментік, Міністр, Монах (2), Морячок, Музикант, М’ясник, Офіцер, Пастор, Пекар, Перукар, Піаніст, Поет, Прораб, Пророк, Професор, Розбійник, Самбіст,*

Студент (2), Тамада, Танкіст, Танцор, Толмач, Тренер, Фізрук, Філософ, Фотограф, Хакер (2), Хімік, Художник, Шериф, Юрист.

Серед цієї групи трапляються запозичені (*Адвокат, Археолог, Байкер, Барбер, Бармен, Боцман, Дантист, Док, Комісар, Коп, Хакер тощо*), застарілі (*Толмач, Розбійник*), жаргонні (*Ментік, Кольщик*) лексеми; слова зі зменшувально-пестливими суфіксами (*Ментік, Морячок*), утворені шляхом основоскладання (*Лісоруб, Прораб, Фотограф, Філософ, Боцман, Бармен тощо*).

Також чисельними серед відапелятивних позивних є міліті-псевдоніми, утворені від фауноменів (тварини, птахи, комахи тощо): *Акула (2), Алабай, Белка, Бичок, Бізон, Білка, Бобер, Ворон, Грач, Джміль, Звір, Кабан, Карась (2), Киця, Кіт (3), Колібрі, Комар, Котик, Кролик, Лев, Лелека, Муравей, Муха, Орел, Павук (2), Панда, Пітон, Пума, Сова, Соловей, Тхір, Філін (3), Фокс (2), Шарпей.*

Згідно з кількісними характеристиками, можемо зробити висновок, що найбільш вживаними є фауномени “кіт” (та похідні від нього “киця”, “котик”), “карась”, “павук”, “філін”, “фокс”. Як бачимо, найбільш частотним у формуванні позивного виступає кіт, оскільки він є поширеною твариною та в мовній картині світі українців означає спокій та шанованість. Варто зазначити, що ще одна популярна домашня тварина – пес – не трапляється в опрацьованому матеріалі, оскільки ще з часів козацтва співвідноситься з поганою людиною. Так, наприклад, у Словнику української мови в 11 томах є така дефініція: “**ПЕС**, пса, ч. 1. Те саме, що соба́ка 2. перен., зневажл. Про погану, негідну людину, що своїми вчинками, діями викликає обурення й загальний осуд” (Білодід 1975). Проте маємо приклади використання назв окремих порід собак для найменування людини – *Алабай, Шарпей.*

Інші частотні лексеми можна пояснити тим, що вони характерні для української фауни, часто трапляються в культурних та фольклорних елементах, де виступають образами-символами.

Варто також звернути увагу на те, що найменування за назвами тварин надаються за допомогою метафоричних перенесень, де одна тварина може співвідноситись з різними характеристиками, що може впливати на мотив номінації позивних.

Окрім фауноменів у досліджених нами позивних представлені міліті-псевдоніми, утворені на основі флорономенів (рослини): *Баобаб, Вишня (2), Горох, Кабак, Кавун, Кавунчик, Квіточка, Ліпа, Лімон, Ромашка (2), Солод, Тюльпан, Шишка*.

Усі вищезазначені позивні утворенні шляхом метафоричних перенесень або асоціювання. Окрім того спостерігаємо наявність стереотипних уявлень в позивному *Кавунчик* на позначення бійця родом з Херсону. Лексеми на позначення елементів рослинного світу використовуються під час творення позивних з мотивом номінації за зовнішністю, за оказіональною подією та відантропоніми позивних, де усічена основа прізвища чи ім'я асоціативно співвідноситься з певним флорономеном.

Трапляються й позивні, які за лексичною базою відносяться до групи лексем на позначення загальних предметів, створених людиною: *Арта, Бомба, Бритва, Булава, Гайка, Глок, Диван, Жекльор (Жикльор), Кардан, Катана, Кірпіч, Крюк, Купол, Лялька, Патіфон, Порох, Поршень, Радар, Самовар, Фонтан, Фотік, Шило, Шпала, Шуруп*.

Серед цієї групи міліті-псевдонімів частотними є предмети, пов'язані з цивільним життям денотатів, але також бачимо й приклади вживання назв зброї (*Арта, Бомба, Булава, Глок, Катана*) для найменування людей. Окрім того варто звернути увагу, що часто використовуються назви автомобільних деталей (*Жекльор, Поршень, Кардан*).

До окремої лексичної групи відносимо й етноніми: *Афган* (усічення від афганець), *Білорус, Венгерка* (укр. “угорка”), *Єврей, Китаєць, Монгол, Перс, Таліб (3), Француз (2), Циган*.

Етноніми використовуються не тільки для позначення окремих представників різних національностей, а й за наявності у зовнішності денотата диференціювальних ознак певного етноса. Також трапляються випадки номінування етнонімом українців, що проживали закордоном. Окрім того до цієї групи можемо віднести й катайконім, що онімізувався у позивний – *Дніпрянин*.

Бачимо й наявність назв кольорів: *Білий, Бурий, Золота, Золотий, Рижий, Чорний (4)*. Більшість з цих позивних мотивовані кольором волосся денотатів.

Менш чисельними при утворенні позивних є групи таких лексем:

- **Соціальні групи:** *Барон (2), Ботан, Бродяга, Вікінг, Джура, Ніндзя, Пірат, Шляхтич, Якудза.*
- **Міфоніми:** *Валькірія, Вампір (2), Відьма (2), Гном (2), Ельф, Єті, Фенікс.*
- **Їжа:** *Дерун, Зефір, Паштет, Рататуй (2), Сладкий.*
- **Абстрактні поняття:** *Душа, Жор, Кіпіш, Ніч, Смута.*
- **Окремі частини тіла:** *Борода, Глаз, Ніс, Ноздря.*
- **Вигуки та звуконаслідування:** *Айнене, Дід Ту-ту, Чіназес.*
- **Родинні зв'язки:** *Батя, Дед (4), Кум.*
- **Риси характеру:** *Веселий, Добрий, Добряк.*
- **Геометричні фігури, математичні знаки, одиниці вимірювання:** *Круглий (2), Метр, Мінус.*
- **Військові посади та терміни:** *Бруствер (Бруст), Снайпер.*
- **Вузькогалузеві терміни:** *Атом, Фаза.*
- **Природні явища:** *Буря.*

Таке різноманіття лексичних груп, що лежать в основі творення відапелятивних міліті-псевдонімів, вкотре підкреслюють

багатофункціональність української лексики, особливо в процесі формування неофіційних найменувань, у тому числі й соціально спрямованих.

3.1.2. Позивні, утворені від онімних лексем

За лексичною базою досліджені нами позивні відонімного походження склали близько 36% (див. додаток 15). Більшість з них утворені шляхом трансонімізації за допомогою метафоричних та асоціативних перенесень.

Серед відонімних позивних найбільш частотною є група міліті-псевдонімів, утворених на основі власних імен. Найбільш частотними виявились позивні, в основі яких лежать особові імена літературних, мульт- та кіноперсонажів: *Аладдін, Балу (2), Вінні (3), Гатс, Годзила, Грінч (3), Джокер, Дюймовочка, Каливан, Каспер, Коливан, Лунтік, Мелман, Наруто, Покемон, Поттер, Пумба, Росомаха, Санта (2), Сонік (2), Стіч, Торетто, Фестер, Фіксік (2), Флеш, Фродо (2), Халк, Харлі (2), Вжик (2)*.

При найменуванні за допомогою лексем цієї групи колектив бере до уваги перш за все емоційну забарвленість персонажа, оскільки більшість з цих лексем є позитивними героями: *Аладдін, Балу (2), Вінні (3), Гатс, Дюймовочка, Каспер, Лунтік, Мелман, Наруто, Покемон, Поттер, Пумба, Росомаха, Сонік, Стіч, Торетто, Фестер, Фіксік (2), Флеш, Фродо (2), Халк, Вжик*. Попри це бачимо й випадки, коли за основу найменування береться ім'я негативних персонажів: *Годзила, Грінч, Джокер, Каливан, Коливан, Харлі (2)*.

Окрім того варто зазначити, що першорядність чи другорядність героя теж відіграє роль при підборі лексем, оскільки частотнішими є імені головних персонажів: *Аладдін, Вінні (3), Гаррі (3), Гатс, Годзила, Грінч, Дюймовочка, Каспер, Лунтік, Мелман, Мері, Наруто, Поттер, Росомаха, Сонік (2), Стіч, Торетто, Фіксік (2), Флеш, Фродо (2), Халк*. Але все ж таки досить частотними є й випадки найменування від імені другорядних героїв, які яскраво закріпились у суспільній свідомості: *Балу (2), Джокер, Каливан, Коливан, Пумба, Фестер, Харлі (2), Вжик (2)*.

Варто зазначити, що така частотність вживання лексем на позначення особових імен персонажів з літературного та кіномистецтва характерна тільки для сучасних неофіційних антропонімів, оскільки ця сфера в останні десятиліття стала надзвичайно доступною та поширеною. Окрім того варто зазначити, що останнім часом надзвичайно популярним став жанр японської анімації – аніме – особливо серед підлітків та молодих людей. Оскільки в такій масштабній війні як сучасна російсько-українська війна до оборони нашої держави залучені різні вікові категорії людей, у тому числі й до 25 років, не дивно, що серед міліті-псевдонімів українського війська так часто трапляються алюзії та прямі вказівки на цей жанр.

Так, наприклад, учасник АТО, ООС та повномасштабної війни борець 12-тої бригади спеціального призначення НГУ “Азов” має позивний *Дід Шинобі*. З військового сленгу “дід” – військовослужбовець, що довго прослужив у Збройних Силах, “шинобі” – основна військова сила у всесвіті відомої японської манги та аніме “Наруто”. Принагідно хочу зазначити, що не тільки японська культура відбивається на сучасній українській війні, а й наш супротив відбивається в японській культурі, оскільки *Дід Шинобі* став прототипом одного з героїв манги Кобаяші Нікі “Battle Scar – Shinobi”, що стала фіналістом у конкурсі Jump New World Manga Award від журналу Weekly Shonen Jump.

У нашій роботі також трапляються позивні, пов’язані зі світом аніме, наприклад: *Гатс* (головний герой аніме “Берсерк”), *Наруто* (головний герой аніме “Наруто”).

Окрім того, серед відонімних позивних, утворених від власних імен частотними є й випадки найменування особи абстрактними іменами, які не прив’язані до конкретної людини: *Ахмед*, *Ганс*, *Дієго*, *ЗОЯ*, *Маріо*, *Мартин*, *Машка*, *Мішель (2)*, *Остан (2)*, *Раміль*, *Санчез*, *Фелікс*, *Хабіб*.

Як бачимо, основою для утворення позивного можуть бути як імена характерні українській антропонімній системі (*Зоя*, *Мартин*, *Машка*, *Остан*,

Фелікс), так й особові імені інших культур (*Ахмед, Ганс, Дієго, Маріо, Мішель, Раміль, Санчез, Хабіб*).

Трапляються випадки, коли військовослужбовця чоловічої статі називають жіночим ім'ям: *Машика, Мішель*.

Також у нашому дослідженні бачимо приклади використання онімів на позначення назв:

- **міфологічних персонажів (міфоніми):** *Ахілес, Бабай, Бес, Бес, Біс, Горинич, Леший (2), Харон, Шайтан*.
- **богів (теоніми):** *Анубіс, Афродіта, Мара, Мігера, Одін (2), Посейдон, Тор*.

Представлені лексеми відносяться до міфологій різних народностей (слов'янської, європейської, скандинавської міфології). Трапляються як позитивні (*Ахілес, Леший, Афродіта, Одін (2), Посейдон, Тор*), так і негативні (*Бабай, Бес, Бес, Біс, Горинич, Харон, Шайтан, Анубіс, Мара, Мігера*) персонажі. Найбільш частотними є міфологічні герої та боги, які безпосередньо пов'язані зі смертю чи війною, або ж володіють великою силою.

Варто також зазначити, що серед позивних трапляються часті випадки вживання героїв скандинавської міфології, адже велика кількість військовослужбовців, особливо в добровольчих батальйонах, сповідують язичництво. При чому надають перевагу скандинавському пантеону божеств, адже в ньому переважає культ войовничості. Так, наприклад, єдиним способом потрапити до скандинавського раю – Вальгалли – є смерть у бою. Саме тому багато бійців української армії, які присвятили своє життя війні, віддають перевагу вірі в післяземне блаженне життя у Вальгаллі, яке їм забезпечує їхня професійна діяльність.

Окрім того, у дослідженому нами матеріалі спостерігаємо відонімні позивні, утворені від особових імен та прізвищ відомих сучасних чи історичних осіб: *Арестович, Бйорн, Браво, Гог, Давінчі, Джек, Джордан (2), Ектор, Конон, Ніфертіті, Пікассо, Рагнар, Соломон, Спілберг, Тайсон, Фідель, Шумахер*.

Серед цієї групи позивних виділяємо оніми спортсменів, художників, телеведучих, режисерів громадських діячів тощо.

Окрім позивних, які утворені від власних імен людей та персонажів, у нашому дослідженні досить частотними є міліті-псевдоніми, в основі яких лежать назви брендів чи торгових марок: *Азнаурі* (коньяк), *Андроїд* (операційна система мобільних телефонів), *АТБ* (назва мережі супермаркетів), *Бордо* (назва французького футбольного клубу), *Бумер* (неофіційна назва автомобілів марки “BMW”), *Денді* (назва ігрової приставки), *Джампер* (модель автомобілів “Citroen”), *Джип* (марка автомобілів), *Ікарус* (марка автобусів), *Камрад* (назва мережі магазинів), *Лансер* (модель автомобілів “Mitsubishi”), *Лінукс* (операційна система комп’ютерів та ноутбуків), *МАЗ* (марка автомобілів), *Пасатік* (модель автомобілів “Volkswagen”), *Піксар* (студія комп’ютерної анімації), *Редмі* (модель телефонів “Xiaomi”), *Ролекс* (бренд наручних годинників), *Хортиця* (торгова марга горілчаних виробів), *Черокі* (модель автомобілів “Jeep”).

Окремою групою відонімних позивних є міліті-псевдоніми, утворені від топонімів:

- **Астіоніми (назви міст):** *Вінниця, Дніпр, Лемберг, Мемфіс, Одеса, Харків, Херсон, Ялта.*
- **Макротопоніми (назви країн або великих фізико-географічних об’єктів):** *Арктика, Грузія.*
- **Хороніми (назви будь-яких територій):** *Галичина (Галич), Крим.*

Як бачимо з вищезазначених груп топонімів, від яких творяться позивні, найбільш частотним є найменування військовослужбовців від назви міст, в яких вони проживали чи проживають. Окрім того спостерігаємо випадок найменування бійця макротопонімом *Арктика* для позначення рис його характеру. Усі інші відтопонімні міліті-псевдоніми використовуються для передачі або місця проживання денотата, або його етнічної приналежності.

Тож можна зробити висновок, що різні види онімів є великим лексичним пластом, який використовується при творенні неофіційних імен, зокрема й позивних військовослужбовців українського війська. Метод трансонімізації є досить продуктивним, оскільки допомагає відбити диференціальні характеристики денотата через асоціювання його з відомими персоналіями, марками чи місцевостями.

3.2. Граматичні характеристики позивних

Дослідження граматичних характеристик міліті-псевдонімів є обов'язковим елементом вивчення цієї групи антропонімів, оскільки вони допомагають розглядати дериваційну структуру позивних, адже словотвірні ознаки напряду пов'язані з морфологічною належністю лексем, що лежать в основі формування військових псевдо. Проблема дослідження граматичної структури сучасних неофіційних антропонімів для ономастів є однією з ключових при висвітленні особливостей функціонування цього класу слів. Це питання чітко виражено в працях В. Чабаненка, М. Наливайко, Н. Шульської та інших. Розробкою граматичних характеристик сучасних міліті-псевдонімів займалися Л. Підкуймуха, Л. Кравченко, Н. Шульська, Р. Яцків.

Для широкого дослідження позивних як мовознавчої категорії варто проаналізувати їх з граматичного боку для покращення розуміння їхнього місця серед антропонімних елементів в ономастичній системі української мови. Оскільки міліті-псевдоніми є номінувальною одиницею, однією з основних функцій яких є ідентифікація особи в військовому колективі, не дивно, що більшість позивних за частиномовною належністю є іменниками. У наукових колах ономастів прийнято вважати, що будь-які неофіційні антропоніми варто вважати іменниками, оскільки вони слугують для позначення особи. Так, наприклад, О. Антонюк наголошує на тому, що прізвиська завжди є іменниками, але серед них трапляються субстантивовані й ад'єктивовані номінації, які зберігають парадигму відмінювання залежно від частиномовного походження (Антонюк 2011, с. 132). Ми цілком згодні з цією думкою, а тому варто говорити

не про позивні прикметникового типу, а субстантивовані прикметники, числівники, дієслова тощо.

Серед опрацьованого нами антропонімного матеріалу нам вдалося віднести досліджувані міліті-псевдоніми до таких частин мови:

- **Іменник (91%):** *Адвокат, Азнаурі, Академік, Актор, Акула (2), Алабай, Аладдін, Амбал, Андрюїд, Анубіс, Апостол, Арестович, Арктика, Арта, Артист, Археолог, АТБ, Атом, Афган, Афродіта, Ахілес, Ахмед, Бабай, Байкер, Балу (2), Бамбула, Баобаб, Барбер, Бармен (3), Барон (2), Батя, Белка, Бичок, Біблія, Бізон, Білка, Білорус, Біс, Бйорн, Бобер, Бомба, Бонд, Бордо, Борода (2), Ботан, Боцман, Bravo, Бритва, Бродяга, Бруствер (Бруст), Булава, Бумер, Бумка, Бурік, Буря, Вал, Валькірія, Вампір (2), Венгерка, Верба, Вишня (2), Відьма (2), Вікінг, Вінниця, Вінні (3), Вітамін, Вовк, Волей, Ворон, Вчитель, Гайка, Галичина (Галич), Ганс, Гаррі (3), Гатс, Глаз, Глок, Гном (2), Гог, Годзила, Горинич, Горох, Грач, Гриня, Грінч (3), Гром, Грузія, Давінчі, Дантист, Дацук, Денді, Депутат, Дерун, Дед (4), Джампер, Джек, Джип, Джміль, Джокер, Джордан (2), Джул, Джура, Диван, Директор, Дієго, Дніпр, Дніпрянин, Добряк, Док, Дракон, Дрон, Душа, Дюймовочка, Дюша, Ектор, Електрик, Ельф, Єва, Єврей, Єгер, Єті, Жекльор (Жикльор), Живчик, Жовтень, Жолудь, Жор, Завхоз, Зараза, Звір, Зефір, Зірочка, Злак, ЗОЯ, Ікарус, Кабак, Кабан, Кавун, Кавунчик, Каливан, Камрад, Каран, Карась (2), Кардан, Каспер, Катана, Квіточка, Кент, Кирик, Китаєць, Киця, Кіллер, Кіндер, Кіпіш, Кірпіч, Кіт (3), Коваль, Коливан, Колібрі, Кольщик, Комар, Комісар, Композитор, Конор, Коп, Корч, Котик, Крава, Крим, Кримінал, Кролик, Кроха, Крюк, Кум, Купол, Лансер, Лев, Лелека, Лемберг, Лімон, Лінукс, Лісник, Лісоруб, Лунтік, Лялька, Ляля (2), Мавік, Маєстро (2), Мажор (2), МАЗ, Малиш (3), Мальчик, Малюк (3), Маля, Мамка, Манюня (2), Мара, Марік, Маріо, Мартин, Машик, Машка, Медок, Мелман, Мемфіс, Мері, Метр, Механ, Механік, Механик, Мєнтік, Мігера, Мілфа, Міністр, Мінус, Мішель (2),*

Монах (2), Монгол, Моноліт, Морячок, Музикант, Муравей, Муха, М'ясник, Наруто, Ніндзя, Ніс, Ніфертіті, Ніч, Ноздря, Одеса, Одесит, Один (2), Орел, Остап (2), Офіцер, Павук (2), Панда, Паркур, Пасатік, Пастор, Патіфон, Паштет, Паштєт, Пекар, Перс, Перукар, Піаніст, Пікассо, Пірат, Піксар, Пітон, Поет, Позитив, Покемон, Порох, Поршень, Посейдон (2), Поттер, Прораб, Пророк, Професор, Псих, Пума, Пумба, Пупсік (2), Пух, Пухляш, Пушок (2), Рагнар, Радар, Раміль, Рататуй, Редмі, Розбійник, Ролекс, Ромашка (2), Самбіст, Самовар, Санта (2), Санчез, Сенсей, Сірко, Смайл, Смута, Снайпер, Сова, Соловей, Соломон, Сонечко, Сонік (2), Спілберг, Спортік, Сталкер, Старлінк, Стіч, Студент (2), Сухарик, Тайсон, Таліб (3), Тамада, Танго, Танкіст, Танцор, Тетріс, Тінь, Тор, Торетто, Тремпель, Тренер, Тхір, Тюльпан, Фаза (3), Фанат, Фарт, Фелікс, Фенікс, Фестер, Фідель, Фізрук, Фіксік (2), Філін (3), Філософ, Флеш, Фокс (2), Фонтан, Фотік, Фотограф, Француз (2), Фродо (2), Хабіб, Хакер (2), Халк, Харків, Харлі (2), Харон, Хвост, Херсон, Хімік, Хортиця, Художник, Циган, Череп, Черокі, Чіп, Чіф, Шайтан, Шампік, Шарпей, Шериф, Шеф, Шило, Шишка, Шляхтич, Шорох, Шпала, Шрам (2), Шумахер, Шурік, Шуріо, Шут, Юрист, Юрпех, Якудза (2), Ялта, Янтар, Яр (2), Яша (див. додаток 16).

- **Субстантивовані прикметники (8%):** *Безсмертний, Білий, Бурий, Веселий, Глухий, Добрий, Довгий, Золота, Золотий, Круглий (2), Леший (2), Лютий (2), Мазаний, Малий (5), Манюній, Мічений, Німий, Седий, Сивий, Сідий, Рижий, Сладкий, Старий, Тихий (3), Чорний (4), Шалена (див. додаток 16).*
- **Вигуки та звуконаслідування (1%):** *Айнене, Вжик (2), Дід Ту-ту, Чіназес (див. додаток 16).*
- **Субстантивований числівник (менше 1%):** *Перший (див. додаток 16).*

Як бачимо з вищезазначених морфологічних груп, найбільш продуктивним є використання іменників. Субстантивовані прикметники частіше

за все позначають зовнішні (передусім колір волосся) та внутрішні характеристики денотата. Більшість з них утворені від відносних прикметників, але трапляються й випадки формування позивних від якісних прикметників. Усі інші частини мови є нечастотними, деякі з них (дієслово, прислівник тощо) не маємо серед нашого фактичного матеріалу, але варто зазначити, що серед військових позивних трапляються позивні віддієслівного та відприслівникового походження, хоч і надзвичайно рідко.

Серед опрацьованих нами міліті-псевдонімів, маємо цікавий випадок поєднання іменника зі звуконаслідуванням (*Дід Ту-ту*). Цей позивний є вторинним від первинного *Ту-ту* на позначення особи, яка працювала машиністом потяга. Після того як у військовослужбовця народився внук, побратими додали іменник *Дід*.

Оскільки позивні виступають передусім іменниками, ми дослідили, які відміни серед іменників на позначення військовослужбовців переважають. Тож найбільш частотними є іменники II відміни – 78%, I відміни – 20,5%, III відміни – 1,5% (див. додаток 17); IV відміна в дослідженому нами матеріалі не траплялась, але варто додати, що теоретично можливе функціонування іменників IV відміни в ролі міліті-псевдонімів.

Серед іменників I відміни спостерігаємо тверду (71%), м'яку (27%) та мішану (2%) групи (див. додаток 18). Щодо іменників II відміни, то тут співвідношення груп таке: тверда (89%), м'яка (7%) та мішана (4%) групи (див. додаток 19).

Якщо говорити про категорію відмінка, то, на думку ономастів, більшість неофіційних антропонімів мають відмінкову парадигму, тому позивні-іменники відмінюються за парадигмою залежно від своєї відміни. У більшості випадків в досліджених міліті-псевдонімах категорія відмінка реалізується у повній парадигмі іменникових та відприкметникових позивних, в яких початковою формою виступає називний відмінок. Поза словозмінними парадигмами

залишаються позивні, найменування яких походить від незмінюваних запозичених лексем (*Балу, Мері, Вінні, Гаррі, Колібрі, Маріо, Редмі, Смокі, Теді, Фродо, Харлі*) чи звуконаслідувальних елементів (*Айнене*).

Висновки до розділу 3

Аналіз лексичної бази неофіційних антропонімів є об'єктом досліджень багатьох науковців, серед яких М. Худаш, Р. Керста, Ю. Редько, М. Демчук, Л. Кравченко. Така зацікавленість в лексико-семантичних групах слів, які використовуються для найменування людей, обумовлена тим, що аналіз цього матеріалу дозволяє розкрити культурний контекст, в якому функціонують ці антропоніми, встановити відношення між їх формою та змістом, що дає змогу краще зрозуміти історичні, культурні чи соціальні аспекти їх використання.

Перші спроби дослідити лексичну базу неофіційних антропонімів військового спрямування належать М. Лесюку, В. Німчуку та Н. Павликівській, які працювали передусім в сфері псевдонімів діячів національно-визвольних змагань. Лексичну базу сучасних міліті-псевдонімів українських бійців АТО та ООС описували Л. Белей, Л. Підкуймуха, Л. Кравченко, Н. Шульська, С. Петрова та інші.

Ми дослідили лексичну базу позивних український військовослужбовців, які беруть участь в російсько-українській війні після повномасштабного вторгнення, взявши за основу класифікацію, запропоновану Л. Кравченко. Вчена ділила позивні за їх лексичною базою на відапелятивні та відонімні, наголошуючи, що частотнішими є саме відапелятивні, частка яких сягає близько 65%.

У цьому розділі ми дослідили номінативні лексеми, на основі яких творились позивні, та виокремили міліті-псевдоніми, що сформувались за допомогою онімізації загальних назв (64%) та трансонімізації онімів (36%). Ці статистичні дані корелюють з думкою Л. Кравченко про кількісну перевагу відапелятивних позивних.

До групи відапелятивних позивних ми віднесли: лексеми-назви професій, фауномени, флорономени, назви предметів життєдіяльності людини, зброї, автомобільних деталей, етноніми, назви кольорів. Окрім того менш численними є лексико-семантичні групи соціальних груп (переважно історизми), міфонімів, їжі, абстрактних понять, окремих частин тіла, рис характеру, геометричних фігур та математичних знаків, військових посад та термінів, природних явищ тощо.

До відонімних позивних ми віднесли такі лексико-семантичні групи: особові імена літературних, мульт- та кіноперсонажів, відомих людей, абстрактні особові імена без прив'язки до конкретної людини, міфоніми, теоніми, назви брендів чи торгових марок, топоніми (астіоніми, макротопоніми, хороніми).

Окрім того в межах цього розділу ми розглянули граматичні характеристики позивних бійців ЗСУ, та можемо зробити висновок, що міліті-псевдоніми як ідентифікувальні одиниці представлені переважно іменника (91%). Менш чисельними є групи субстантивованих прикметників (8%), вигуків та звуконаслідувальних лексем (1%) та субстантивованих числівників (менше 1%).

Переважає більшість іменникових міліті-псевдонімів належать до II відміни (78%) – тверда (71%), м'яка (27%) та мішана (2%) групи. Досить поширеними також є позивні, що відносимо до I відміни (20,5%) – тверда (89%), м'яка (7%) та мішана (4%) групи. Спорадично трапляються й лексеми III відміни (близько 1,5%). IV відміна іменників у межах нашого фактичного матеріалу представлена не була.

Категорія відмінка в більшості опрацьованих позивних реалізується в повній парадигмі іменникових та відприкметникових позивних, залежно від своєї відміни. Окрім того, поза словозмінними парадигмами залишаються позивні, які походять від невідмінюваних запозичених та звуконаслідувальних лексем.

РОЗДІЛ 4. ДЕРИВАЦІЙНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОЗИВНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Важливим етапом дослідження міліті-псевдонімів, як елементу антропонімної системи української мови, є їхня дериваційна структура, адже саме в ній виражаються семантичні перетворення, яких зазначає початкова лексема при переході в клас неофіційних антропонімів.

Варто навести думку Ю. Редька про те, що будь-які неофіційні антропоніми, в тому числі й соціально спрямовані, “утворені самим народом за законами національного словотворення, а їхні твірні основи – національна апеллятивна лексика та власні назви інших класів” (Редько 2007, с. 7).

Найпоширенішою загальною класифікацією міліті-псевдонімів за словотвірною структурою є розчленування творення відапеллятивних позивних шляхом онімізації загальних назв різних лексико-семантичних груп та відонімних позивних шляхом трансонімізації інших онімів різних рівнів.

Окрім того усталеним в ономастичному науковому колі є підхід до членування способів творення неофіційних антропонімів на неморфологічний та морфологічний словотвір. У цій роботі ми будемо послуговуватись саме цієї класифікацією, поділяючи деривацію міліті-псевдонімів на лексико-семантичний та власне лінгвістичний спосіб творення. До першої групи ми відносимо власне номінативний (функціонування початкової лексеми в ролі позивного без семантичних та формальних змін), метафоричні та метонімічні перенесення, трансонімізацію та фонетичні модифікації лексем як окремі способи творення військових псевдо в межах лексико-семантичного підходу. До власне лінгвістичного способу творення позивних ми відносимо афіксацію, усічення, слово- та основоскладання й аббревіацію.

4.1. Лексико-семантичний спосіб творення міліті-псевдонімів

Лексико-семантичний спосіб словотвору – це різновид неморфологічного способу деривації, переосмислення значення слова без зміни його морфемного

складу, шляхом лексичної метонімізації, конденсації, метафоризації, а також трансонімізації (Бучко, Ткачова 2012, с. 111). Тобто, інакше кажучи, лексико-семантичний спосіб словотвору полягає в зміні значення слова, переосмисленні його форми, зі збереженням зовнішньої форми. Опираючись на думку В. Горпинича, “у процесі лексико-семантичної деривації формально-структурні засоби словотворення не беруть участі у формуванні слова, усі зміни проходять на семантичному рівні, формантом є зміна семантики”, тобто результатом такого способу словотвору виникає “похідне слово, яке зберігає звукову оболонку твірного” (Горпинич 1999, с. 50).

Семантичний спосіб номінування є найпоширенішим у формуванні сучасних неофіційних антропонімів (прізвище, псевдонімів), зокрема й військових позивних. У межах цього способу, творення онімів відбувається шляхом онімізації чи трансонімізації. Думки більшості вчених збігаються щодо того факту, що явище переосмислення лексичного значення слова є обов'язковим навіть при морфологічному способі творення неофіційних антропонімів. Тож можна зробити висновок, що суцільне переосмислення семантики слів при їх переході в клас лексем з ідентифікувальною метою сприяє розмиттю чіткої межі між метафоричною формою та переосмисленим слововживанням.

Варто також звернути увагу на думку науковців щодо переходу слів класу загальних назв у власні. Такі відношення прийнято називати транспозиційними. Так, на думку В. Борецького “історія виникнення власної назви (власного іменника) – явище ймовірніше культурологічне чи соціальне, аніж семантичне” (Борецький 2008, с. 90). Вчений також виокремлює три способи транспозиції загальних назв у власні: 1) найменування людей метафоричного походження з відтінком характеристикації зовнішніх чи внутрішніх рис денотата; 2) літературні герої, загальні назви яких онімізуються через неназивання власних або піднесено-урочисте ставлення; 3) регіональні або неологічні відапелятивні найменування з національною конотацією (Борецький 2008, с. 91-92).

Тож у нашій роботі ми поділили опрацьовані нами міліті-псевдоніми за лексико-семантичним способом словотвору на групи, про які буде йти мова далі.

4.1.1. Власне номінативний спосіб творення

Серед дериваційних способів лексико-семантичного плану виокремлюємо власне номінативний або асемантичний спосіб творення. Він полягає в найменуванні людини прізвиськом чи міліті-псевдонімом без переосмислення первинної лексеми, а за її прямою номінацією, яка може містити певні риси характеристики особи за її професійною діяльністю, соціальним статусом, внутрішніми чи зовнішніми характеристиками без оцінювального, метафоричного чи метонімічного компоненту.

Серед опрацьованих нами позивних, утворених власне номінативним способом, ми виділили такі найбільш поширені групи:

- **вказують на професійну діяльність денотата:** *Адвокат, Артист, Археолог, Бармен (2), Боцман, Вчитель, Дантист, Депутат, Директор, Док, Електрик, Єгер, Завхоз, Комісар, Композитор, Коп, Лісник, Лісоруб, М'ясник, Механик, Механік, Музикант, Офіцер, Пастор, Пекар, Поет, Прораб, Самбіст, Студент (2), Тамада, Танкіст, Танцор, Тренер, Фізрук, Фотограф, Художник, Шериф.*
- **вказують на внутрішні характеристики денотата:** *Веселий, Добрий, Тихий (3), Шалена*
- **вказують на зовнішні характеристики денотата:** *Білий, Довгий, Малий, Седий, Сивий, Сідий, Рижий, Чорний (2),*
- **вказують на вади денотата:** *Глухий, Німий,*
- **вказують на вік денотата:** *Малий, Старий,*
- **вказують на етнічність чи місце проживання денотата:** *Дніпрянин, Француз, Білорус, Афган.*

Власне номінативний спосіб творення пов'язаний лише з ідентифікувальною функцією міліті-псевдонімів, мотив номінації яких завжди є

прозорим. Номінування осіб за цим способ відбувається за схемою “ім’я людини – професія – характерна ознака”. Дериваційний асемантичний спосіб має схожі механізми з утворенням елементів офіційного іменника, оскільки не відзначається ситуативністю творення, не має оцінних чи експресивних характеристик, корелює з мотивацією утворення прізвищ (від професії, соціального статусу, характерної ознаки). Але варто зазначити, що у прізвищах ідентифікувальний характер менш чіткий, ніж в неофіційних антропонімах, оскільки з плином часу він формалізувався через соціально-політичні чинники.

4.1.2. Метафоричні перенесення як спосіб творення позивних

Творення неофіційних антропонімів шляхом метафоричних перенесень є надзвичайно продуктивним. У прізвиськах та міліті-псевдонімах, утворені таким способом, якнайкраще розкривається мовна та культурна картина світу українців, їхній світогляд, ментальність. С. Самійленко у праці “Нариси з історичної морфології української мови” зазначав, що унаслідок переосмислення семантики, загальні назви предметів, тварин, рослин, явищ природи, суспільного життя можуть набувати функцій найменувань людей, що часто стає основою для формувань елементів офіційного іменника (Самійленко 1964, с. 53).

Проблематичним є питання дослідження словотвірних типів неофіційних найменувань через те, що часто трапляються випадки поєднання різних дериваційних процесів у межах одного прізвиська чи позивного. Так, наприклад, метафора може бути центральним або периферійним словотвірним компонентом поряд з фонетичною модифікацією лексем. Варто зазначити, що часто фонетичні трансформації при найменуванні людей є одним з чинників, чому в подальшому первинна лексема зазначає метафоричних чи метонімічних перенесень. Ця теза підкріплюється думкою Н. Шульської про те, що “деякі прізвиська відображають фонетико-лексичну модифікацію прізвища, що спричинила метафоричне означення носія на основі асоціацій” (Шульська 2011, с. 55).

Одним з найпродуктивніших типів комбінування дериваційних механізмів є поєднання трансонімізації та метафоризації, оскільки перша не може

функціонувати в сфері неофіційних найменувань без супровідного конотативного плану.

Найпоширенішими є метафоричні перенесення за зовнішньою схожістю (розмір, форма, колір, волосяний покрив, загальний зовнішній вигляд): *Алабай, Афродіта, Балуга (2), Баобаб, Бізон, Білка, Бобер, Бруствер (Бруст), Булава, Бурий, Вампір, Вікінг, Вінні, Ворон, Ганс, Гном, Годзила, Горох, Грач, Грінч, Джордан (2), Дюймовочка, Ельф, Єті, Кабак, Кабан, Квіточка, Кірпіч, Китаєць, Конор, Кролик, Лялька, Мелман, Мері, Метр, Монгол, Муха, Наруто, Ніфертіті, Ніч, Пума, Пумба, Пух, Рагнар, Радар Рататуй, Росомаха, Санта, Старлінк, Таліб, Теді, Тінь, Фокс, Фродо, Хабіб, Чін, Шпала, Шуруп.*

Метафоричні перенесення, що характеризують внутрішні характеристики денотата за морально-етичною категорією “поганий-добрий”: *Арестович, Арктика, Бабай, Балуга, Бомба, Вампір, Відьма, Грінч, Джокер, Душа, Живчик, Зефір, Колібрі, Коливан, Лімон, Мігера, Патіфон, Розбійник, Стіч, Філ (Філософ), Філін, Фрост, Харлі, Шило.*

Окрім того трапляються випадки метафоричних перенесень з кількома проміжними ланками, які пов’язані з символічним або поетапним переосмисленням предметів і явищ. Наприклад, *Самовар* отримав військовослужбовець, який відрізнявся своїм гострим розумом (проміжні асоціації – *варити, голова варить*). *Фенікс* (асоціюється з переродженням у вогні) – загорівся від буржуйки; *Мавік* (безпілотний літальний апарат, літати-падати) – упав з двоярусного ліжка; *Лімон* (асоціюється з невдоволеним виразом обличчя) – постійно був невдоволений.

Трапляються в нашому дослідженні й випадки ситуативних метафоричних перенесень, якими характеризуються позивні, що виникли внаслідок ситуацій, які не піддаються типологізації: *Каспер, Баобаб, Белка, Гайка, Дракон, Мара, Пірат, Посейдон (2), Смута, Тор, Харлі.* Більшість таких позивних утворені від асоціативного, інколи стереотипного, сприйняття предметів, явищ чи подій,

пов'язаних з первинною лексемою (*Пірат* – одне око; *Баобаб* – висота; *Посейдон* – вода; *Тор* – молот; *Харлі* – дерев'яний молоток).

Також трапляються серед досліджених позивних й одиниці з внутрішньою мотивацією. До цієї групи ми відносимо перенесення, мотивовані формою особового імені, до якого додаються асоціації: *Алладін, Вербка, Вовк, Глок, Дерун, Звір, Кавун, Карась* (в цьому випадку спостерігаємо функціонування видового поняття в ролі позивного, мотивом номінації якого стало родове поняття, що міститься у формі прізвища Рибачук), *Катана, Котик, Солонд, Хвост, Шишка, Кардан, Павук, Буря, Перс*.

За подібними диференціювальними ознаками на основі асоціацій: *Акула, Ахілес, Бобер, Гаррі (2), Гатс, Гог, Каліван, Орел, Піксар, Сова, Соловей, Сонік, Фіксік*.

Окрім того, спостерігаємо випадки метафоричних перенесень за подібністю діяльності: *Арта, Вжик, Джек, Муравей, Снайпер, Фіксік, Філін, Харон, Че*. У цій підгрупі міліті-псевдонімів можуть співставлятись як загальна діяльність денотата, так і окрема ситуація, в якій він вчинив подібно до номінативної лексеми.

Непродуктивною є група метафоричних перенесень за схожістю одягу (*Ніндзя, Тетріс*) та мовлення (*Філін, Француз*).

Окрім класифікації позивних за характером ознаки, що реалізується, наявні також такі групи за типами метафоричного перенесення:

- **Перенесення з назв тварин:** *Акула (2), Алабай, Белка, Бізон, Білка, Бобер, Ворон, Грач, Кабан, Колібрі, Кролик, Муравей, Муха, Орел, Пітон, Пума, Сова, Соловей, Філін, Фокс, Карась, Киця, Колібрі, Лелека, Сова,*
- **Назви предметів побуту чи зброї:** *Арта, Бомба, Булава, Гайка, Лялька, Ляля (2), Мавік, Радар, Самовар, Старлінк, Шило, Шпала, Шуруп.*
- **Назви істот:** *Бабай, Балу (2), Барон, Вампір (2), Відьма (2), Вікінг, Гном, Джек, Дракон, Ельф, Єті, Китаєць, Монгол, Ніндзя, Пірат, Фенікс, Циган*

- **Перенесення з назв рослин:** *Баобаб, Вишня, Горох, Кабак, Квіточка, Лімон.*
- **Перенесення з назв матеріалів чи продуктів:** *Зефір, Кірпіч, Пух.*
- **Абстрактні поняття:** *Душа, Ніч.*
- **Топоніми:** *Арктика.*

Отже, метафоричні перенесення – поширений спосіб творення міліті-псевдонімів українських бійців. Вони можуть охоплювати асоціативні та стереотипні одиниці, перенесення за зовнішніми та внутрішніми характеристиками, перенесення з кількома проміжними ланками, бути ситуативними. Окрім того вони мають розгалужену систему лексико-семантичних одиниць, які можуть бути предметом метафоризації.

4.1.3. Метонімічні перенесення як спосіб творення позивних

Метонімічні, як і метафоричні, перенесення в сфері творення неофіційних антропонімів підкріплюють факт чіткого усвідомлення військовим колективом усіх лексичних ресурсів мови, що дозволяє спрямовувати семантичний потенціал одиниць через мисленнево-творчу діяльність військовослужбовців на формування антропонімів для забезпечення ідентифікувальної функції.

Явище метонімії є досить розробленим питанням у сфері ономастики. М. Саєвич наголошує на посередності метонімічних явищ, оскільки вони є відображенням відношення носія неофіційного антропоніма з об'єктом його діяльності як виконавця та прізвиська, тобто об'єкт переходить у найменування (Sajewicz 1999, с. 84).

Н. Шульська, підтримуючи думку І. Фаріон, зазначає, що “метонімізація – код когнітивних процесів антропонімної номінації, під час якої форма словесної одиниці переноситься з одного референта на інший на основі асоціації суміжності. У результаті метонімізації в антропонімній лексиці носії і їхні ознаки не відокремлені одне від одного у свідомості мовців” (Шульська 2011, с. 211).

Найбільш поширеними в дослідженому нами матеріалі є метонімічні перенесення з об'єкту діяльності на денотата: *АТБ, Атом, Бичок, Бритва, Джампер, Жекльор, Ікарус, Камрад, Крюк, Купол, Лінукс, Моноліт, Поршень, Танго, Фаза (3), Фотік, Мемфіс*.

Частотними, при творенні опрацьованих нами позивних, є метонімічні перенесення з об'єкта вподобання на особу-денотата: *Азнаурі, Байк, Бйорн, Бонд, Бордо, Бумер, Вишня, Волей, Денді, Сталкер, Лансер*,

Перенесення з предмету зовнішності, екіпірування чи характерного об'єкта, з яким постійно перебуває денотат: *Біблія, Борода, Ролекс*

Досить продуктивними є й перенесення з вигляду татуювань денотатів: *Анубіс, Зірочка, Киця*.

Окрім того зустрічаються метонімічні перенесення, в яких виокремлюється диференціувальна ознака денотата: *Глаз, Ніс, Ноздря, Шрам (2)*.

Спорадичним є втілення ситуативних метонімічних перенесень: *Диван* (не міг знайти спальний мішок, кричав: “Де мій диван”), *Фонтан* (викопав круглий бліндаж і стояв посередині), *Шарпей* (мав собаку породи шарпей).

4.1.4. Трансонімізація як спосіб творення позивних

Як ми зазначали раніше, найбільш поширеною класифікаційною типологією способів творення неофіційних антропонімів є розмежування відапелятивних та відонімних одиниць. Відонімний дериваційний спосіб завжди полягає в явищі трансонімізації, тобто переходу власної назви з одного класу в інший.

Цей вид творення є досить продуктивним як в вуличних прізвиськах, так і в міліті-псевдонімах, оскільки загальновідомі оніми є джерелом культурологічного та експресивного матеріалу. Завдяки цим характеристикам в процесі трансонімізації більшість лексем не зазнають структурних змін. Перехід

власної назви з одного класу в інший в більшості випадків відбувається за допомогою метафоричних перенесень за схожістю чи суміжністю денотата з первинною лексемою за різними ознаками (як внутрішніми, так і зовнішніми).

Н. Шульська виділила такі механізми трансонімізаційних переходів: 1) використання імен, прізвищ, псевдонімів, прізвиськ відомих осіб, літературних, кіно- та мультгероїв; 2) використання власних особових імен денотатів; 3) використання прізвищ денотатів; 4) використання топонімів різних видів; 5) використання зоонімів (Шульська 2008, с. 149-150). На нашу думку, ця класифікація трансонімізованих лексем є надзвичайно точною для вуличних неофіційних антропонімів.

Оскільки в нашій роботі ми досліджували найменування військового спрямування, які мають специфічні особливості функціонування, в нашому фактичному матеріалі нам не трапилися приклади використання особового імені чи прізвища денотата як позивного з невеликими структурними змінами, які залишили б мотив номінації такого антропоніма досить прозорим. Натомість трансонімізовані офіційні імена, які виступають в ролі міліті-псевдонімів, відзначаються поглибленими формальними та семантичними змінами, що сприяє засекреченню справжніх паспортних даних носія. У більшості випадків такі лексики зазнають метафоричних чи асоціативних змін, інколи власне структурних. Варто також зазначити, що використання зоонімів (кличок домашніх тварин) в нашому дослідженні є спорадичним та виявляється лише в одному позивному – *Фелікс* (військовослужбовець мав поганий зір, а побратим мав сліпого kota з кличкою Фелікс, що й стало мотивом номінації).

Найпоширенішими схемами функціонування трансонімізації як способу творення позивних у нашому дослідженні стали такі:

- **Від назв героїв мультфільмів чи літературних творів:** *Аладдін, Балу (2), Вжик (2), Вінні (3), Гатс, Горинич, Грінч (3), Дюймовочка, Каливан, Коливан, Лунтік, Мелман, Мері, Наруто, Пумба, Пух, Стіч, Фіксік (2), Чіп.*

- **Від назв героїв кінофільмів чи первинних літературних творів:** *Гаррі, Годзила, Джокер, Каспер, Поттер, Росомаха, Торетто, Фродо (2), Халк, Харлі (2).*
- **Від топонімів:** *Арктика, Вінниця, Галичина (Галич), Грузія, Днєпр, Крим, Лемберг, Одеса, Харків, Херсон, Ялта.*
- **Від офіційних особових імен та прізвищ денотатів або абстрактних особових імен, що асоціюються з денотатами:** *Ганс, Гаррі, Дієго, Єва, Мішель (2), Остап (2), Хабіб.*
- **Від імен богів (теонімів):** *Анубіс, Афродіта, Одін (2), Посейдон (2), Тор.*
- **Від імен міфологічних героїв (міфонімів):** *Ахілес, Бабай, Бес, Бес, Біс, Леший (2), Санта (2), Харон.*
- **Від імен політичних чи громадських діячів:** *Бйорн, Ніфертіті, Рагнар, Соломон, Фідель, Арестович.*
- **Від імен чи прізвищ спортсменів:** *Джордан (2), Конор, Тайсон, Шумахер.*
- **Від імен чи прізвищ художників:** *Давінчі, Гог, Пікассо.*
- **Від імен чи прізвищ телеведучих та кінорежисерів:** *Браво, Ектор, Спілберг.*
- **Від назв персонажів відеоігор:** *Маріо, Сонік (2).*
- **Від псевдонімів співаків:** *Натік.*
- **Від назв книг (бібліонімів):** *Біблія.*

Варто наголосити на тому, що трансонімізації як спосіб творення міліті-псевдонімів не є механізмом перенесення, а лише є фактом використання онімів в класах інших ідентифікаційних слів. Перенесення при трансонімізації майже завжди відбуваються через метафору внутрішніх чи зовнішніх характеристик денотата. Важливим аспектом функціонування такого способу творення є співвідношення первинного та вторинного носія власного імені, де вони можуть сприйматись колективом на одному чи різних рівнях. Наприклад, ім'я поважної відомої людини використовується для висловлення пошани до вторинного

денотата, або ж може функціонувати як позивний у денотата, який вирізняється своєю вітряною вдачею.

Отже, трансонімізація – продуктивний спосіб творення позивних, вид транспозиції, який полягає в перенесенні онімів, що вже існують, на вторинного денотата без прив'язування до його офіційного паспортного імені. Перенесення відбувається переважно шляхом метафоризації за схожістю чи суміжністю зовнішніх чи внутрішніх характеристик носія.

4.1.5. Фонетичні модифікації як спосіб творення позивних

В окремий вид лексико-семантичних способів творення позивних ми відносимо фонетичні модифікації первинних лексем, які не відповідають лінгвістичним закономірностям (усічення, чергування тощо), а являють ненормативну заміну фонем.

Найбільш поширеним явищем фонетичної модифікації лексеми серед опрацьованих міліті-псевдонімів є заміна фонем:

- Пом'якшення перед звуком *-е-*: *Зеля, Лемберг, Леший (2), Ментік, Паитет, Седий*.
- Заміна українського кореня на російський: *Кіріч, Муравей, Седий, Танцор, Сладкий, Улибашка*.
- Заміна *-і-* на *-е-*: *Белка, Бес, Юрпех*.
- Заміна *-і-* на *-е-* з пом'якшенням попереднього приголосного: *Бес, Дед (4), Днепр*.
- Заміна *-и-* на *-і-*: *Пупсік (2), Фотік, Шампік, Кіпіш*.
- Заміна *-е-* на *-і-*: *Патіфон, Сідий*.
- Заміна *-і-* на *-и-*: *Механик*.
- Заміна *-і-* на *-о-*: *Ноздря*.
- Випадіння кореневого звуку: *Пахом*.

Інколи серед дослідженого матеріалу трапляється явище контамінації, що полягає в поєднанні в межах однієї лексеми двох назв: *Медок* (апелятив “медик” + антропонім “Оксана”); *Юрпех* (антропонім “Юрій” + апелятив “піхота”).

Окрім того до фонетично модифікованих позивних відносимо лексеми іншомовного походження, які зазнали адаптації та формальних змін при входженні в українське мовно-культурне поле: *Андрюд*, *Смокі*, *Фіксік*, *Бйорн*, *Теді*. Про це явище Н. Шульська зазначала: “Уходження інтерферентних явищ у мову, а відповідно й антропонімну систему відбувається майже одночасно. Серед прізвиськ із основами іншомовного походження засвідчено давні відіменні утворення та інновації. У прізвиськових одиницях простежено фонетичні інтерферентні процеси” (Шульська 2001, с. 51-52).

Беручи до уваги, усі вищезазначені факти, можна зробити висновок, що явище фонетичної модифікації як спосіб творення міліті-псевдонімів українських військовослужбовців є не надто продуктивним та в переважній більшості випадків такі позивні виникають в процесі модифікації за правилами орфоепії російської мови, що ще раз вказує на білінгвізм українського військового соціуму.

4.2. Морфологічний спосіб творення міліті-псевдонімів

Серед морфологічних засобів деривації позивних український військовослужбовців, що беруть участь в російсько-українській війні, представлені всі типи такого способу творення: афіксація, усічення, безафіксне творення (усічення), слово- та основоскладання, аббревіація. Найбільш проблематичним в дослідженні морфологічної деривації неофіційних антропонімів є питання реалізації словотвірних засобів до або після переходу лексеми в клас антропонімних елементів. Більшість з таких механізмів реалізуються ще до входження лексеми в склад антропонімів.

Н. Шульська зазначає, що “українська антропонімія не має спеціальних прізвиськових словотвірних засобів, вона використовує системні можливості

української мови і пристовує їх до ономастичної системи, враховуючи при цьому її можливості і потреби” (Шульська 2011, с. 164).

Серед афіксального способу творення найбільш продуктивним є суфіксальний спосіб, що репрезентується в позивних українських бійців найчастотніше. Найбільш численними є такі суфікси:

- **-ер-, -ор-:** *Байкер, Барбер, Бумер, Джампер, Джокер, Каспер, Кіллер, Кіндер, Офіцер, Пастор, Професор, Снайпер, Хакер (2), Актор, Лансер.*
- **-ик-:** *Електрик, Живчик, Кирик, Кольщик, Котик, Кролик, Лісник, Машик, Пуцик, Розбійник, Сухарик, Художник.*
- **-к-:** *Белка, Бумка, Венгерка, Лялька, Мамка, Машка, Пупсік (2), Улибашка, Шишка.*
- **-ік-:** *Бурік, Ментік, Пасатік, Фотік, Шампік, Шурік, Юзік, Спортік, Академік.*
- **-ист-, -іст-:** *Артист, Дантист, Піаніст, Самбіст, Танкіст.*
- **-очк-, -ечк-:** *Дюймовочка, Зірочка, Квіточка, Сонечко.*
- **-н-, -ен-:** *Мазаний, Мічений, Поршень, Розбійник.*
- **-ич-:** *Арестович, Горинич, Шляхтич.*
- **-ок-:** *Бичок, Морячок, Пушок (2).*
- **-ар-:** *Пекар, Перукар, Піксар.*
- **-ов-:** *Арестович, Дюймовочка.*
- **-чик-:** *Кавунчик, Мальчик.*
- **-ин-:** *Гриня, Горинич,*
- **-яг-:** *Бродяга*
- **-ель-:** *Вчитель*
- **-як-:** *Добряк,*
- **-иш-:** *Малиш (3).*
- **-юк-:** *Малюк (3).*
- **-ант-:** *Музикант.*

- **-ит-**: *Одесит*.

Як бачимо, найбільш продуктивними виявились демінутивні суфікси, іншомовні та українські суфікси на позначення професії та роду занять, суфікси на позначення жіночого роду.

Наявність префіксального способу творення спостерігаємо лише у двох позивних: *Розбійник* та *Безсмертний*.

У межах морфологічного способу деривації, окрім афіксального, продуктивним був спосіб безафіксного творення (усічення), який трапляється переважно в відантропонічних міліті-псевдонімах: *Арта, Афган, Бер, Бес, Бес, Бруст, Буря, Вал, Волей, Галич, Дерун, Джул, Дон, Дюк, Звір, Зеля, Злак, Каран, Коваль, Корч, Крава, Крим, Меля, Механ, Мура, Натік, Паха, Пахом, Перс, Порох, Руха, Свіді, Солод, Філ, Чіф, Шева, Юн, Яр (2), Яша та інші*.

Не дуже численними є позивні, утворені шляхом слово- та основокладання. Переважно це запозичені лексеми, хоча й досить часто трапляються власне українські. Серед опрацьованих міліті-псевдонімів, ми виділили такі: *Археолог, Бармен (3), Білорус, Боцман, Бруствер, Лісоруб, Медок, Моноліт, Патіфон, Прораб, Самовар, Старлінк, Фізрук, Філософ, Фотограф, Юрпех*.

Окрім того, значущими для нашого дослідження є позивні бійців, сформовані способом аббревіації, адже хоч вони відносно інших груп не надто поширені, проте часто мають оригінальні мотиви номінації та трапляються часто, відносно інших класів неофіційних антропонімів. Серед опрацьованого фактичного матеріалу ми виділили міліті-псевдоніми, утворені шляхом аббревіації ініціалів денотатів або їх родичів: *Біс, Есес, Марока, Онікс*. Окрім того, до літерних аббревіатур відносимо позивні *АТБ* і *ЗОЯ*. Також трапляються складові аббревіатури: *Завхоз, Фізрук, Медок, Юрпех* тощо.

Отже, міліті-псевдоніми військовослужбовців утворюються відповідно до всіх типів морфологічного способу деривації. Найбільш поширеними способами

є афіксація, де переважним є суфіксальний з величезним різноманіттям представлених елементів, та усічення лексеми. Менш продуктивними, але не менш значущими, є позивні утворені шляхом слово- та основоскладання та абрєвіації.

4.3. Структура міліті-псевдонімів

Як ми зазначали в розділі 1, Л. Белей у статті “Позивні учасників АТО й ООС – творення та функціонування” виділив певні критерії, які повинні задовольняти міліті-псевдоніми. Серед них вчений виокремив такі: “Позивний має бути коротким та однослівним. Позивний має звучати чітко, щоб не виникало плутанини у радіоефірі”. Беручи до уваги думку Л. Белей та загальні відомості про особливості функціонування міліті-псевдонімів в умовах ведення бойових дій, на нашу думку, важливо також розглянути структуру військових псевдо бійців українських Збройних Сил.

Розробкою цього питання в вітчизняному мовознавстві займались В. Німчук, П. Чучка, М. Худаш, Н. Павликівська, Л. Підкуймуха та інші.

Услід за Л. Підкуймухою, за кількістю повнозначних структурних компонентів поділяємо позивні на такі групи:

- **прості** (містять одну твірну основу): *Адвокат, Азнаурі, Айнене, Академік, Актор, Акула (2), Алабай, Аладдін, Амбал, Андроїд, Анубіс, Апостол, Арестович, Арктика, Арта, Артист, Археолог, Атом, Афган, Афродіта, Ахілес, Ахмед, Бабай, Байкер, Балу (2), Бамбула, Баобаб, Барбер, Бармен (3), Барон (2), Батя, Безсмертний, Белка, Бичок, Біблія, Бізон, Білий, Білка, Бйорн, Бобер, Бомба, Бонд, Бордо, Борода (2), Ботан, Bravo, Бритва, Бродяга, Булава, Бумер, Бумка, Бурік, Бурий, Буря, Вал, Валькірія, Вампір (2), Вжик (2), Венгерка, Верба, Веселий, Вишня (2), Відьма (2), Вікінг, Вінниця, Вінні (3), Вітамін, Вовк, Волей, Ворон, Вчитель, Гайка, Галичина (Галич), Ганс, Гаррі (3), Гатс, Глаз, Глок, Гном (2), Гог, Годзила, Глухий, Горинич, Горох, Грач, Гриня, Грінч (3), Гром, Грузія, Давінчі,*

Дантист, Дацик, Денді, Депутат, Дерун, Дед (4), Джампер, Джек, Джип, Джміль, Джокер, Джордан (2), Джул, Джура, Диван, Директор, Дієго, Добрий, Довгий, Дніпр, Дніпрянин, Добряк, Док, Дракон, Дрон, Душа, Дюймовочка, Дюша, Ектор, Електрик, Ельф, Єва, Єврей, Єгер, Єті, Жекльор (Жикльор), Живчик, Жовтень, Жолудь, Жор, Завхоз, Зараза, Звір, Зефір, Зірочка, Злак, Золотий, Золота, Ікарус, Кабак, Кабан, Кавун, Кавунчик, Каливан, Камрад, Каран, Карась (2), Кардан, Каспер, Катана, Квіточка, Кент, Круглий (2), Кирик, Китаєць, Киця, Кіллер, Кіндер, Кіпіш, Кірпіч, Кім (3), Коваль, Коливан, Колібрі, Кольщик, Комар, Комісар, Композитор, Конор, Коп, Корч, Котик, Крава, Крим, Кримінал, Кролик, Кроха, Крюк, Кум, Купол, Лансер, Лев, Лелека, Лемберг, Лімон, Лінукс, Лісник, Лунтік, Леший (2), Лютий (2), Лялька, Ляля (2), Мавік, Маєстро (2), Мажор (2), Мазаний, Малий (5), Манюній, Малиш (3), Мальчик, Малюк (3), Маля, Мамка, Манюня (2), Мара, Марік, Маріо, Мартин, Машик, Машка, Медок, Мелман, Мемфіс, Мері, Метр, Механ, Механік, Механик, Ментік, Мігера, Мілфа, Міністр, Мінус, Мічений, Мішель (2), Монах (2), Монгол, Морячок, Музикант, Муравей, Муха, М'ясник, Наруто, Німий, Ніндзя, Ніс, Ніфертіті, Ніч, Ноздря, Одеса, Одесит, Один (2), Орел, Остап (2), Офіцер, Павук (2), Панда, Паркур, Перший, Пасатік, Пастор, Паштет, Паштет, Пекар, Перс, Перукар, Піаніст, Пікассо, Пірат, Піксар, Пітон, Поет, Позитив, Покемон, Порох, Поршень, Посейдон (2), Поттер, Пророк, Професор, Псих, Пума, Пумба, Пупсік (2), Пух, Пухляш, Пушок (2), Рагнар, Радар, Раміль, Рататуй, Редмі, Розбійник, Ролекс, Рижий, Ромашка (2), Самбіст, Сладкий, Старий, Санта (2), Санчез, Сірко, Седий, Сивий, Сідий, Смайл, Смута, Снайпер, Сова, Соловей, Соломон, Сонечко, Сонік (2), Спілберг, Спортік, Сталкер, Стіч, Студент (2), Сухарик, Тайсон, Таліб (3), Тамада, Танго, Танкіст, Танцор, Тетріс, Тихий (3), Тінь, Тор, Торетто, Тремпель, Тренер, Тхір, Тюльпан, Фаза (3), Фанат, Фарт, Фелікс, Фенікс, Фестер, Фідель, Фіксік (2), Філін (3), Флеш, Фокс (2), Фонтан, Фотік, Француз (2),

Фродо (2), Хабіб, Хакер (2), Халк, Харків, Харлі (2), Харон, Хвост, Херсон, Хімік, Хортиця, Художник, Циган, Череп, Черокі, Чіназес, Чіп, Чіф, Чорний (4), Шайтан, Шалена Шампік, Шарпей, Шериф, Шеф, Шило, Шишка, Шляхтич, Шорох, Шпала, Шрам (2), Шумахер, Шурік, Шуріо, Шут, Юрист, Юрпех, Якудза (2), Ялта, Янтар, Яр (2), Яша.

- **складні** (містять декілька твірних основ): *АТБ, Білорус, Біс (ініціали), Боцман, Бруствер (Бруст), Есес, ЗОЯ (аббревіація), Лісоруб, МАЗ (аббревіація), Моноліт, Онікс (аббревіація), Патіфон, Прораб, Самовар, Сенсей, Старлінк, Фізрук, Філософ, Фотограф.*
- **складені** (містять декілька твірних основ у межах декількох лексем): *Дід Ту-ту.*

Опрацювавши всі 509 позивних, можемо підбити підсумки, що найбільш частотними є прості міліті-псевдоніми, частка яких склала близько 96% (488 одиниць). Частка складних позивних склала близько 4% (20 одиниць), а складений позивний трапився у нашому дослідженні тільки один, його частка становить менше 1% (див. додаток 20).

Принагідно хочемо додати, що неофіційні антропоніми, що мають аналітичну природу (складні, складені), на думку вчених-ономастів, порівняно з простими одиничними, мають більш виразний експресивний фон і багатший семантичний план, хоча й не є продуктивними ні в прізвиськах, ні в міліті-псевдонімах. Так, наприклад, Н. Шульська зазначала, що незважаючи на властиві неофіційним антропонімам чіткість та лаконічність, дуже часто вони “можуть бути оформлені словосполученням. Такі утворення більш розгорнуті й інформативно насичені, бо завжди мають по декілька індивідуальних характеристик (ім’я, вказівка на якусь рису, прив’язаність до якоїсь події, родинну належність тощо)” (Шульська 2011, с. 159-160).

Варто наголосити на тому, що така значна перевага функціонування простих за структурою міліті-псевдонімів над іншими групами пояснюється тим, що військовослужбовці стараються використовувати чіткі й короткі позивні для

полегшення комунікації як на рівні міжособистісного спілкування, так і в радіоєфірі під час виконання бойових завдань. Простота позивних значно полегшує сприйняття та швидкість передачі інформації в умовах бою.

Услід за Л. Белеєм, розгляньмо структуру нашого антропонімного матеріалу за кількістю складів, оскільки саме голосні звуки відіграють основну роль у звучанні слова. “Чіткість — важлива вимога, оскільки у радіоєфірі можливі шуми, сигнал може бути слабким або піддаватися глушінню противником. Тому ідеально, якщо у позивному є сонорні та дзвінкі звуки” (Белей 2020, с. 52).

За кількістю складів ми розподілили опрацьовані нами позивні на 4 групи:

1) Односкладові (16%): *АТБ, Бер, Бес, Бес, Біс, Бйорн, Бонд, Вал, Вжик (2), Вовк, Ганс, Гатс, Глаз, Глок, Гном (2), Гог, Грач, Грінч (3), Гром, Дед (4), Джек, Джип, Джміль, Джул, Днепр, Док, Дон, Дрон, Дюк, Ельф, Єва, Жор, Звір, Злак, Кент, Кім (3), Коп, Корч, Крим, Крюк, Кум, Лев, МАЗ, Метр, Міг, Ніс, Ніч, Перс, Псих, Пух, Смайл, Стіч, Тінь, Тор, Тхір, Фарт, Філ, Флеш, Фокс (2), Фрост, Халк, Хвост, Че, Чіп, Чіф, Шеф, Шрам (2), Шут, Юн, Яр (2).*

2) Двоскладові (62%): *Актор, Акула (2), Амбал, Арта, Артист, Атом, Афган, Ахмед, Бабай, Байкер, Балу (2), Барбер, Бармен (3), Барон (2), Батя, Белка, Бичок, Бізон, Білий, Білка, Бобер, Бомба, Бордо, Ботан, Боцман, Браво, Бритва, Бруствер, Бумка, Бумер, Бурій, Бурік, Буря, Вампір (2), Верба, Вишня (2), Відьма (2), Вікінг, Вінні (3), Волей, Ворон, Вчитель, Гайка, Гаррі (3), Глухий, Годзила, Горох, Гриня, Дантист, Дацик, Денді, Дерун, Джампер, Джокер, Джордан (2), Джура, Диван, Добрий, Добряк, Довгий, Дракон, Душа, Дюша, Ектор, Есес, Єврей, Єгер, Єті, Жекльор, Живчик, Жовтень, Жолудь, Завхоз, Зефір, Зеля, ЗОЯ, Кабак, Кабан, Кавун, Камрад, Каран, Карась (2), Кардан, Каспер, Кирик, Киця, Кіллер, Кіндер, Кініш, Кірпіч, Коваль, Кольщик, Комар, Конор, Котик, Крава, Кролик, Кроха, Круглий (2), Купол, Лансер, Лемберг, Леший (2), Липа, Лімон, Лінукс, Лісник, Лунтік, Льонза, Лютий (2),*

Лялька, Ляля (2), Мавік, Мажор (2), Малий (5), Малиш (3), Мальчик, Малюк (3), Маля, Мамка, Мара, Марік, Маріо, Мартин, Машик, Машка, Медок, Мелман, Меля, Мемфіс, Механ, Мері, Мєнтік, Мілфа, Міністр, Мінус, Мішель (2), Монах (2), Монгол, Мура, Муха, М'ясник, Натік, Німий, Ніндзя, Ноздря, Одеса, Одесит, Одін (2), Онікс, Орел, Остап (2), Павук (2), Панда, Паркур, Пастор, Паха, Пахом, Паштет, Паштєт, Пекар, Перший, Піксар, Пірат, Пітон, Поет, Порох, Поттер, Поршень, Прораб, Пророк, Пума, Пумба, Пупсік (2), Пухляш, Пуцик, Пушок (2), Рагнар, Радар, Раміль, Редмі, Рижий, Ролекс, Руха, Салам, Самбіст, Санта (2), Санчез, Свіді, Сенсей, Седий, Сивий, Сідий, Сірко, Сладкий, Смокі, Смута, Снайпер, Сова, Солод, Сонік (2), Спілберг, Спортік, Сталкер, Старий, Старлінк, Студент (2), Тайсон, Таліб (3), Танго, Танкіст, Танцор, Теді, Тетріс, Тихий (3), Толмач, Тренер, Тремпель, Тюльпан, Фаза (3), Фанат, Фелікс, Феля, Фенікс, Фестер, Фідель, Фізрук, Фіксік (2), Філін (3), Фонтан, Фотік, Француз (2), Фродо (2), Хабіб, Хакер (2), Хакер, Харлі (2), Харон, Херсон, Хімік, Циган, Череп, Чорний (4), Шайтан, Шампік, Шарпей, Шева, Шериф, Шило, Шишка, Шламбон, Шляхтич, Шорох, Шпала, Шурік, Шуруп, Юзік, Юрист, Юрпех, Ялта, Янтар, Яша.

3) Трискладові (20%): Адвокат, Айнене, Алабай, Аладдін, Андроїд, Анубіс, Апостол, Арктика, Ахілес, Бамбула, Баобаб, Безсмертний, Білорус, Борода (2), Бродяга, Булава, Венгерка, Веселий, Вінниця, Вітамін, Горинич, Грузія, Давінчі, Депутат, Директор, Дід Ту-ту, Дієго, Дніпрянин, Електрик, Запейро, Зараза, Зірочка, Золота, Золотий, Ікарус, Кавунчик, Каливан, Катана, Квіточка, Китаєць, Коливан, Колібри, Комісар, Кримінал, Лелека, Лісоруб, Маєстро (2), Мазаний, Манюній, Манюня (2), Марока, Механик, Механік, Мігера, Мічений, Моноліт, Бурячок, Музикант, Муравей, Наруто, Офіцер, Пасатік, Патіфон, Пенсія, Перукар, Піаніст, Пікассо, Позитив, Покемон, Посейдон (2), Професор, Рататуй (2), Розбійник, Ромашка (2), Самовар, Соловей, Соломон, Сонечко, Сухарик, Тамада, Текіла, Торетто, Філософ, Фотограф, Хортиця, Художник, Черокі, Чіназес, Шалена, Шумахер, Шуріо, Якудза (2).

4) Чотирискладові (2%): *Азнаурі, Академік, Арестович, Археолог, Афродіта, Валькірія, Галичина, Дюймовочка, Композитор, Ніфертіті, Росомаха, Улибашка* (див. додаток 21).

Як бачимо, найбільш продуктивними є двоскладові міліті-псевдоніми, адже вони в більшості випадків зберігають прозору семантику лексеми, при цьому не втрачаючи маскувальних особливостей. Варто зазначити, що найменш продуктивними є чотирискладові позивні, оскільки їх використання у військовій сфері є недоцільним через уповільнення передачі та прийняття інформації та можливі труднощі, які можуть виникати при спілкуванні в радіоефірі.

Тож вищезазначені результати досліджень структурних особливостей позивних військовослужбовців Збройних Сил України вказують на те, що чіткість та простота, які висвітлив Л. Белей як одні з основних критеріїв формування та функціонування міліті-псевдонімів, відіграють ключову роль у творенні найменувань бійців, що беруть участь у військових діях.

Висновки до розділу 4

Важливим етапом дослідження міліті-псевдонімів, як елементу антропонімної системи української мови, є їхня дериваційна структура, адже саме в ній виражаються семантичні перетворення, яких зазначає початкова лексема при переході в клас неофіційних антропонімів. Усталеним в ономастичній практиці є членування способів творення неофіційних антропонімів на морфологічні та неморфологічні. Найбільш розробленим неморфологічним способом творення є лексико-семантичний підхід, який полягає в переосмисленні значення слова без зміни його морфемного складу, шляхом лексичної метонімізації, конденсації, метафоризації, а також трансонімізації. Тож у цьому розділі ми здійснили аналіз семантико-лексичного та морфологічного способів творення міліті-псевдонімів бійців Збройних Сил України.

До лексико-семантичного способу творення ми віднесли позивні, які були утворені шляхом власне номінативного (асемантичного) найменування, метафоричних та метонімічних перенесень за схожістю чи суміжністю внутрішніх та зовнішніх характеристик, трансонімізації та фонетичних модифікацій.

До позивних, утворених власне номінативним способом творення (найменування людини без переосмислення первинної лексеми) ми віднесли міліті-псевдоніми, які вказують на професійну діяльність денотата, на його внутрішні та зовнішні характеристики, на його вади та вік, на етнічність чи місце проживання.

Найбільш продуктивним способом творення є метафоричні перенесення, до яких ми зарахували позивні за зовнішньою схожістю (розмір, форма, колір тощо), за внутрішніми характеристиками, за подібністю діяльності. Окрім того, наголосили на реалізації в межах опрацьованого фактичного матеріалу метафоричних перенесень з двома проміжними ланками, ситуативних метафор, а також внутрішньомотивовані позивні.

За типами метафоричного перенесення ми виокремили такі групи: з назв тварин, предметів побуту чи зброї, істот, рослин, матеріалів чи продуктів, абстрактних понять та топонімів.

Серед метонімічних перенесень ми виділили перенесення на денотата з об'єкту його діяльності, з об'єкта його вподобань, з предмету зовнішності чи екіпірування, з вигляду татуювань, з диференціювальної ознаки. Окрім того, спорадично реалізуються ситуативні метонімічні перенесення.

Ще одним видом лексико-семантичного способу творення міліті-псевдонімів є трансонімізація, що полягає в перенесенні онімів, що вже існують, на вторинного денотата без прив'язування до його офіційного імені. Позивні, утворені цим дериваційним методом поділили на ті, що утворені від назв літературних, кіно- та мультперсонажів, від топонімів, від офіційних особових

імен денотатів або абстрактних особових імен, від теонімів, від міфонімів, від імен політичних чи громадських діячів, спортсменів, художників, телеведучих, кінорежисерів, від назв персонажів відеоігор, псевдонімів співаків та від бібліонімів.

Окрім того, проводячи дослідження трансонімізації ми дійшли висновку, що це явище само по собі не є механізмом перенесення, а тому часто воно супроводжується метафорою.

Останнім видом лексико-семантичного способу творення є фонетичні модифікації первинної лексеми. Цей дериваційний вид виявився не надто продуктивним у межах нашого дослідження, та попри це ми виділили найчастотніші зміни фонтичного складу позивних відповідно до первинної лексеми.

Якщо розглядати міліті-псевдоніми бійців ЗСУ за морфологічним словотвором, то варто зазначити, що представлені всі види такої деривації: афіксальний, безафіксний, слово- та основоскладання й аббревіація. У цьому розділі ми подали найчастотніші суфікси, що використовуються при словотворі позивних, серед них виділили передусім демінутивні суфікси, суфікси на позначення жіночої статі та професій чи родів діяльності. Варто також наголосити на тому, що найбільш проблематичним в дослідженні морфологічної деривації неофіційних антропонімів є питання реалізації словотвірних засобів до або після переходу лексеми в клас антропонімних елементів. Більшість з таких механізмів реалізуються ще до входження лексеми в склад антропонімів.

Також в межах цього розділу ми дослідили структуру нашого фактичного матеріалу, оскільки чіткість та лаконічність антропоніму військового спрямування є одними з критеріїв при підборі одиниць. Ми здійснили аналіз міліті-псевдонімів за кількістю повнозначних структурних елементів компонентів. Найбільш частотними стали прості міліті-псевдоніми, частка яких склала близько 96% (488 одиниць). Частка складних позивних склала близько 4%

(20 одиниць), а складений позивний трапився у нашому дослідженні тільки один, його частка становить менше 1%.

Окрім того, ми дослідили позивні за кількістю складів, що входять до структури антропоніма. Частка односкладових міліті-псевдонімів склала близько 16%, двоскладових – 62%, трискладових – 20%, чотирискладових – 2%.

ВИСНОВКИ

Отже, у результаті проведеної роботи було досягнуто поставленої мети, що полягала в тому, щоб здійснити аналіз функціонально-мотиваційних, лексико-семантичних, граматичних, словотвірних та структурних особливостей функціонування міліті-псевдонімів українських бійців Збройних Сил, які беруть участь в російсько-українській війні.

У ході дослідження ми з'ясували, що позивні є окремим типом неофіційних антропонімів, які за своїми функціями найбільш подібні до вуличних прізвиськ та псевдонімів. Військові псевдо виступають соціально спрямованим різновидом псевдонімів, що функціонує в закритому військовому колективі як при виконанні бойових завдань, так і в міжособистісному спілкуванні.

Вивчення міліті-псевдонімів є актуальним через соціально-політичні умови, в яких знаходиться наша країна, та поширеність цього типу неофіційних антропонімів в умовах війни. Різнобічне розроблення тематики позивних дозволяє робити висновки як про соціальні процеси, так і про втілення загальнонаціональної культурної й мовної картини світу українців на базі найменувань людей.

Сучасні українські міліті-псевдоніми відзначаються строкатістю мотивацій номінування, серед яких виділяємо мотиви за реальним життям денотата та його внутрішніми й зовнішніми характеристиками, які сприймаються військовим колективом або ж самим денотатом як диференціювальні ознаки, що слугують ідентифікаційним чинником.

Оскільки позивні є одиницями антропонімічної системи української мови та використовуються для найменування людей, більшість з них є іменниками, хоча трапляються й субстантивовані прикметники, субстантивовані числівники та вигуки й звуконаслідувальні лексеми. Міліті-псевдоніми українських бійців

відзначаються простотою та лаконічністю структури, що дозволяє в умовах проведення бойових дій швидко передавати та сприймати інформацію.

Дериваційні особливості опрацьованих позивних відзначаються реалізацією усіх видів морфологічного словотвору: афіксація, безафіксне творення, слово- та основоскладання, абревіація. Серед способів творення кількісно переважає суфіксальний спосіб з численними демінутивними суфіксами, суфіксами на позначення професій та статі денотата. Окрім того, в межах неофіційних антропонімів, у тому числі й міліті-псевдонімів, продуктивно реалізуються види лексико-семантичного способу творення. Серед опрацьованих нами позивних, більшість утворилась за допомогою метафоричних та метонімічних перенесень за схожістю чи суміжністю внутрішніх чи зовнішніх ознак денотата з первинною лексемою. Також численними є випадки трансонімізації онімів різних типів (топонімів, міфонімів, теонімів, брендонімів тощо) та фонетичних модифікацій початковим лексем при їх входженні в антропонімічну систему української мови.

Отже, сучасний етап дослідження українських міліті-псевдонімів можна вважати цілком гармонійним, але не достатньо вичерпним, оскільки існують численні аспекти та хронологічні зрізи функціонування антропонімічних найменувань військового спрямування, які й досі не були відображені в наукових роботах.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в унормовуванні терміносистеми міліті-псевдонімів, укладенні профільних словників з обширною джерельною базою. Окрім того, варто дослідити військових псевдонімів в територіальному аспекті, оскільки в лавах Збройних Сил служать представники різних адміністративних одиниць України зі своїми особливостями мовлення та світогляду, що по-різному відбивається при найменуваннях. Також, на нашу думку, варто приділити увагу гендерним дослідженням позивних, особливостям їх функціонування та творення відповідно до статі військовослужбовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк О.В. Сучасні прізвиська Донеччини (семантика і структура): дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / О. В. Антонюк – Донецьк, 2011. – 296 с.
2. Белей Л. Л. Позивні учасників АТО й ООС — творення та функціонування / Л.Л. Белей // Мовознавство. — 2020. — № 3. — С. 49-62. — Бібліогр.: 15 назв. — укр.
3. Білорус А. Про особові назви Західної Волині XVI ст. Архіви України. 1970. № 3. С. 36–42.
4. Білоусенко П. І. Козацькі прізвища. Енциклопедія історії України / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наук. думка, 2007. Т. 4: Ка-Ком. 528 с.).
5. Борецький В. В. Транспозиційні відношення у сфері семантикограматичних категорій іменника : дис. ... канд. філол. наук зі спец. 10.02.01 – українська мова / Віталій Васильович Борецький. – Вінниця, 2008. – 198 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.
7. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія : навчальний посібник. Київ : Вища школа, 1999. 206 с
8. Дей О. І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI – XX ст.). Київ: Наукова думка, 1969. 559 с.
9. Еппель В. Нові матеріали до словника українських псевдонімів / В. Еппель. – Київський національний університет будівництва і архітектури. – К., 1999. – 116 с
10. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. — К.: Довіра, 2006. — С. 242. Режим доступу:
http://ukrlit.org/slovnkyk/zhaivoronok_znaky_ukrainskoi_etnokultury

11. Капелюшний В. П. Замасковані імена: псевдоніми і криптоніми та проблема атрибуції авторства в історіографії українських національно-визвольних змагань 1917–1921 рр.. Київ: Нора-Прінт, 2001. 103 с.
12. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVІ ст. (чоловічі іменування). Київ: Наук. думка, 1984. 152 с.
13. Клочко Т. В. З історії вивчення українських псевдонімів. Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. Вінниця, 2019. №2 (325). С. 181–188
14. Книга пам'яті полеглих за Україну. Режим доступу: <http://memorybook.org.ua/>
15. Ковалик І. Типологія системи словотвору прізвищ жителів села Млинів Жешівської області ПНР. Повідомлення української ономастичної комісії. Вип. 4. Київ, 1967. С. 15–30.
16. Ковтюх С. Л. Система чинників для визначення словозмінних парадигм міліті-псевдонімів у сучасній українській літературній мові Філологічний часопис. 2021. Випуск 2. С. 37-46. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/filoljour_2021_2_7
17. Комісаренко Т. М. Вплив псевдоніма на долю носія. Режим доступу: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/1718>
18. Копитко Ю. Псевдонім як маркер взаємодії понять мова-війна (на матеріалі неофіційного іменника воїнів АТО). Львів, 2019. 109 с.
19. Кравченко Л. Лексична база позивних українських бійців — учасників озброєного конфлікту на сході України в 2014 р. Тенденції розвитку української лексики та граматики. Варшава, 2015. Ч. 2. С. 224–237
20. Лесюк М. П. Неофіційний антропонімікон УПА. Галичина. 2002. № 8. С. 126–139.
21. Лесюк М. П. Псевда вояків Української Повстанської Армії. *Studia Slawistyczne 1; Nazewnictwo na pograniczach etniczno – jezykowych*. Białystok, 1999. С. 179.
22. Мельничук О. С. Словник іншомовних слів. — 1-е видання. — Київ: «Українська радянська енциклопедія», 1974. — 865 с.

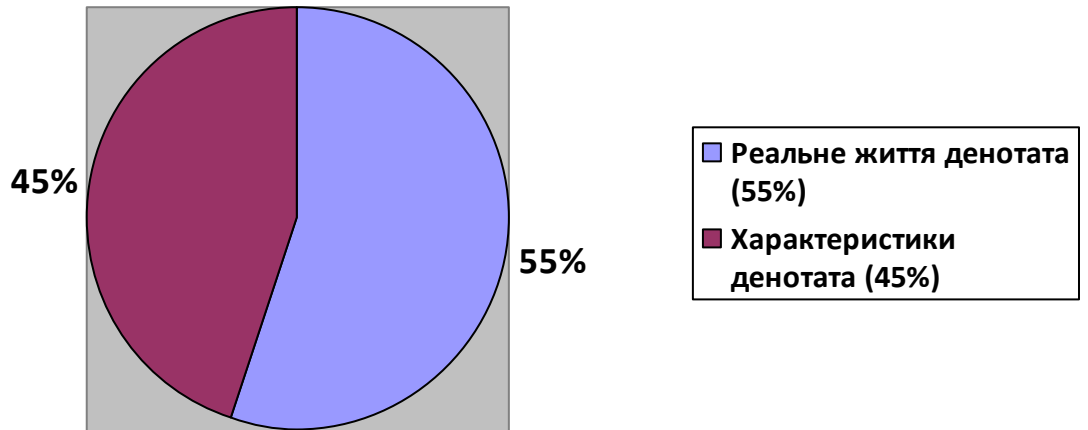
23. Міністерство оборони України. Командування сухопутних військ Збройних сил України. Київ, 2016. 223 с.
24. Німчук В. В. Про українську псевдонімію та криптонімію / В. В. Німчук // Українська мова. – 2002. – № 2. – С. 30–58.
25. Німчук В. В. Українська ономастична термінологія (проект). Повідомлення Української ономастичної комісії. Київ : Наукова думка, 1966. Вип. 1. С. 24–43.
26. Охримович В. Знадоби до пізнання народніх звичаїв і поглядів правних.— «Житє і слово». Т. III. Львів, 1895.)
27. Павликівська Н. М. Вивчення псевдонімів у вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці [Електронний ресурс] / Н. М. Павликівська // Наук. записки [Вінниц. держ. педагог. ун-ту імені Михайла Коцюбинського]. Серія : Філологія (мовознавство). - 2011. - Вип. 14-15. - С. 45-50. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_filol_2011_14-15_11
28. Павликівська Н. М. Питання української псевдонімії ХХ століття: Монографія / Н. М. Павликівська. – Вінниця : «Глобус-Прес», 2009. – 388 с. С 296-297
29. Павликівська Н. М. Словник псевдонімів ОУН–УПА. Вінниця: О. Власюк, 2007. 440 с
30. Павликівська Н. М., Прокопчук Л. В. Псевдоніми в антропонімії системі української мови. Modern researches in philological sciences : collective monograph. Riga : Izdevnieciba “Baltija Publishing”, 2020. С. 288–306.
31. Петрова О. В. Особливості номінації в псевдонімії німецької та української мов : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство» / О. В. Петрова. – Д., 2005. – 20 с
32. Підкуймуха Л. Позивні учасників антитерористичної операції на Донбасі: спроба аналізу. Мова: класичне — модерне — постмодерне : зб. наук. пр. Київ, 2016. Вип. 2. С. 135–144

- 33.Редько Ю. К. Передмова / Ю. К. Редько // Редько Ю. Словник сучасних українських прізвищ : у 2-х т. – Л. : НТШ, 2007. – С. 6 – 9.
- 34.Редько Ю. К. Довідник українських прізвищ. Київ : Рад. школа, 1968. 156 с. (с. 34, 72-103)
- 35.Самійленко С. П. Нариси з історичної морфології української мови / С. П. Самійленко. – К. : Рад. шк., 1964. – Ч. 1. – 234 с.
- 36.Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля, 2006. 716 с.
- 37.Словник сучасного українського сленгу / [упоряд. Т. М. Кондратюк]. – Харків: Фоліо, 2006. – 350 с
- 38.Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980
- 39.Словник української ономастичної термінології / [уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В]. – Харків: РанокНТ, 2012. – 256 с.
- 40.Сумцов М. Ф. Вуличні прізвиська / М. Ф. Сумцов // Киевская старина. – К., 1889. – Т. 24. – № 1–3. – С. 403 – 17 с. 415 – 416)
- 41.Сухомлин І. Д. Основи Полтавської ономастики (за матеріалами Полтавських актових книг XVI століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1964. 20 с.).
- 42.Торчинський М. М. Денотатно-номінативна структура антропонімікону української мови / М. М. Торчинський. // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету : Філологічні науки. – 2007. – № 15. – С. 146–150. (С. 59-60).
- 43.Українські позивні. Дослідження мовознавців. Режим доступу: <https://www.facebook.com/watch/?v=1104357889947586>
44. Універсальний словник-енциклопедія (4-ге вид.) / Укл. М. В. Попович (гол. ред.) та ін. Львів: ТЕКА, 2006. 1432 с. ISBN 966-95470-1-6
- 45.Худаш М. З історії української антропонімії: монографія / відп. ред. Д. Г. Гринчишин; АН УРСР, Ін-т сусп. наук. – Київ: Наукова думка, 1977. – 235 с.) с.23

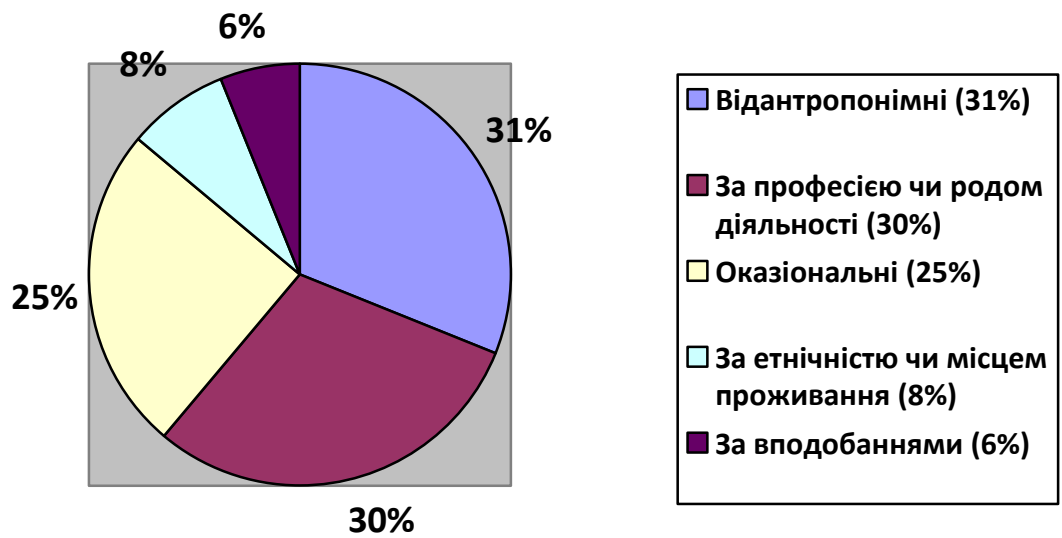
46. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття : монографія. Київ: Папірус, 2008. 672 с.
47. Чучка П. П. Українські псевдоніми: статус, структура і функції. Серія : філол. науки (мовознавство). Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. Вип. 37. С. 81–82.)
48. Шульська Н. М. Неофіційні антропоніми терористів в українських масмедіа. Записки з ономастики. 2015. № 18. С. 802– 812.
49. Шульська Н. М. Неофіційна антропонімія Західного Полісся : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 – українська мова / Н. М. Шульська – Луцьк, 2011. – 339 с.
50. Шульська Н. М. Неофіційна антропонімія соціально небезпечних груп людей у кризовому медійному дискурсі : [Електронний ресурс] / Н. М. Шульська // Криза як рушій амбівалентних змін крізь призму медіа : II міжнародний інтернет-симпозіум. - 2015. - Електрон. текст. дані. - Режим доступу: <http://www.symposium.hol.es/gallery/shulska.pdf>
51. Шульська Н. Словник прізвиськ жителів межиріччя Стиру та Горині. / Н. Шульська – Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2008. – 164 с.
52. Яцків Р. Б. Псевдоніми учасників національно-визвольних змагань – позивні військовослужбовців Збройних сил України : семантичні паралелі. Рідне слово в етнокультурному вимірі. 2014. С. 99–106.
53. Cambridge Dictionary. Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english-polish/military>
54. Sajewicz M. Przewiska mieszkańców kilku wsi z białorusko-ukraińskiego pogranicza językowego na Białostocczyźnie / M. Sajewicz // Przewiska i przydomki w językach słowiańskich. – Część II. – Rozprawy Slawistyczne. 15. – Lublin, 1999. – S. 59 – 86.
Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/235270864.pdf>

ДОДАТКИ

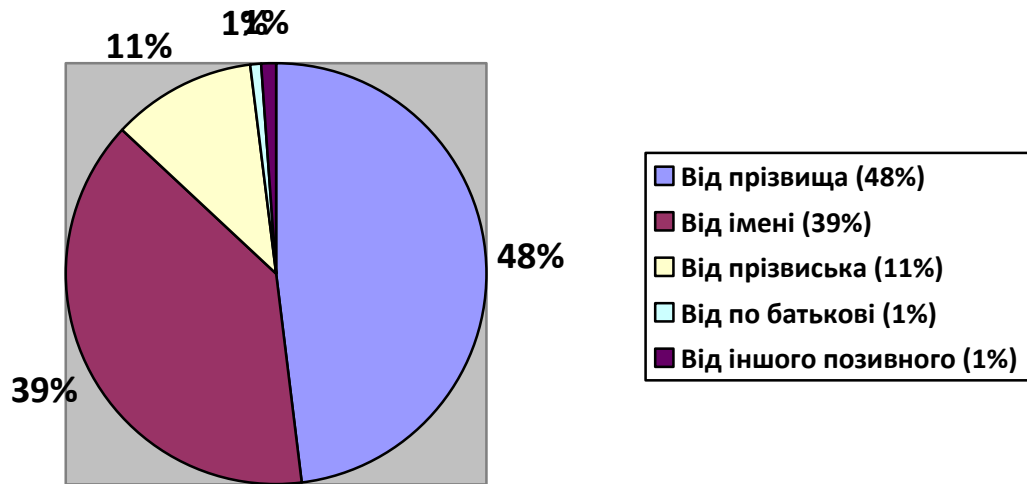
Додаток 1. Мотиви номінації позивних

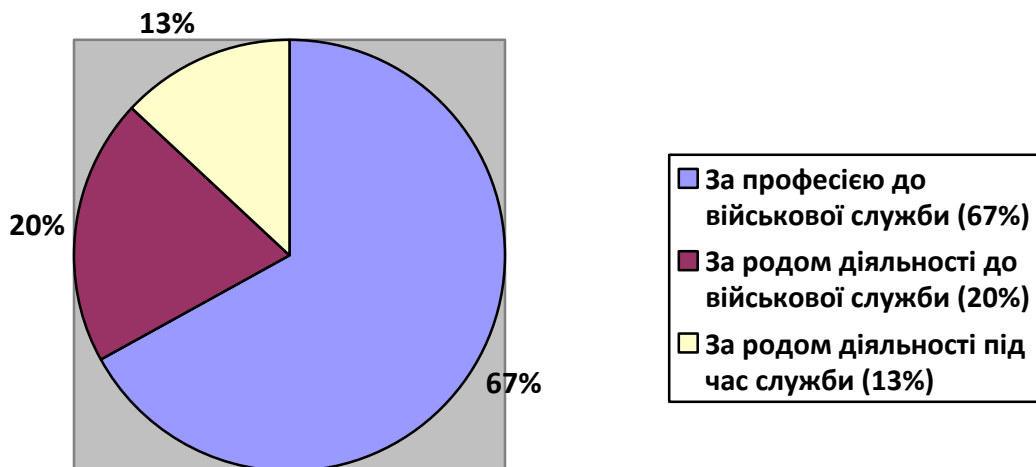
Додаток 2. Мотиви номінації за ознакою «реальне життя денотата»

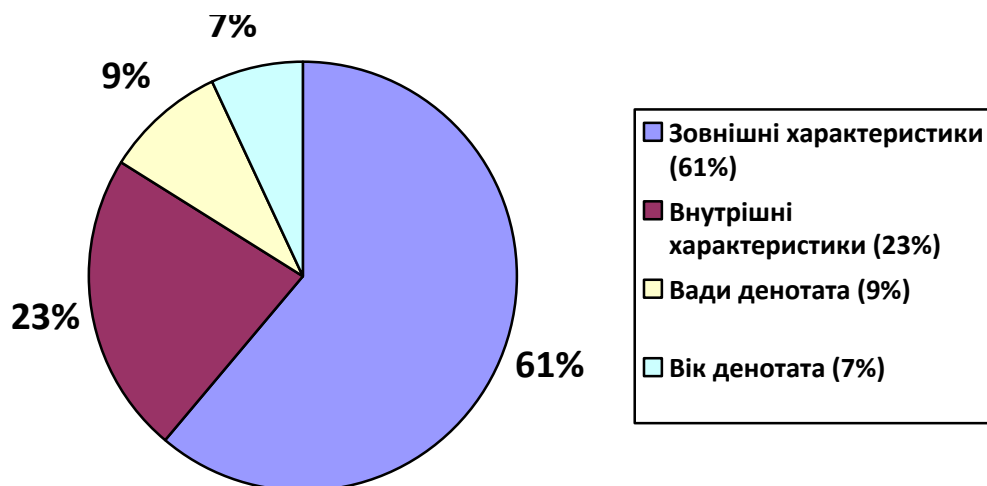
Додаток 3. Відантропонімні позивні

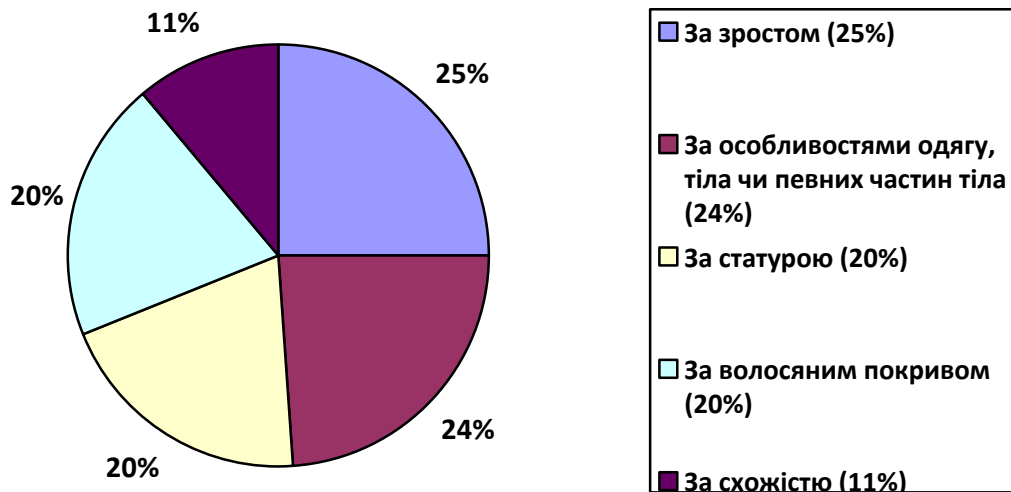
Додаток 4. Позивні, мотивовані професією чи родом діяльності денотата

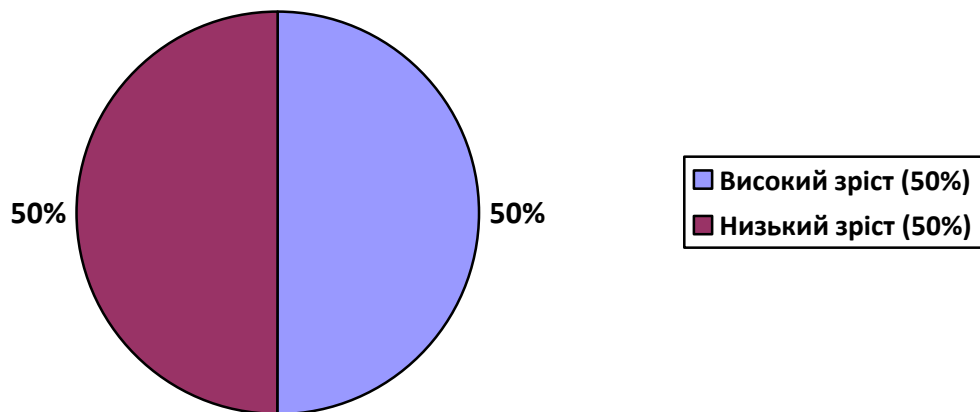
Додаток 5. Мотиви номінації за ознакою «характеристики денотата»

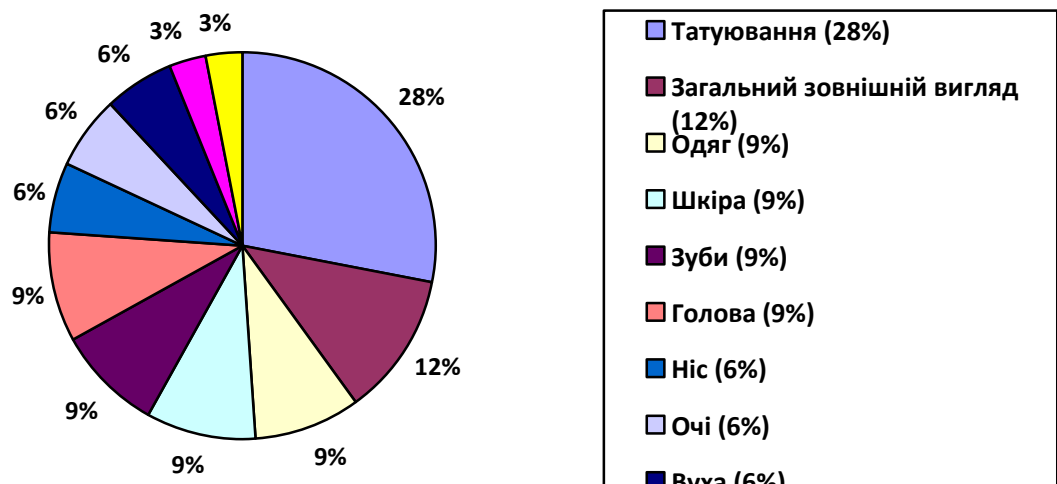
Додаток 6. Позивні, мотивовані зовнішніми характеристиками денотата

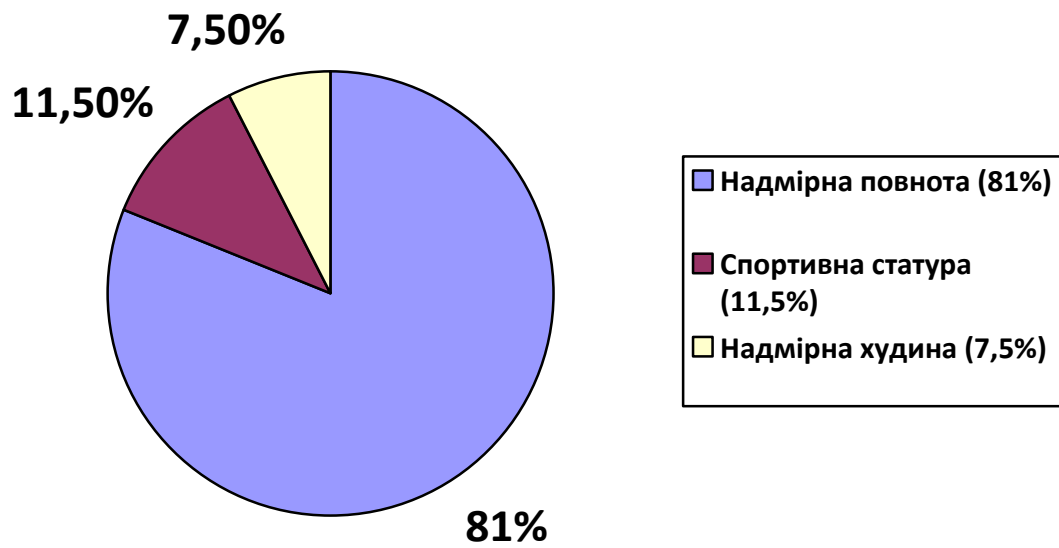
Додаток 7. Позивні, мотивовані зростом денотата

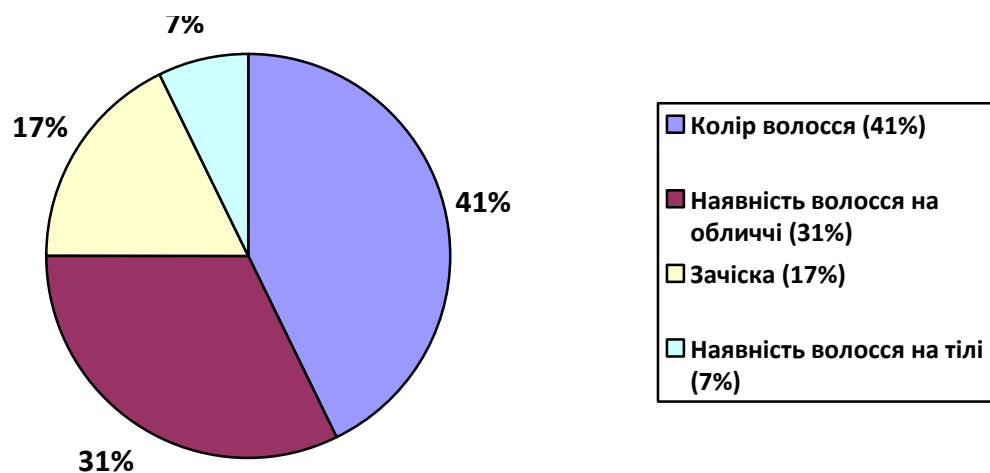
Додаток 8. Позивні, мотивовані особливостями одягу, тіла чи певних частин тіла

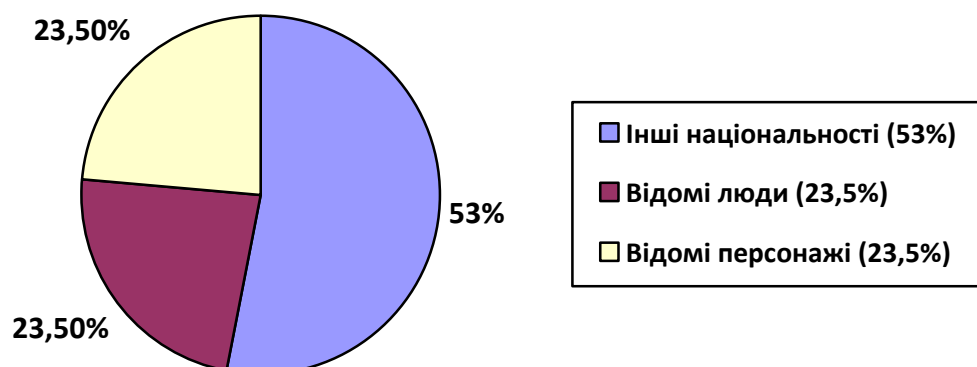
Додаток 9. Позивні, мотивовані статурою денотата

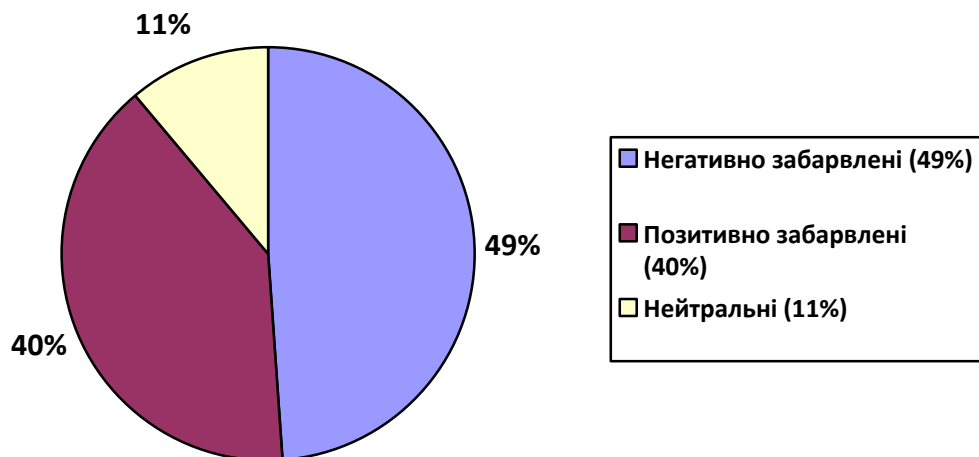
Додаток 10. Позивні, мотивовані наявністю та особливостями волоссяного покриву денотата

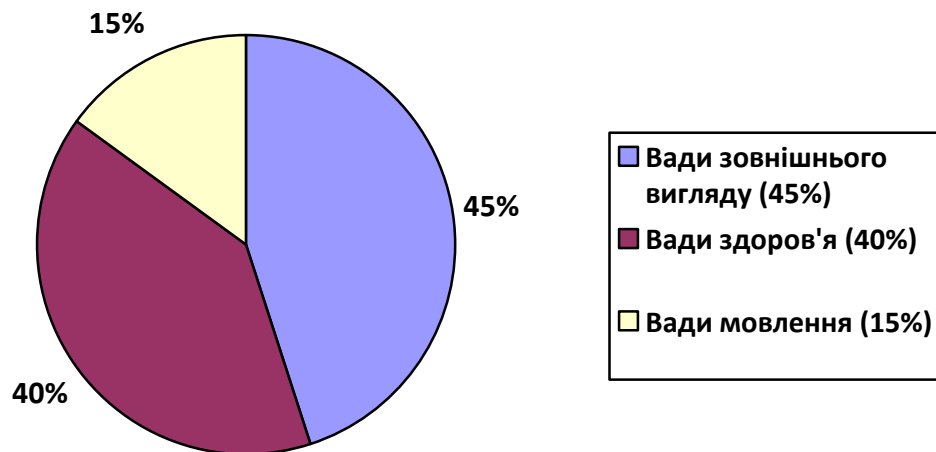
Додаток 11. Позивні, мотивовані схожістю денотата на представників інших національностей, відомих людей чи персонажів

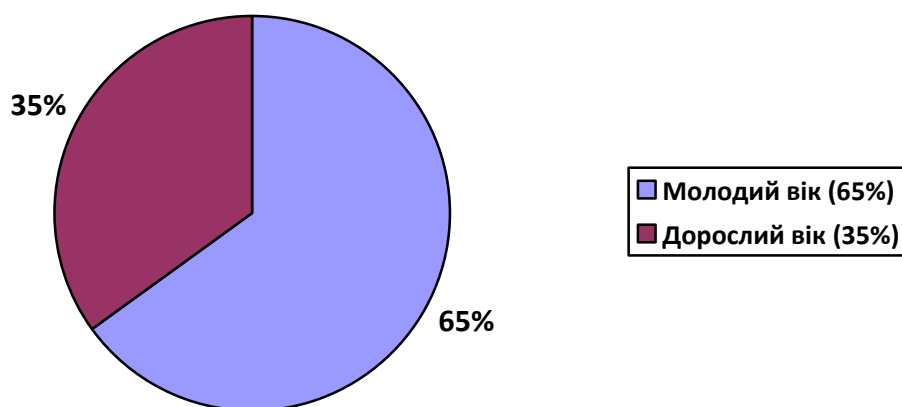
Додаток 12. Позивні, мотивовані внутрішніми характеристиками денотата

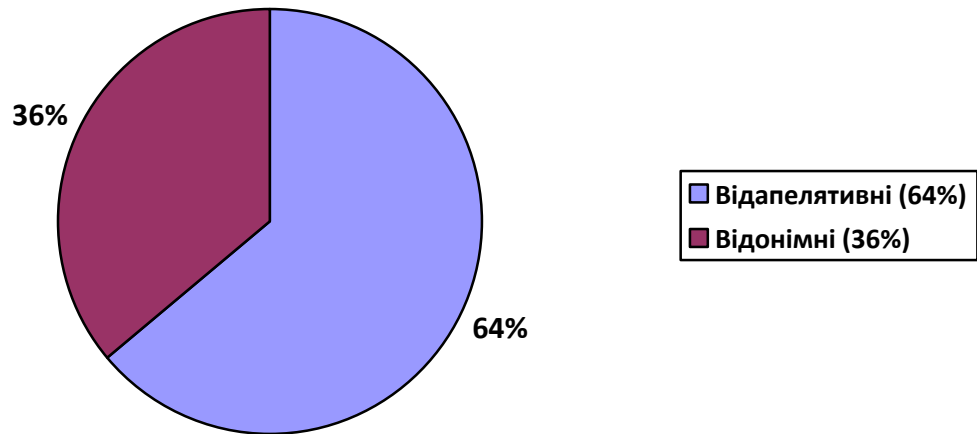
Додаток 13. Позивні, мотивовані характерними вадами денотата

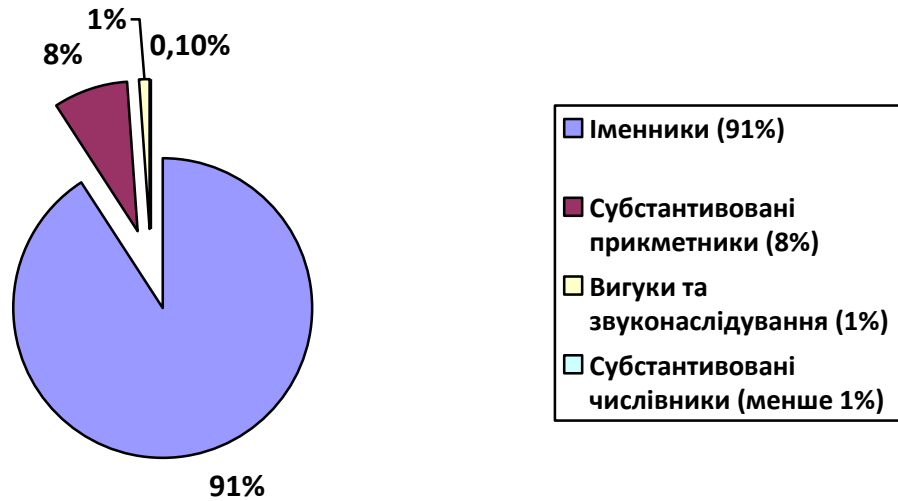
Додаток 14. Позивні, мотивовані віком денотата

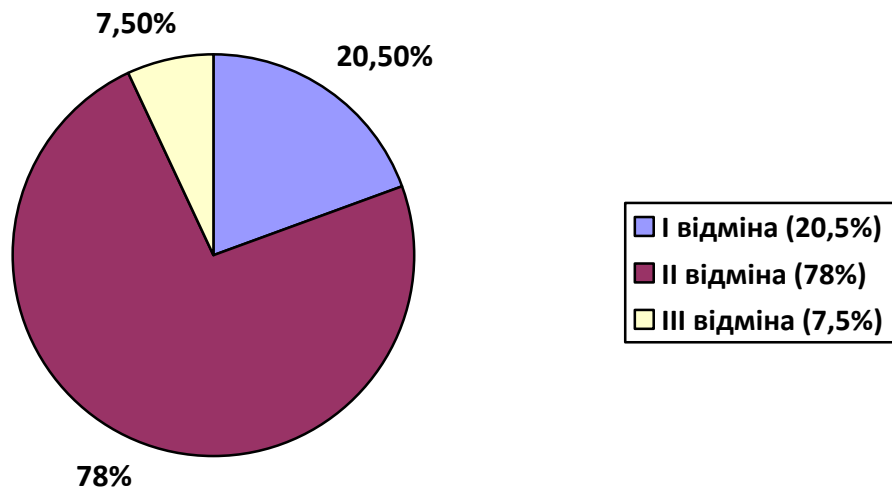
Додаток 15. Позивні за лексичною базою

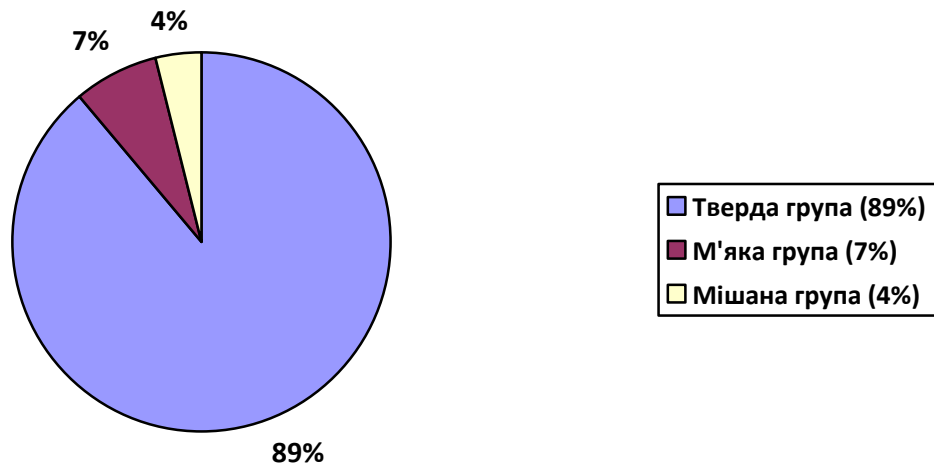
Додаток 16. Частиномовна приналежність позивних

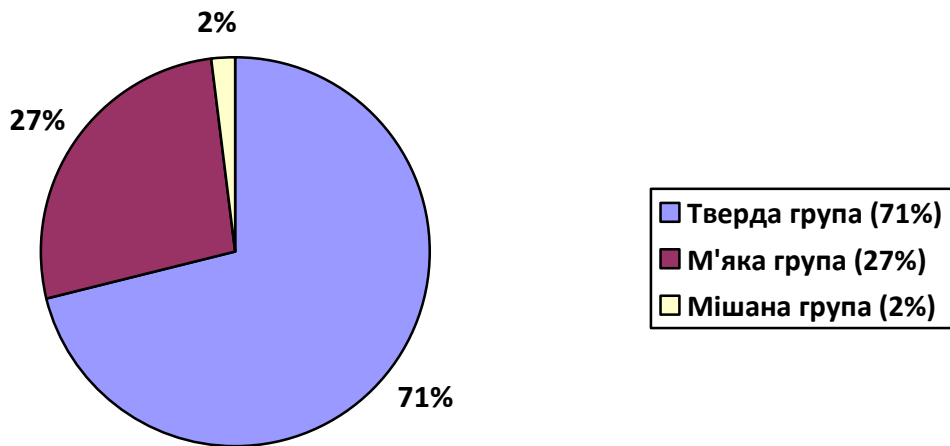
Додаток 17. Відміни іменникових позивних

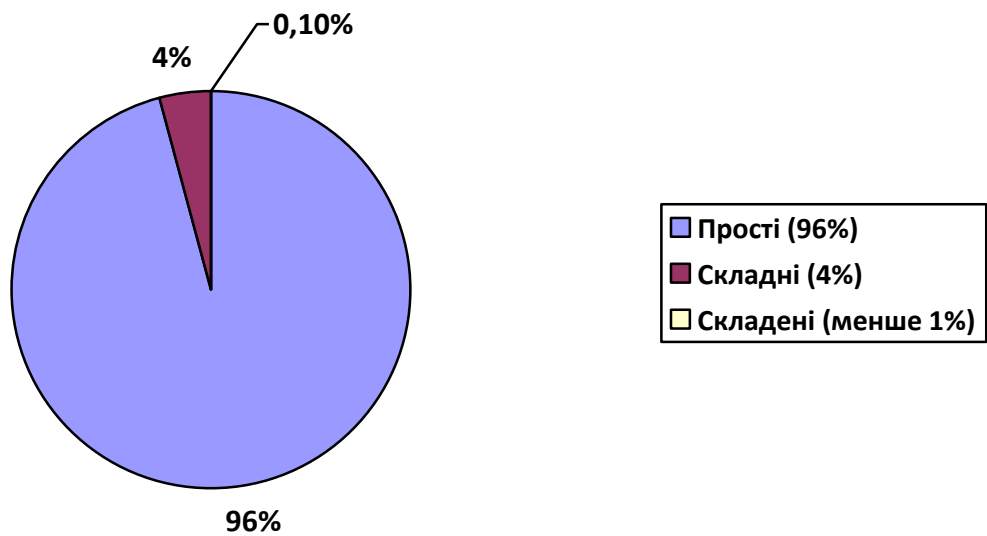
Додаток 18. Групи іменників I відміни

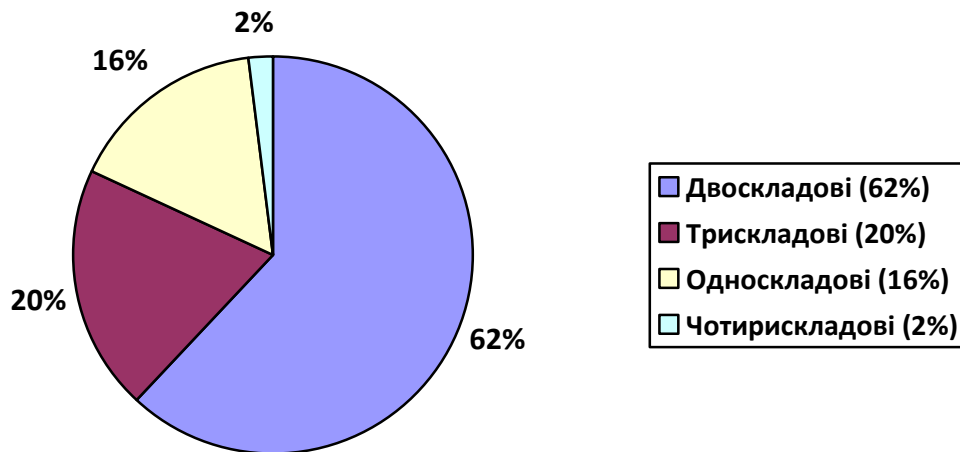
Додаток 19. Групи іменників II відміни

Додаток 20. Позивні за кількістю повнозначних структурних елементів

Додаток 21. Позивні за кількістю складів

СЛОВНИК ЧОЛОВІЧИХ ПОЗИВНИХ БІЙЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Адвокат – працював адвокатом

Азнаурі – від назви улюбленого коньяку

Айнене – за ромською етнічністю

Академік – багато розумничав

Актор – танцював на бойових позиціях

Акула – форма зубів

Алабай – великий ріст та вага

Аладдін – від імені

Амбал – великий зріст і вага

Андроїд – від імені

Анубіс – має тату Анубіса

Апостол – від імені Андрій (асоціювання з Андрієм Первозваним)

Арестович – забагато говорить

Арктика – мовчаливий

Арга – попав командиру недопалком в кашу

Артист – працював артистом балету

Археолог – працював археологом

АТБ – працював у мережі супермаркетів АТБ

- Атом** – працював у компанії «Енергоатом»
- Афган** – за етнічною приналежністю.
- Ахілес** – мав порвану на п'яті шкарпетку
- Ахмед** – мав кавказьке коріння
- Бабай** – поганий характер
- Байкер** – любить мотоцикли
- Балу** – високий зріст, велика вага і добрий характер
- Балу** – великий, як ведмідь
- Бамбула** – високий
- Баобаб** – на строковій службі впав з дерева, через що потрапив до госпіталю
- Барбер** – мав бороду
- Бармен** – працював барменом
- Бармен** – працював барменом
- Бармен** – часто жонглював будь-чим
- Барон** – ромська етнічність
- Барон** – загальна характеристика зовнішності, схожий на рома
- Батя** – найстарший у підрозділі
- Безсмертний** – вижив після 3 кульових поранень
- Белка** – на строковій службі заснув на дереві
- Бер** – від прізвища
- Бес** – від прізвища
- Бес** – запальний характер
- Бичок** – працював водієм машини ЗІЛ-5301 (Бичок)
- Біблія** – всюди носить з собою Біблію
- Бізон** – велика вага
- Білий** – має біляве волосся
- Білорус** – етнічність
- Біс** – ініціали паспортного імені
- Бйорн** – любить скандинавську історію та міфологію
- Бобер** – форма зубів
- Бомба** – запальний характер
- Бонд** – курить сигарети марки «Бонд»
- Бордо** – є фанатом французького фк «Бордо»

- Борода** – мав бороду
- Борода** – мав бороду
- Ботан** – поганий зір (носить окуляри)
- Боцман** – служив строкову службу в ВМС
- Браво** – схожий на Ектора Хіменес-Браво
- Бритва** – не бриється
- Бродяга** – за способом життя до війська
- Бруствер (Бруст)** – масивна статура («відчуваємо себе з ним захищеними»)
- Булава** – кремезний
- Бумер** – любить машини марки «BMW»
- Бумка** – від позивного старшого брата Бум
- Бурий** – має багато волосся на тілі, як у ведмедя
- Бурік** – від прізвища
- Буря** – від прізвища Бурят
- Вал** – від імені
- Вампір** – форма зубів і колір шкіри
- Вампір** – набридливий
- Верба** – від прізвища
- Веселий** – позитивний характер
- Вжик** – аеророзвідник
- Вжик** – аеророзвідник
- Вишня** – любить вишні і вишневий колір
- Вікінг** – має руду бороду
- Вінниця** – за місцем проживання
- Вінні** – мав машину «BMW», побратими розшифрували абрєвіатуру як «бойова машина Вінні Пуха»
- Вінні** – побратими віддавали мед, бо любить солодке
- Вінні** – схожий на Вінні Пуха
- Вітамін** – кремезна статура
- Вовк** – від прізвища
- Волей** – грав у волейбол
- Ворон** – форма брів схожа на птаха
- Вчитель** – працював вчителем у школі

Галичина (Галич) – за місцем проживання

Ганс – схожий на німця

Гаррі – має шрам на лобі

Гаррі – від імені

Гаррі – має поганий зір

Гатс – не має ока (асоціювання з персонажем з аніме «Берсерк»)

Глаз – має поганий зір

Глок – від прізвища (асоціація з пістолетом «Glock GmbH»)

Глухий – бо погано чує

Гном – малий зріст

Гном – молодий і дуже високий

Гог – замість вуха має імпланти

Годзила – велика вага і низький голос

Горинич – від прізвища

Горох – малий зріст

Грач – має чорне волосся

Гриня – від імені

Грінч – «зелений» (молодий)

Грінч – зовнішня схожість з персонажем книги Доктора Сьюза «Як Грінч викрав Різдво»

Грінч – має поганий характер

Гром – гранатометник

Грузія – має грузинське коріння

Давінчі – має художню освіту

Дантист – працював стоматологом

Дацик – від прізвища

Денді – від імені + любить грати в комп'ютерні ігри (асоціація з ігровою приставкою «Dendy»)

Депутат – був депутатом до війни

Дерун – від прізвища

Дед – відмовився бритись до закінчення війни (з бородою виглядає старше свого віку)

Дед – дорослий вік

Дед – наймолодший в бригаді

Дед – поважний вік

- Джампер** – возив на машині «Citroen Jumper» посилки з «Нової пошти»
- Джек** – кулеметник, посилення на британського серійного вбивцю Джека Різника
- Джип** – бо вилазив зі скрутних ситуацій (стресостійкий)
- Джміль** – хотів узяти позивний Бамблбі, побратими не хотіли завчати важку назву, тому переклали на джміль (з *англ. bumblebee* «джміль»).
- Джокер** – мав неврівноважену вдачу
- Джордан** – високий зріст
- Джордан** – високий зріст
- Джул** – кохану жінку звати Юлія
- Джура** – займався бойовим гопаком
- Диван** – не міг знайти свій спальний мішок, через що почав кричати: «Де мій диван?»
- Дід Ту-ту** – початковий позивний Ту-ту, бо працював машиністом потяга; після того, як народився внук, до Ту-ту додали ще й Дід.
- Дієго** – зовнішня схожість з латиноамериканцями
- Днєпр** – за місцем проживання
- Дніпрянин** – за місцем проживання
- Добрий** – характер
- Добряк** – характер
- Довгий** – високий
- Док** – служив бойовим медиком
- Дон** – від прізвища
- Дракон** – їв усе підряд
- Дрон** – від імені
- Дюк** – від прізвища
- Дюша** – так мама називає
- Ектор** – працював кухарем (посилання на українського шеф-кухаря колумбійського походження Ектора Хіменес-Браво).
- Електрик** – працював електриком
- Ельф** – малий зріст
- Есес** – ініціали паспортного імені
- Єврей** – родом з Бердичева
- Єгер** – працював єгерем
- Єті** – має багато волосся на тілі
- Жекльор (Жикльор)** – зовсім не розуміється на автомобілях

Живчик – непосидючий характер

Жовтень – народився у жовтні

Жолудь – живе поблизу дубового лісу

Жор – любить поїсти

Завхоз – працював завгоспом

Запейро – від прізвища

Зараза – поганий характер

Звір – від прізвища

Зеся – від прізвиська

Злак – від прізвища

Золотий – має руде волосся

Ікарус – працював водієм автобуса «Ikarus»

Кабак – має велику голову

Кабан – кремезна статура

Кавун – від прізвища

Кавунчик – родом з Херсону

Каливан – надмірна вага

Камрад – займався пошуком дорогоцінних монет («Камрад» – магазин мелатошукачів).

Каран – від прізвища

Карась – від прізвища

Карась – родове прізвисько від прадіда

Кардан – від імені

Каспер – декілька днів був зниклий безвісти, після чого зміг повернутись до побратимів

Катана – від прізвища

Квіточка – високий зріст і зле лице (антонімічне називання)

Кент – дружній

Кирик – від прізвиська

Китаєць – форма очей

Кіллер – займався розведенням свиней та продажем свинини

Кіндер – виглядає молодше свого віку

Кіпіш – непосидючий характер

Кірпіч – форма обличчя

Кіт – від прізвиська

Кіт – ловив мишей в окопі

Кіт – спокійний характер

Коваль – від прізвища

Коливан – надмірна вага і непростий характер

Колібри – швидкий

Кольщик – працював тату-майстер

Комар – бо його одного не кусали комарі

Комісар – працював поліцейським

Композитор – працював вчителем музики

Конор – має тату, схоже на тату відомого ірландського бійця змішаних єдиноборств
Конора МакГрегора.

Коп – працював поліцейським

Корч – від прізвища

Котик – від прізвища

Крава – від прізвища

Крим – від прізвища

Кримінал – в молодості побився з поліцейським

Кролик – малий зріст

Кроха – надмірна вага (антонімічне називання)

Круглий – надмірна вага

Круглий – надмірна вага

Крюк – впав у риболовні снасті

Кум – служив зі своїм кумом в одному підрозділі

Купол – робив дахи на церквах

Лансер – має машину «Mitsubishi Lancer»

Лев – народився в серпні

Лелека – щоб все долітало, куди треба

Лемберг – родом зі Львову

Леший – має бороду

Леший – працював лісником

Липа – від прізвища

Лімон – постійно невдоволений (кисле обличчя)

Лінукс – працював програмістом

Лісник – працював лісником

Лісоруб – працював лісорубом

Лунтік – має велику голову

Льонза – від імені

Лютий – запальний характер

Лютий – запальний характер

Ляля – малий зріст

Мавік – падав з двоярусного ліжка (асоціація з квадрокоптером «DJI Mavic»)

Маестро – любить музику

Маестро – музикант

Мажор – батько був депутатом

Мажор – від прізвища

МАЗ – від імені Богдан (асоціація з автомобілем «МАЗ-Богдан»)

Мазаний – мав однакове прізвище з командиром бригади

Малий – виглядає молодше свого віку

Малий – вів себе, як дитина

Малий – маленький зріст

Малий – найменший за віком

Малий – наймолодший

Малиш – великий зріст і вага (антонімічне називання)

Малиш – малий зріст

Малиш – великий зріст і вага (антонімічне називання)

Мальчик – найменший в бригаді (з рос. *Мальчик «хлопчик»*)

Малюк – високий і кремезний (антонімічне називання)

Малюк – кремезна статура (антонімічне називання)

Маля – наймолодший в підрозділі

Манюній – кремезна статура (антонімічне називання)

Манюня – високий (антонімічне називання)

Манюня – кремезна статура (антонімічне називання)

Марік – родом з Маріуполя

Маріо – родом з Маріуполя

Марока – Ма (звати Макс), Ро (син Рома), Ка (дружина Катя)

Мартин – від прізвища

- Машик** – від прізвища
- Машка** – бо біля нього крутяться всі дівчата
- Мелман** – високий і худий + був медиком (потрійна мотивація)
- Меля** – від прізвища
- Мемфіс** – пише музику (мемфіс-реп)
- Метр** – великий зріст
- Механ** – служить на посаді механіка-водія
- Механик** – працював механіком
- Механік** – працював на СТО
- Ментік** – працював поліцейським
- Міг** – від прізвища Самальот («Міг» – вид літака)
- Міністр** – співзвучне прізвище з одним з міністрів
- Мінус** – поганий зір
- Мічений** – має багато татувань
- Мішель** – від імені
- Мішель** – думали звати Михайло
- Монах** – бо вважав, що не буде одружуватись
- Монах** – вчився на священника
- Монгол** – схожий на монгола
- Моноліт** – будував хмарочоси
- Морячок** – служив у ВМС
- Музикант** – був музикантом
- Мура** – від імені
- Муравей** – носив багато ворожих «трофеїв»
- Муха** – низький
- М'ясник** – працював м'ясником
- Наруто** – має татування на тематику аніме «Наруто»
- Натік** – схожий на українського співака Монатіка
- Німий** – мовчазний
- Ніс** – має великий ніс
- Ноздря** – має травму носа
- Одеса** – від міста проживання
- Одесит** – розмовляє суржиком

Одін – від прізвища

Одін – має татування верховного бога скандинавської міфології Одіна

Онїкс – аббревіатура: О – Оладик (так називає мама); Н – (жінка Настя); І – інтерфікс; К – син Кирило; С – донька Соломія

Орел – має поганий зір (антонімічне називання)

Остап – від прізвища

Остап – від прізвища

Офіцер – був офіцером поліції

Павук – від імені Богдан

Павук – від імені Богдан

Панда – має мішки під очима

Паркур – спортивна статура

Пасатік – має машину «Volkswagen Passat»

Пастор – працював священником

Патіфон – балакучий

Паха – від імені

Пахом – від прізвища

Паштет – від імені Павло

Паштет – від імені Павло

Пекар – працював пекарем

Пенсія – найстарший у підрозділі

Перс – від прізвиська Персик

Перукар – стриг багатьох з батальйону

Перший – має тату римської цифри 1

Піаніст – має довгі пальці

Пікассо – був художником

Піксар – втратив ногу: стрибає на одній нозі, як персонаж у заставці компанії «Pixar»

Пірат – гільза побратима потрапила в око

Пітон – має багато татувань змій

Поет – пише вірші

Позитив – позитивний характер

Покемон – кулеметник ПКМ

Порох – від прізвища

- Поршень** – працював трактористом
- Посейдон** – гарно себе зарекомендував у бою під час зливи
- Посейдон** – розлив воду на командира
- Поттер** – любив «Гаррі Поттера»
- Прораб** – працював керівником будівельної бригади
- Пророк** – передбачив багато подій
- Професор** – працював вчителем
- Пумба** – надмірна вага
- Пупсік** – бо так називала дружина, коли говорив з нею по телефону на гучному зв'язку
- Пух** – великий і незграбний
- Пухляш** – надмірна вага
- Пуцик** – малий зріст і від прізвища
- Пушок** – має кучеряву бороду
- Пушок** – молодий
- Рагнар** – схожий на вікінга
- Радар** – має великі вуха
- Раміль** – від імені
- Рататуй** – має великий ніс
- Рататуй** – маленький зріст
- Редмі** – має телефон «Xiaomi Redmi»
- Рижий** – має руде волосся
- Розбійник** – непосидючий характер
- Ролекс** – на навчаннях мав наручний годинник
- Ромашка** – служить разом з батьком, так називає батько
- Росомаха** – волосся схоже на головного героя фільму «Росомаха»
- Руха** – від імені
- Салам** – мусульманин
- Самбіст** – майстер спорту з самбо
- Самовар** – “голова добре варить”, розумний
- Санта** – бородатий і добрий
- Санта** – великий і добрий
- Санчез** – від імені
- Свіді** – від прізвища

- Сенсей** – працював вчителем
- Сєдий** – має сиве волосся в юному віці
- Сивий** – має сиве волосся в юному віці
- Сідий** – має сиве волосся в юному віці
- Сірко** – від імені
- Сладкий** – любить солодке
- Смайл** – позитивний характер
- Смокі** – багато курить
- Смута** – кулеметник (подавляє вогнем – “несе смуту”)
- Снайпер** – влучно стріляв на навчаннях
- Сова** – не спав уночі
- Соловей** – гарно співає
- Солод** – від прізвища
- Соломон** – від прізвища
- Сонечко** – встає раніше сонця
- Сонік** – швидко тікав від обстрілу
- Сонік** – швидко бігав на навчаннях
- Спілберг** – від шкільного прізвиська
- Спортік** – спортивна статура
- Сталкер** – любив комп’ютерну гру українського виробництва «Stalker»
- Старий** – найстарший у підрозділі
- Старлінк** – клаповухий
- Стіч** – непосидючий характер (асоціація з персонажем мультфільму «Ліло і Стіч»)
- Студент** – доброволець, який навчався в ЗВО
- Студент** – навчається на заочній формі в ЗВО
- Сухарик** – має погане здоров’я
- Тайсон** – від прізвиська
- Таліб** – має довгу бороду
- Таліб** – зовнішня схожість
- Таліб** – зовнішня схожість
- Тамада** – працював тамадою
- Танго** – працював хореографом
- Танкіст** – проходив строкову службу в танкових військах

- Танцор** – працював хореографом
- Теді** – схожий на ведмедика
- Текіла** – любив текілу (алкогольний напій)
- Тетріс** – носив зшиті дві піксельні куртки
- Тихий** – говіркий (антонімічне називання)
- Тихий** – мовчазний
- Тихий** – мовчазний
- Тінь** – худий
- Толмач** – працював перекладачем
- Тор** – зламав кувалду, коли ремонтував техніку
- Торетто** – лисий
- Тремпель** – за діалектизмом місця проживання
- Тренер** – працював тренером
- Тхір** – перший тиждень на бойових позиціях боявся обстрілів, тому ховався в закутках
- Тюльпан** – подарував посестрам тюльпани в Міжнародний день жінок
- Улибашка** – постійно посміхається (позитивний)
- Фаза** – працював електриком
- Фаза** – працював електриком
- Фаза** – працював електриком
- Фанат** – любить футбол
- Фарт** – має щасливу вдачу
- Фелікс** – поганий зір (в побратима був сліпий кіт Фелікс)
- Феля** – працював фельдшером
- Фенікс** – поки спав, загорівся спальний мішок від буржуйки
- Фестер** – великі впадини під очима і лисий
- Фідель** – схожий на Фіделя Кастро
- Фізрук** – працював вчителем фізкультури
- Фіксік** – має 3 пальці на руці
- Фіксік** – може полагодити будь-що
- Філ (Філософ)** – розумний
- Філін** – багато розумничав
- Філін** – гарно себе зарекомендував під час нічних боїв
- Філін** – постійно угукає

- Філософ** – любить читати філософську літературу
- Флеш** – швидкий
- Фокс** – працював продавцем-консультантом в торговій мережі «Фокстрот»
- Фонтан** – викопав круглий бліндаж і стояв по центру нього
- Фотік** – працював журналістом
- Фотограф** – працював фотографом
- Француз** – картавить
- Француз** – жив у Парижі до початку повномасштабного вторгнення
- Фродо** – малий зріст (асоціація з персонажем книги «Володар перстнів» Фродо Бегінсом)
- Фродо** – малий зріст (асоціація з персонажем книги «Володар перстнів» Фродо Бегінсом)
- Фрост** – беземоційний
- Хабіб** – має кавказьку зовнішність
- Хакер** – працював програмістом
- Хакер** – прошивав рації
- Халк** – кремезна статура
- Харків** – за місцем проживання
- Харон** – асоціація з міфологією
- Хвост** – від прізвища
- Херсон** – від міста проживання
- Хімік** – знав хімію
- Хортиця** – наліпили на каску наклейку від горілки марки «Хортиця»
- Художник** – працював дизайнером
- Циган** – схожий на представника ромської етнічності
- Че** – схожий на латиноамериканського революціонера Ернесто Че Гевару і брав участь в Револуції Гідності
- Череп** – лисий
- Черокі** – має машину «Chevrolet Cherokee»
- Чіназес** – постійно говорив фразу «чіназес»
- Чіп** – малий зріст
- Чіф** – грав у комп'ютерну гру «World of Tanks», найбільше любив британський танк «Chieftain»
- Чорний** – вилазить в мазуті з танка
- Чорний** – колір шкіри
- Чорний** – колір шкіри

Чорний – на початку війни воював у чорному цивільному одязі

Шайтан – має бороду

Шампік – малий зріст

Шарпей – має собаку породи шарпей

Шева – від прізвища

Шериф – працював поліцейським

Шеф – бо готував вечерю побратимам

Шило – непосидючий характер

Шишка – від прізвища

Шламбон – родове прізвисько (ще від прадіда)

Шляхтич – знає польську мову

Шорох – мовчазний

Шпала – високий зріст

Шрам – великий шрам на голові

Шрам – має шрам на руці

Шумахер – працював шофером

Шурік – від імені

Шурію – від імені

Шуруп – малий зріст

Шут – позитивний характер

Юзік – від імені

Юн – від прізвища

Юрист – захищав магістерську роботу на бойових рубежах

Юрпех – від імені

Якудза – має вузькі очі

Якудза – має багато тату

Ялта – переплутав паролі і назвав неправильний «Ялта»

Янтар – родом з Полісся

Яр – від імені

Яр – від прізвища

Яша – від імені

СЛОВНИК ЖІНОЧИХ ПОЗИВНИХ БІЙЧИНЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Акула – прокусила побратиму руку

Афродіта – красива

Білка – маленький зріст

Валькірія – асоціація жіночого воїна

Венгерка – від прізвища

Вишня – побратими казали: «Кладеш у рот – спочатку солодко, потім кисло, а вкінці кістка в горлі»

Відьма – поганий характер

Відьма – передбачала багато подій

Гайка – наймолодша в бригаді

Директор – працювала директором у школі

Душа – позитивний характер

Дюймовочка – малий зріст, надмірна вага

Єва – купила капці в магазині «Єва» і не помітила, що з них не зняли охоронний магніт

Зефір – позитивний характер

Зірочка – має тату зірки

Золота – довге волосся пшеничного кольору

ЗОЯ – аббревіатура: З – змія; О – особливо; Я – ядовита

Киця – має татування кішки

Лялька – приємний загальний зовнішній вигляд

Ляля – наймолодша в підрозділі

Малюк – маленький зріст

Мамка – відповідальний характер

Мара – асоціація з міфологією

Медок – скорочення медик + Оксана

Мері – схожість з персонажем Мері Поппінс

Мігера – поганий характер

Мілфа – сленгове, жартівливе вульгарне називання немолодої жінки

Ніндзя – постійно ходила в балаклаві

Ніфертіті – темне волосся, зачіска каре

Ніч – темне волосся

Псих – неврівноважений характер

Пума – чорне волосся

Пупсік – молодий вік

Ромашка – любить квіти і по батькові Романівна

Фокс – має руде волосся

Харлі – на навчаннях бігала з дерев'яним молотком, як персонаж коміксів «DC Comics»
Харлі Квін

Харлі – неврівноважена; схожість за характером з персонажем коміксів «DC Comics»
Харлі Квін

Шалена – непосидючий характер